

15—20 mars

Debatter m. m.

	Sid.
Tisdagen den 19 mars	
Svar på interpellation av herr Palm om modernisering av den svenska almanackans namnlängd	5
Svar på fråga av herr Schött ang. ändring av gällande bestämmelser om val	7
Interpellation av herr Osvald ang. godkännande av den år 1962 reviderade konventionen till förhindrande av havsvattnets föroening genom olja	11
Onsdagen den 20 mars	
Minnesord över förre talmannen Johan Nilsson	12
JO- och MO-ämbetenas organisation och verksamhetsformer	13
Anslag under fjärde huvudtiteln:	
Kostnadsramen för det militära försvaret, m. m.	23
Underhåll av fartyg m. m.	29
Militärhögskolan	31
Befattningen som stabspastor vid försvarsstabens personalvårdsbyrå	32
Det s. k. försäkringsavdraget vid inkomsttaxeringen	34
Om sänkt vinstbeskattning av varulotterier	42
Ändring i reglerna om inkomstprövning av folkpensionsförmåner	44
Om sänkning av statsbidraget till allmän försäkringskassa, m. m. ..	54
Invaliditetsbedömningen enligt lagen om allmän försäkring	56
Om vidgad rätt till barntillägg från den allmänna sjukförsäkringen	59
Om inrättande av en tjänst som allmänt ombud vid försäkringsdomstolen	60
En allmän förkortning av arbetstiden	64
Om laglig reparationsplikt beträffande flerfamiljshus	73
Interpellation av herr Ringaby ang. beräkningsgrunderna för företagares ATP-avgift	76

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 20 mars	Sid.
Val av ombud jämte suppleanter i Europarådets rådgivande församling	12
Sammansatta konstitutions-, banko- och första lagutskottets betänkande nr 1, ang. utredning om JO- och MO-ämbetenas organisation och verksamhetsformer	13
Statsutskottets utlåtande nr 4, ang. utgifterna inom försvarsdepartementets verksamhetsområde	22
Bevillningsutskottets betänkande nr 11, ang. värdeminskningsavdraget vid viss intäkt av skogsbruk	34
— nr 12, ang. ändring i kommunalskattelagen, m. m.	34
— nr 13, om sänkt vinstbeskattning av varulotterier	42
Första lagutskottets utlåtande nr 8, om ersättning av allmänna medel för skada genom brott	44
Andra lagutskottets utlåtande nr 3, ang. ändrad lydelse av 1 och 4 §§ lagen om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension, m. m.	44
— nr 11, om sänkning av statsbidraget till allmän försäkringskassa, m. m.	54
— nr 12, om invaliditetsbedömningen enligt lagen om allmän försäkring	56
— nr 13, om vidgad rätt till barntillägg från den allmänna sjukförsäkringen	59
— nr 14, om inrättande av en tjänst som allmänt ombud vid försäkringsdomstolen, m. m.	60
— nr 15, om lagstiftning rörande tillfälliga utförsäljningar, m. m.	64
— nr 17, ang. utredning om en allmän förkortning av arbetstiden, m. m.	64
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 7, om precisering av statens biografbyrås instruktioner	73
— nr 8, om upprättande av ett kulturpolitiskt handlingsprogram	73
— nr 9, om ersättning till arbetsgivare för fullgörande av upp- börds- och uppgiftsskyldighet	73
— nr 10, om laglig reparationsplikt beträffande flerfamiljshus ..	73

Fredagen den 15 mars

Kammaren sammanträdde kl. 14.00; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Justerades protokollet för den 8 innevarande månad.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 72, angående uppförande av en atomkraftstation i Marviken; och

nr 74, angående den försvarsmedicinska forskningens organisation m. m.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 83, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 48 § folkbokföringsförordningen den 28 juni 1946 (nr 469).

Anmäldes och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 63, angående anslag för budgetåret 1963/64 till vissa byggnadsarbeten vid statens mentalsjukhus m. m.;

nr 68, med förslag till lag om semester, m. m.;

nr 79, angående anslag för budgetåret 1963/64 till socionomutbildning;

nr 80, angående vissa anslag för budgetåret 1963/64 till hemvärdet och vissa frivilliga försvarsorganisationer m. m.;

nr 82, med förslag till förordning om ändring i rusdrycksförsäljningsförordningen den 26 maj 1954 (nr 521), m. m.;

nr 84, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

nr 87, med förslag till förordning angående upphävande i viss del av den vid förordningen den 25 maj 1941 (nr

251) om särskild varuskatt fogade varuförteckningen; samt

nr 90, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 24 maj 1957 (nr 209) om skatt på sprit och vin, m. m.

Anmäldes och bordlades

sammansatta konstitutions-, banko- och första lagutskottets betänkande nr 1, med förslag till skrivelse angående utredning om JO- och MO-ämbetenas organisation och verksamhetsformer;

statsutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1963/64 inom försvarsdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 11, i anledning av väckta motioner angående värdeminskningssavdraget vid viss intäkt av skogsbruk;

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m. jämte i ämnet väckta motioner; samt,

nr 13, i anledning av väckta motioner om sänkt vinstbeskattnings av varulotterier;

första lagutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckta motioner om ersättning av allmänna medel för skada genom brott;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 4 §§ lagen den 25 maj 1962 (nr 392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 11, i anledning av väckta motioner om sänkning av statsbidraget till allmän försäkringskassa, m. m.;

nr 12, i anledning av väckta motioner om invaliditetsbedömningen enligt lagen om allmän försäkring;

nr 13, i anledning av väckta motioner om vidgad rätt till barntillägg från den allmänna sjukförsäkringen;

nr 14, i anledning av väckta motioner om inrättande av en tjänst som allmänt ombud vid försäkringsdomstolen, m. m.;

nr 15, i anledning av väckta motioner om lagstiftning rörande tillfälliga utförsäljningar, m. m.; samt

nr 17, i anledning av väckta motioner om utredning rörande en allmän förkortning av arbetstiden, m. m.; ävensom

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av väckt motion om precisering av statens biografbyrås instruktioner;

nr 8, i anledning av väckta motioner om upprättande av ett kulturpolitiskt handlingsprogram;

nr 9, i anledning av väckta motioner om ersättning till arbetsgivare för fullgörande av uppbörds- och uppgiftsskyldighet; samt

nr 10, i anledning av väckta motioner om laglig reparationsplikt beträffande flerfamiljshus.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 14.08.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Tisdagen den 19 mars

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Justerades protokollen för den 12 och den 13 innevarande månad.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare

Under hänvisning till bifogade läkarintyg anhåller jag om sjukledighet den 19/3—den 5/4 1963.

Stockholm den 18 mars 1963

Margareta Nordström

Riksdagsman *Margareta Nordström* är på grund av polyartrit förhindrad deltaga i riksdagsarbetet under tiden den 19/3—den 5/4 1963, vilket härmed intygas.

Stockholm den 18/3 1963

B. Olhagen
överläkare

Den begärda ledigheten beviljades.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1963/64 inom finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna å kapitalbudgeten för budgetåret 1963/64 inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde; och

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av sammansättningsverkstad för ammunition m. m. jämte i anknävt väckta motioner.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 88, i anledning av väckta motioner om vidgad rätt till statsbidrag till barn- tandvård; och

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1962 vid dess fyrtiosjätte sammanträde fattade beslut.

Om modernisering av den svenska almanackans namnlängd

Herr statsrådet och chefen för eklestistikdepartementet EDENMAN, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Palms interpellation om modernisering av den svenska almanackans namnlängd, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! I en interpellation har herr Palm frågat, om jag avser att i avslutning till det för riksdagen nyligen framlagda förslaget till namnlag vidta åtgärder för modernisering av den svenska almanackans namnlängd.

Härpå får jag svara följande.

Sedan gammalt gäller hos oss den ordningen, att föräldrarna har att fritt välja förnamn för sina barn. Det enda undantaget härifrån avser sådana fall, då föräldrarna önskar välja förnamn som är stötande eller löjeväckande eller, som det uttrycks i den nya namnlagen, då det ifrågasatta namnet kan väcka anstöt eller leda till obehag för bäraren eller då det eljest uppenbarligen inte är lämpligt såsom förnamn. Den omständigheten att valfriheten när det gäller förnamn således praktiskt taget är obegränsad innebär dock inte, att behov inte skulle föreligga av tillgång till vägledning och upplysning om lämpliga sådana namn. Alma-

Om modernisering av den svenska almanackans namnlängd

nackans namnlängd innehåller, fränsett kvarstående namn med religiös anknytning, namn som fortfarande är i allmänt bruk, men också ett inte ringa antal namn, som nu är föråldrade och försvunna eller på väg att försvinna ur bruket. Det torde stå klart, att almanackan inte längre ger någon tillfredsställande vägledning vid namnval.

För att ge en bättre service på detta område skulle man naturligtvis genom en förnyad revision av almanackans namnlängd kunna ersätta föråldrade namn med sådana som för dagen är i mera allmänt bruk. Enbart en sådan åtgärd skulle dock knappast vara tillräcklig. Namngivningen är underkastad tämligen hastiga växlingar, och för att en god vägledning skall kunna ges fordras att ett förhållandevis rikhaltigt material står till förfogande för namnvalet. Enligt min mening är det tveksamt, om en reviderad namnlängd inom almanackans ram kan fylla sådana anspråk ens om man, såsom någon gång framskyntat i diskussionen, för varje dag upptar såväl manligt som kvinnligt namn.

Enligt vad jag inhämtat kommer emellertid nämnden för svensk språkvård att innevarande år i tryck redovisa en förteckning på ett stort antal — omkring 2 000 — lämpliga förnamn, fördelade på ungefär hälften manliga och hälften kvinnliga. I förteckningen kommer att upptas namn som f. n. användes i Sverige och dessutom sådana äldre namn, som kommit ur bruk men som med hänsyn till sin beskaffenhet väl kan tänkas komma att bli begagnade, om allmänheten får upp ögonen för dem. Till varje namn skall i förteckningen fogas upplysningar om namnets innebörd och härstamning och om dess ålder i vårt språk.

Denna namnförteckning synes mig kunna bli väl ägnad att tjäna som vägledning vid namngivningen. Genom det stora antalet namn — som inte knyts till vissa dagar under året — bör förteckningen kunna väcka intresse och medverka till en god utveckling av namnskicket. Under sådana förhållanden synes det inte vara påkallat att f. n. överväga om och i vad mån åtgärder bör vid-

tagas beträffande almanackans namnlängd. Ett ställningstagande till denna fråga bör väl också göras beroende av vilken betydelse den nya namnförteckningen kommer att få och de erfarenheter som kan erhållas beträffande dess användning.

Herr PALM (s):

Herr talman! Först ett tack till ecklesiastikministern för det mycket positiva och upplysande svaret på min interpellation. Av det besked som lämnats framgår att statsrådet avser att sträcka sig betydligt längre än vad riksdagsbeslutet år 1944 innebar då riksdagen beslöt att skriva till regeringen för att åstadkomma en förnyelse av almanackans namnlängd.

De åtgärder som ecklesiastikministern här omnämnt — och som kommer att ge svenska folket en väl komponerad namnlängd på 2 000 lämpliga förnamn — bör innebära en garanti för en god utveckling av namnskicket i vårt land. Att allmänheten också är i behov av viss vägledning för att ett nyanserat namnskick skall kunna hållas levande och utvecklas framgår bland annat av att det föregående år inkom cirka 4 000 ansökningar beträffande nya släktnamn. Enbart det faktum att cirka 1 600 av dessa framställningar måste avslås understryker detta behov av vägledning. För en tid sedan fick vi ju också i ett radioprogram höra några exempel på märkliga namnkonstruktioner, som med hänsyn till den tilltänkte bäraren inte kunnat godkännas.

Statsrådets åtgärder beträffande den nya förnamnslängden kommer så mycket lägligare som riksdagen inom den allra närmaste tiden får ta ställning till en helt ny namnlag, vilken framlägges av justitieministern.

Någon omarbetning av almanackans namnlängd vill tydligen inte ecklesiastikministern ta ställning till för närvarande. Det kan också anses vara en fråga av mycket underordnad betydelse.

Kvar står emellertid att den svenska almanackans namnlängd i långa stycken — om den skall vara kvar i en framtid — är i behov av en sakkunnig översyn.

Under hela 150 år fick svenska folket

Ang. ändring av gällande bestämmelser om val

döpa sina barn efter en i stort sett oförändrad namnlängd. Namnlängden infördes redan i mitten av 1700-talet, och det dröjde ända till 1901 innan en mera omfattande revision genomfördes. Detta skedde på riksdagens initiativ efter det att en motion tillstyrkts där det sagts — med yviga oscarianska uttrycksformer — att denna namnlängd borde vara »index å namn på sådana vårt folks och hela mänsklighetens hjältar, som varit av den betydelse att de av en eftervärld från släkte till släkte bör ihågkommas och hedras».

Så långt motionären. Vissa ändringar skedde, men av någon svårförståelig anledning blev emellertid Napoleon kvar i den svenska namnlistan som en »mänsklighetens hjälte».

Den revision som genomfördes 1901 har ju på goda grunder blivit utsatt för åtskillig kritik, vilken bland annat kom till uttryck när Vetenskapsakademien — efter det att en ny riksdagsmotion framlämnats 1944 — hemställde om professorerna Gunnar Rudbergs och H. S. Nybergs yttrande.

Man framhöll att almanackans namnlängd fram till 1900 var ett arv från den katolska kyrkan och upptog namnen på en rad bibliska personer och katolska helgon, men att namnlängden sedan sekulariserades. Vidare kritiserades det sätt på vilken revisionen skett, och så här skrev de båda professorerna bland annat:

»Principen genomfördes dock icke konsekvent och många av de gamla helgonnamnen bibehölls, även sådana som sällan eller aldrig förekomma som verkliga namn.

Man kan sätta ifråga, huruvida denna kompromiss var lyckad, och om det under sådana förhållanden icke hade varit klokare att behålla den gamla namnlängden som ett värnadsvärt dokument från en gången tid. Men då nu den gamla principen en gång är bruten tala många skäl för att steget bör tagas fullt ut och almanackans namnlängd förvandlas till ett verkligt register över de vanligaste och mest brukliga förnamnen i vårt språk.»

Så långt de båda professorerna.

I dag noterar vi att ecklesiastikministern gått betydligt längre än vad riksdagen anhöll om för 19 år sedan, vilket ur olika synpunkter är tillfredsställande. Det har nämligen aldrig varit interpellantens mening att den nuvarande namnlängden skulle hållas dagsaktuell. Det vore alltför vanskligt. Vi kan här exempelvis se hur de typiskt tyska namnen gått tillbaka i Sverige efter såväl första som andra världskriget och ersatts av anglosaxiska namn, men med hänsyn till den vägledning allmänheten uppenbarligen är i behov av vore filmstjärnors, boxningskämpars och TV-idolers modenamn alltför torftigt att falla tillbaka på. Se bara hur modenamnen skiftar i de olika årgångarna i de svenska skolorna.

Framtiden för almanackans namnlängd är skäligen egal för interpellanten. Två vägar kan väljas, antingen att helt ta bort namnförteckningen ur almanackan, och då lär endast Finland återstå som fortsättningsvis håller sig med en sådan, eller ge namnlängden en stark kulturhistorisk anknytning till de tider då den spelade en stor roll i torpstugorna och återinföra bl. a. 40 martyrer, Peter Fång och andra namn och begrepp, som inte spelar någon roll när föräldrarna ger sina barn namn.

Statsrådets besked här i dag är emellertid ett steg till en betydligt bättre ordning, och om han senare dessutom avser att ståda upp i den kompromiss som åstadkoms i den svenska almanackan 1901 bör detta ligga helt i linje med beskedet som lämnats här i dag.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

 Ang. ändring av gällande bestämmelser om val

Jämlikt § 20 av kammarens ordningsstadga hade herr *Schött* till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet framställt följande fråga: »Vill herr statsrådet mot bakgrund av vad som skett vid 1962 års kommunalval i Onsala

Ang. ändring av gällande bestämmelser om val

kommun samt vissa liknande händelser medverka till att gällande valbestämmelser ändras på sådant sätt, att i framtiden ett rent tekniskt missöde inte kan helt förändra det reella valresultatet?»

Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet KLING, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara nämnda fråga, fick nu ordet och yttrade:

Herr talman! Herr Schött har frågat mig om jag mot bakgrund av vad som skett vid fjolårets val i Onsala kommun samt vissa liknande händelser vill medverka till att gällande valbestämmelser ändras på sådant sätt att i framtiden ett rent tekniskt missöde inte kan helt förändra det reella valresultatet.

Med hänsyn till den grundsats, som kommit till uttryck i § 90 regeringsformen ämnar jag icke här ingå på några enskilda fall utan vill i stället anlägga mera principiella synpunkter på den väckta frågan.

Vallagstiftningen består till stor del av formföreskrifter. Åtskilliga av dessa kan, utbrutna ur sitt sammanhang, lätt ge intryck av att vara onödigt formella, men de tillgodoser i själva verket viktiga intressen. Man har sålunda på vallagstiftningens område tagit formföreskrifter i sin tjänst för att främja valdeltagandet, trygga valsäkerheten, skydda valhemligheten och tillgodose behovet av en snabb och någorlunda lätthanterlig valprocedur.

Formföreskrifter har emellertid också tagits i anspråk för andra ändamål. Herr Schöts fråga avser närmast en i vår provisoriska vallagstiftning upptagen bestämmelse rörande väljarbeteckning å valsegel. Som bekant genomfördes vår provisoriska vallagstiftning år 1952 beträffande andrakammarvalen och år 1954 beträffande kommunalvalen och har därefter genom olika beslut förlängts för perioder om fyra år i sänder. Den provisoriska vallagstiftningen har till syfte att genom en annan mandatfördelningsmetod än den i vallagarna bestämda göra kartellväsendet överflödigt. Enligt den provisoriska vallagstiftningen är det i

överensstämmelse med dess syfte förbudet att å valsegel utsätta mer än en väljarbeteckning. Den tillåtna väljarbeteckningen benämnes partibeteckning och definieras som partinamn eller annan beteckning i ord för viss grupp valmän (väljare) eller för viss meningsriktning. Rörande innebörden härav uttalades i den proposition till 1954 års riksdag, vari förslag till provisorisk lagstiftning för kommunalvalen framlades, att hinder icke skulle möta att såsom beteckning på ett parti använda en sammanställning av flera beteckningar men att de olika leden i så fall måste vara jämställda — exempelvis förenade genom bindestreck — så att icke ett system av över- och underordnade väljarbeteckningar uppkom. Detta uttalande föranledde inte någon erinran från riksdagens sida.

Av denna redogörelse för den provisoriska vallagstiftningens tillkomst och syfte framgår, att förbudet mot mer än en väljarbeteckning framför allt har avsetts skola fylla den reella funktionen att motverka karteller i ett vals-system, där mandatfördelningsmetoden avvägs med tanke på att göra karteller obehövlige. Förbudet äger m. a. o. nära samband med vals-systemets grundläggande principer.

Med anledning av vissa vid 1954 års kommunalval inträffade fall av röstkas-sationer, försakade av att valseglar upptagit väljarbetecknings olika led på skilda rader, hemställdes i motioner vid 1955 års riksdag, att ifrågakarande bestämmelser skulle ändras på sådant sätt att partibeteckningen skulle betraktas som en enhet, oavsett om den består av ett eller flera ord och upptar en eller flera rader på valsegeln. Konstitutions-utskottet avstyrkte motionerna och anförde som skäl härför bl. a. att den gällande lagstiftningen var av provisorisk karaktär och att kartellsystemet och andra spörsmål rörande väljarbeteckningar hade så nära samband med valmetoden, att dessa frågor enligt utskottets uppfattning måste prövas av författningsutredningen vid övervägande av ny vallagstiftning. Utskottets ståndpunkt godkändes av riksdagen. Som jag förut har

Ang. ändring av gällande bestämmelser om val

antytt, har riksdagen sedermera vid olika tillfällen antagit förslag om förlängning av den provisoriska lagstiftningen och förbudet mot mer än en väljarbeteckning har därvid godtagits att gälla oförändrat. 1955 års valutredning har i ett år 1961 avgivet betänkande likaledes ansett skäl icke föreligga att föreslå någon ändring av förbudet mot mer än en väljarbeteckning.

Mot bakgrunden av det anförda kan jag besvara herr Schöotts fråga på det sättet, att jag självfallet är villig medverka till att lätta på valprocedurens former, i den mån detta kan ske utan att skyddsvärda samhällsintressen eftersättes eller eljest olägenheter av någon betydelse uppkommer. Åtgärder i dylik riktning har för övrigt nyligen vidtagits. Jag kan sålunda hänvisa till förra årets proposition rörande ändringar i vallagstiftningen, vari föreslogs en uppmjukning av reglerna om verkan av sigilleringsfel och förtydligande av vissa stadganden, som är av betydelse för bedömande av s. k. riksvalsedlar. Dessa förslag, som antogs av riksdagen, hade just till syfte att förebygga onödiga kassationer av valsedlar. Vad särskilt angår förbudet mot mer än en väljarbeteckning är jag emellertid — i avbidan på författningsutredningens snart kommande betänkanden — inte beredd att nu föreslå någon ändring.

Herr SCHÖTT (h):

Herr talman! Först ber jag att till justitieministern få framföra mitt tack för hans utförliga och i stort sett positiva svar på min fråga.

Anledningen till att denna framförts — första gången den 23 oktober i fjol och, eftersom den då lämnades obesvarad, andra gången den 12 mars i år — är att jag finner nuvarande bestämmelser om kassering av valsedlar i vissa fall otillfredsställande.

Bakgrunden till min fråga var den omständigheten att vid höstens kommunalval i Onsala kommun i Hallands län socialdemokraternas valsedel genom ett förbiseende kom att upptaga partibeteckningen »Arbetarepartiet Socialdemokra-

terna» på två rader och utan bindstreck i stället för rätteligen på en rad och med bindstreck.

Vid sammanräkningen anmärktes att ifrågavarande valsedlar, 341 stycken, upptog mer än en beteckning ovanför namnen, varför de av länsstyrelsen den 19 oktober förklarades ogilla. Länsstyrelsens beslut, som överklagades men fastställdes av Kungl. Maj:t (regeringsrätten) den 23 november, innebar att det största partiet i Onsala kommun, socialdemokraterna, ej erhöll något av de sex mandat, vartill partiets röstsiffra sakligen berättigade, utan blev helt utan representation i kommunalfullmäktige under närmaste fyraårsperiod.

Min avsikt har icke varit och är inte att kritisera länsstyrelsens eller regeringsrättens beslut — båda är säkerligen formellt riktiga — utan endast att fästa uppmärksamheten på det enligt min mening otillfredsställande förhållandet att ett tekniskt missöde av det slag som nu förekom i Onsala helt skall kunna ändra det reella valresultatet.

Onsalafallet är ej unikt. Samma sak som där hände samma parti exempelvis i Ljungbyholms kommun i Kalmar län vid ett tidigare kommunalval med samma resultat: utebliven representation i kommunalfullmäktige i fyra år.

Alldeles oavsett vilket parti som drabbas av dylika formella felaktigheter på valsedlarna borde man göra vad man kan för att i framtiden söka undvika att valsedlarna kasseras. Frågan gäller ytterst inte partierna och deras funktionärer utan väljarna, vilka inte genom dylika malörer bör berövas det inflytande i samhällsarbetet som valet skall trygga åt dem.

Herr statsrådet erinrar i sitt svar om att vår vallagstiftning har provisorisk karaktär och anser att man bör avvakta författningsutredningen innan man vidtar ytterligare ändringar i gällande bestämmelser. Jag kan förstå den uppfattningen och vill bara uttala en förhoppning att författningsutredningen också skall komma med förslag som innebär en förbättring. Om så inte skulle vara fallet hoppas jag att herr statsrådet

Ang. ändring av gällande bestämmelser om val

ville ägna det påtalade problemet sin uppmärksamhet, så att man kunde få fram bestämmelser som garanterar att väljarnas utslag och inte valsedeltryckares misstag blir avgörande för våra fullmäktigeförsamlingars sammansättning.

Jag ber än en gång att få tacka för svaret.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 63, angående anslag för budgetåret 1963/64 till vissa byggnadsarbeten vid statens mentalsjukhus m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 68, med förslag till lag om semester, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 79, angående anslag för budgetåret 1963/64 till socionomutbildning; samt

nr 80, angående vissa anslag för budgetåret 1963/64 till hemvärdet och vissa frivilliga försvarsorganisationer m. m.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 82, med förslag till förordning om ändring i rusdrycksförsäljningsförordningen den 26 maj 1954 (nr 521), m. m.;

nr 84, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

nr 87, med förslag till förordning angående upphävande i viss del av den vid förordningen den 25 maj 1941 (nr 251) om särskild varuskatt fogade varuförteckningen; samt

nr 90, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 24 maj 1957 (nr 209) om skatt på sprit och vin, m. m.

Föredrogs och bordlades ånyo sammansatta konstitutions-, banko- och första lagutskottets betänkande nr 1, statsutskottets utlåtande nr 4, bevillningsutskottets betänkanden nr 11—13, första lagutskottets utlåtande nr 8, andra lagutskottets utlåtanden nr 3, 11—15 och 17 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 7—10.

Anmälades och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 62, angående stöd till barnstugor m. m.;

nr 64, angående fortsatt drift av skandinaviska undervisningssjukhuset i Korea m. m.;

nr 78, angående ändring av viss bestämmelse om Svenska skeppshypotekskassans verksamhet, m. m.;

nr 89, angående anslag för budgetåret 1963/64 till byggnadsarbeten vid vissa universitet och högskolor, m. m.;

nr 91, angående säkerhetsinspektion av motorfordon, m. m.;

nr 93, angående fortsatt bemyndigande att meddela stalliga exportkreditgarantier;

nr 95, angående vissa anslag ur kyrkofonden m. m.; och

nr 98, angående vissa frågor rörande fackskolor.

Herr BENGTON (cp) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Med hänsyn till omfattningen av det ärende, som avses i Kungl. Maj:ts proposition nr 82 med förslag till förordning om ändring i rusdrycksförsäljningsförordningen den 26 maj 1954 (nr 521), m. m., hemställer jag att kammaren måtte medgiva att tiden för avgivande av motioner i anledning av nämnda kungl. proposition utsträcker till det sammanträde som infaller näst efter femton dagar från det propositionen kom kammaren till handa.

Denna hemställan bifölls.

Interpellation ang. godkännande av den
år 1962 reviderade konventionen till för-
hindrande av havsvattnets förorening
genom olja

Ordet lämnades härefter på begäran till herr OSVALD (fp), som yttrade:

Herr talman! Rapporter om svåra oljeskador i de vårt land omgivande vattnen liksom i snart sagt alla delar av världen ingår ständigt. Nyligen har stora mängder av oljeskadad sjöfågel flutit i land död eller fått avlivas på Gotland och på Bornholm, och det är tydligt att större oljeutsläpp ägt rum någonstans i Östersjön. På många håll i Europa är kusterna svårt nedsölade, och flerstädes i världen har viktiga fiskeplatser blivit oljeskadade. En måttlös naturförstöring fortgår runt om i världen till följd av de allt större mängder oljerester som efter tankrengöring ute till havs utspolas från fartygen.

Det har från början varit klart att 1954 års konvention till förhindrande av oljeförorening av havsvattnet icke skulle kunna göra slut på oljeplågan. De nya bestämmelser, som antogs i London förra året, erbjuder väl icke heller någon slutgiltig lösning av problemet, men de innebär dock så väsentliga förbättringar, i all synnerhet för de farvatten som närmast angår oss, nämligen Östersjön och Nordsjön, att det måste anses högst angeläget att de så snart som möjligt träder i tillämpning. Härför fordras emellertid godkännande av två tredjedelar av konventionsstaterna, och därefter måste ytterligare 12 månader förflyta, innan bestämmelserna vinner laga kraft.

Det är nu snart ett år sedan de nya reglerna antogs på Londonkonferensen under medverkan av ett 50-tal stater, däribland samtliga nordiska länder, men ännu har intet land anmält sitt godkännande hos den internationella organisationen IMCO, som numera utgör sekretariat för konventionen. Den enda regering som hittills blivit till reds att hänskjuta frågan till folkrepresentationen är, såvitt man vet, den norska, men ej heller i Norge har saken ännu blivit slutbehandlad. Detta är uppenbarligen en synnerligen otillfreds-

ställande situation. För någon månad sedan upptogs frågan inom Europarådet, vars naturskyddskommitté riktade en hänvändelse till utrikesministerkommittén att draga försorg om respektive regeringars snara godkännande av de nya konventionsbestämmelserna.

Vid Nordiska rådets möte nyligen i Oslo bragtes frågan också på tal, och det gjordes då mer eller mindre officiella uttalanden från respektive håll om avsikten att söka åvägabringa godkännande av de nordiska länderna innevarande år. Men tiden hastar, och det ter sig snart sagt obegripligt att det skall behöva dröja i årtal, innan en så angelägen sak som åtgärder till förhindrande av oljeföroreningar bringas till utförande. Sverige och de övriga nordiska länderna borde här gå före med gott exempel. Likaledes vore det önskvärt att man från de nordiska ländernas sida sökte påverka andra stater att snabbt ansluta sig till den reviderade konventionen. En diplomatisk aktion i sådant syfte skulle vara synnerligen befogad.

Med stöd av vad sålunda anförts anhaller jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet få framställa följande fråga:

Vad har regeringen för avsikt att göra i syfte att påskynda antagandet och tillämpningen av de nya reglerna rörande oljeskyddskonventionen?

Det sålunda begärda tillståndet lämnades av kammaren.

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 597, av herr *Carlsson, Eric, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 56, med förslag till lag angående ändring i lagen om val till riksdagen m. m.;

nr 598, av herr *Dahlberg m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 56, med förslag till lag angående ändring i lagen om val till riksdagen m. m.;

nr 599, av herr *Svanström m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr

56, med förslag till lag angående ändring i lagen om val till riksdagen m. m.;

nr 600, av herr *Nilsson, Ferdinand, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 58, angående övergång till högertrafik, och nr 59, med förslag till förordning om trafikomläggningsskatt; samt

nr 601, av herr *Osvald*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 71, an-

gående riktlinjer och organisation för naturvårdsverksamheten, m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.31.

In fidem

K.-G. Lindelöv

Onsdagen den 20 mars

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Herr TALMANNEN yttrade:

När budet för några dagar sedan nådde oss att före detta talmannen i denna kammare och förre landshövdingen Johan Nilsson i Kristianstad avlidit, så bragtes i vår erinran en livsgärning och en samhällsgärning av imponerande mått.

Johan Nilsson var född 1873 och var vid sin död nära 90 år gammal. Han valdes in i första kammaren första gången 1909 och stannade där i 46 år, de sista 19 åren som kammarens talman. Han var bland annat också under en tioårsperiod ordförande i bevillningsutskottet.

Som talman var Johan Nilsson mycket uppskattad av kammarens ledamöter för sin stora kunnsighet, sin opartiskhet och den skicklighet med vilken han ledde förhandlingarna. Visst kunde han väl ibland på ytan förefalla litet kärv, men

kammarens ledamöter kom nog underfund med att under denna till synes något stela yta fanns mycket av vänlighet, godhet och humor.

Vi lyser frid över hans minne!

Detta anförande åhördes av kammarens ledamöter stående.

Företogs val av tre ombud i Europarådets rådgivande församling jämte tre suppleanter för dessa ombud.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN erhöi på begäran ordet och anförde:

Herr talman! För detta val ber jag att få avlämna gemensam lista med förslag till ombud i Europarådets rådgivande församling jämte suppleanter för dessa. Listan är godkänd av de av kammaren valda ledamöterna i talmanskonferensen.

Herr förste vice talmannen avlämnade därefter en lista av följande utseende och med rubriken »Den gemensamma listan»:

Elmgren, B. F., ledamot av första kammaren	Möller, Y. A., ledamot av första kammaren
Hagnell, H., ledamot av andra kammaren	Sjövall, E., fru, ledamot av andra kammaren
Heckscher, G. E., ledamot av andra kammaren	Bohman, B. G., ledamot av andra kammaren

Ang. JO- och MO-ämbetenas organisation och verksamhetsformer

Sedan herr talmannen för kammaren uppläst denna lista, blev densamma på gjord proposition av kammaren godkänd; och förklarades hava blivit utsedda till ombud i Europarådets rådgivande församling herrar Elmgren, Hagnell och Heckscher samt till suppleanter för dem respektive herr Möller, fru Sjövall och herr Bohman.

På framställning av herr talmannen beslöts att riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av protokollet underrättas om detta val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag dels till förordnanden för de valda, dels ock till skrivelse till Konungen med anmälan om det förrättade valet.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 62, angående stöd till barnstugor m. m.; och

nr 64, angående fortsatt drift av skandinaviska undervisningssjukhuset i Korea m. m.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 78, angående ändring av viss bestämmelse om Svenska skeppshypotekskassans verksamhet, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 89, angående anslag för budgetåret 1963/64 till byggnadsarbeten vid vissa universitet och högskolor, m. m.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 91, angående säkerhetsinspektion av motorfordon, m. m., hänvisades propositionen, i vad den avsåg punkten 1 i propositionens hemställan, till behandling av lagutskott och i övrigt till statsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 93, angående fortsatt bemyndigande att meddela statliga exportkreditgarantier.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 95, angående vissa anslag ur kyrkofonden m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 98, angående vissa frågor rörande fackskolor.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet motionerna nr 597—599.

Vid föredragning av motionen nr 600 hänvisades densamma, såvitt den avsåg trafikomläggningsskatt, till bevillningsutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet motionen nr 601.

Ang. JO- och MO-ämbetenas organisation och verksamhetsformer

Föredrogs ånyo sammansatta konstitutions-, banko- och första lagutskottets betänkande nr 1, med förslag till skrivelse angående utredning om JO- och MO-ämbetenas organisation och verksamhetsformer.

Åtgärder med syfte att vidmakthålla eller stärka effektiviteten i den verksamhet som utövades av riksdagens ombudsmän hade påyrkats i vissa vid innevarande riksdag väckta motioner, nämligen

de likalydande motionerna nr 187 i första kammaren av herrar *Elmgren* och *Torsten Andersson* samt nr 222 i andra kammaren av herrar *von Friesen* och *Braconier*;

de likalydande motionerna nr 269 i första kammaren av herr *Lundström m. fl.* och nr 321 i andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.*; ävensom

de likalydande motionerna nr 306 i första kammaren av herr *Arvidson m. fl.* samt nr 359 i andra kammaren av herrar *Fröding* och *Anners*.

Ang. JO- och MO-ämbetenas organisation och verksamhetsformer

En förstärkning av JO-ämbetet hade även förordats i två vid fjolårets riksdag väckta, till årets riksdag uppskjutna likalydande motioner, nämligen nr 515 i första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* och nr 629 i andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.*

Alla de nämnda motionerna hade hänvisats till konstitutionsutskottet. Genom överenskommelse mellan konstitutionsutskottet, bankoutskottet och första lagutskottet hade de hänskjutits till sammansatt konstitutions-, banko- och första lagutskott. Till det sålunda bildade utskottet hade även vissa andra frågor rörande riksdagens ombudsmän hänskjutits, nämligen

de på bankoutskottets prövning ankommande, i årets statsverksproposition behandlade framställningarna om anslag för budgetåret 1963/64 för ombudsmännen och deras expeditioner, till vilka anslöte sig en skrivelse den 16 februari 1963 från MO till bankoutskottet;

den på första lagutskottets prövning ankommande, av JO till riksdagen avlåtna framställningen om ändring av 24 § andra stycket instruktionen för riksdagens ombudsmän.

I motionerna I: 187 och II: 222 hade hemställts, att riksdagen i anslutning till vad i motionerna anförts, måtte fatta de beslut, som kunde erfordras för att stärka riksdagens ombudsmäns ställning och öka effektiviteten i deras arbete.

I motionerna I: 269 och II: 321 hade yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om en utredning angående JO-ämbetets organisation och personalbehov, varvid särskilt JO:s uppgifter beträffande den kommunala förvaltningen måtte uppmärksammas, häri inbegripet alternativet att inrätta en särskild ombudsmanorganisation för det kommunala förvaltningsområdet.

I motionerna I: 306 och II: 359 hade föreslagits, att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t hemställa om en utredning rörande möjligheten till en uppdelning

av JO-ämbetet samt angående ombudsmannaämbetenas framtida organisation jämväl i övrigt.

I motionerna I: 515 och II: 629 till fjolårets riksdag hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning om skyndsamma åtgärder i syfte att stärka den enskildes skydd i skatteärenden.

I JO:s framställning till riksdagen om ändring av 24 § andra stycket instruktionen för riksdagens ombudsmän hade föreslagits, att riksdagen skulle *dels* besluta om sådan ändring av nämnda stadgande, att befogenheten för ombudsman att uppdraga åt sin ställföreträdare att förrätta å ämbetet ankommande göromål med avseende å ärenden, vilkas prövning ombudsmannen icke själv förbehållit sig, utsträcktes till att avse högst nio månader årligen, *dels* medgiva, att ställföreträdaren finge tillerkännas semester rätt för den tid han fungerade som tjänstförrättande ombudsman. I sin förut nämnda skrivelse till bankoutskottet hade MO givit uttryck för uppfattningen, att ändringar i enlighet med vad JO sålunda föreslagit måste förutsättas få giltighet även för MO-ämbetet.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på anförda skäl hemställt,

A. att riksdagen måtte antaga i betänkandet infört förslag till ändrad lydelse av 24 § instruktionen den 24 maj 1957 (nr 165) för riksdagens ombudsmän;

B. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om en allsidig och förutsättningslös utredning angående riksdagens ombudsmanämbetens framtida organisation och verksamhetsformer;

C. att

1. motionerna I: 515 och II: 629 till 1962 års riksdag;

2. motionerna I: 187 och II: 222 till årets riksdag;

3. motionerna I: 269 och II: 321 till årets riksdag;

Ang. JO- och MO-ämbetenas organisation och verksamhetsformer

4. motionerna I: 306 och II: 359 till årets riksdag; samt

5. JO:s framställning till årets riksdag om ändring av 24 § andra stycket instruktionen för riksdagens ombudsmän,

motionerna vid 2. samt JO:s framställning såvitt de icke avsåge anslag till riksdagens ombudsmän eller deras expeditioner,

mätte anses besvarade genom vad utskottet i betänkandet anfört och hemställt.

Reservation hade avgivits av herrar *von Friesen, Gustaf Henry Hansson, Berglund* och *Per-Olof Hanson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa,

A. (= utskottet);

B. att riksdagen mätte uppdraga åt talmanskonferensen att låta föranstalta om en allsidig och förutsättningslös utredning angående riksdagens ombudsmannaämbetens framtida organisation och verksamhetsformer;

C. att riksdagen mätte i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att från de statliga ämbetsmyndigheternas sida hinder icke borde resas mot att befattningshavare frigjordes för tjänstgöring hos riksdagens ombudsmän;

D. (= C. hos utskottet).

Herr HANSSON, GUSTAF HENRY, (h):

Herr talman! Det sammansatta utskott som har haft att behandla frågorna om JO- och MO-ämbetena har haft representanter för konstitutionsutskottet, bankoutskottet och första lagutskottet, och till detta utskott har remitterats dels motioner som har väckts inom riksdagen, dels framställningar som har gjorts i statsverkspropositionen.

Det har inom utskottet rått full enighet om att förhållandena för dessa riksdagens förtroendetjänstemän nu har utvecklat därhän att det är nödvändigt att vidta åtgärder för att uppnå full effektivitet vid det granskningsarbete som

dessa tjänstemän har att utöva, och då gäller detta i all synnerhet i fråga om JO. Vilka åtgärder som skall vidtas är i dagens situation inte klart; därom vittnar inte minst olikheten mellan de motioner som har väckts.

De åtgärder som föreslagits är dels sådana som kan vidtas omedelbart och som utskottet återkommer till inom den närmaste tiden, dels sådana som är av mera djupgående art och som fordrar en utredning innan man kan ta ställning till dem.

Utskottet är alltså enigt om att åtgärder måste vidtagas, men utskottet är icke enigt om vem som skall företa utredningen om dessa mera djupgående åtgärder. Utskottets majoritet anser att denna utredning skall ske genom Kungl. Maj:ts försorg, under det att reservanterna anser att utredningen skall ske inom riksdagen och under överinseende av något riksdagens organ, lämpligen talmanskonferensen.

När jag inom utskottet har anslutit mig till denna senare ståndpunkt, grundar sig detta mitt ställningstagande på det förhållandet att dessa ombudsmän ju alldeles särskilt är riksdagens tjänstemän och har till uppgift att utöva tillsyn över domares och tjänstemäns sätt att fullgöra sina skyldigheter och då självfallet även de tjänstemän som lyder under Kungl. Maj:t. Under sådana förhållanden anser jag det inte riktigt och inte lämpligt att utredningen anförtros Kungl. Maj:t utan anser för min del att det måste vara i riksdagens intresse att själv verkställa utredningen.

Vid utskottets justeringsssammanträde, men inte förr, uppgavs att det skulle föreligga grundlagstekniska skäl mot att riksdagen själv utredde denna sak, men vilka dessa skäl är angavs inte. Utan att vara på något sätt insatt i frågor av grundlagsteknisk natur vågar jag dock göra det påståendet att man nog, om utskottet verkligen velat låta utredningen utföras genom riksdagens försorg, hade kunnat finna någon form för detta, och om det verkligen förhåller sig så att riksdagen är absolut förhindrad att utreda sina egna angelägenheter, har väl reser-

Ang. JO- och MO-ämbetenas organisation och verksamhetsformer

vanterna ändå gjort riksdagen den tjänsten att detta har blivit påtalat, så att sådan rättelse kan ävägbringas i samband med lösningen av författningsfrågan, att hinder av denna art undanskaffas.

Då jag, herr talman, inte har blivit överbevisad om att det föreligger något hinder för att riksdagen själv skulle kunna utreda denna fråga, yrkar jag bifall till den reservation som avgivits av herr von Friesen m. fl.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! I vad den förrre ärade talaren sade rörande formerna för verkställande av den utredning varom enighet råder kan jag helt instämma. Det är ju ändå på det sättet att dessa ombudsmän i eminent grad är riksdagens egna förtroendemän och riksdagens egna kontrollorgan. Reservanterna har därför funnit det lämpligast, att utredningen också sker genom riksdagens egen försorg. Några egentliga skäl till att utskottet inte vill gå med på den tankegången har inte anförts annat än en allmän förklaring att grundlagsfrågor här skulle vara inblandade. Det har däremot inte närmare utretts, på vilket sätt och varför detta skulle utgöra något hinder. Utskottets majoritet har väl egentligen bara fattat sin ståndpunkt ut ifrån det välkända faktum att utredningar brukar tillsättas av Kungl. Maj:t efter skrivelse från riksdagen. Om det i alla sammanhang behöver vara så är väl mera tvivelaktigt, särskilt när det gäller riksdagens egna organ.

Jag skall sedan, herr talman, be att få foga några kommentarer till det föreliggande utskottsbetänkandet. Det har ju tillkommit på grund av en hel knippa motioner från olika partier, och det är väl ingen tillfällighet att så många har motionerat om en översyn av ombudsmannaämbetena, deras organisation och verksamhetsformer. Det är ju så, vilket framgår av utskottsbetänkandet, att när JO kom till enligt 1809 års regeringsform, inriktades verksamheten framför allt på domstolsväsendet och de angränsande förvaltningsuppgifterna. Det var

naturligt och riktigt då. De lärde säga att det på den tiden rådde ganska otillfredsställande förhållanden inom det svenska domstolsväsendet. Läget är väl bättre nu, men det har skett mycket under resans lopp, och det konstateras nu att den avgörande och största delen av ombudsmännens tillsynsmyndighet ägnas förvaltningen i övrigt. Det är väl ett ofrånkomligt resultat av den samhällsutveckling som ägt rum och som ju i mycket hög grad karakteriseras av den offentliga förvaltningens utomordentligt starka expansion. Detta reser givetvis å sin sida ett krav på en förstärkning av rättssäkerhetsgarantierna för den enskilde. När man får ett samhälle, som på ett helt annat sätt än tidigare intervenser i den enskildes intressesfärer, måste en parallell utveckling äga rum på rättssäkerhetskontrollens område.

Vid den senaste reformen under senare delen av 1950-talet utsträcktes inom bestämda gränser JO:s verksamhetsområde också till det kommunala fältet, dock endast till det område som ligger under ämbetsmannaansvar. Det rådde den gången — såsom kammaren säkert erinrar sig — stor tvekan på många håll, om man skulle släppa in JO på det kommunala fältet, men som utskottet här konstaterar har erfarenheterna av JO:s verksamhet på det kommunala fältet varit goda. Därför föreligger här motionsyrkanden, att man skulle gå vidare på den vägen. Det är nämligen så att stora delar av den kommunala verksamheten, bland annat den som drivs i bolagsform eller av föreningar och stiftelser, ligger utanför JO:s granskning, eftersom denna nu är avgränsad till det som ligger under ämbetsmannaansvar.

Från vårt håll har alltså framförts tanken på en ytterligare utvidgning av kompetensområdet, och detta skall nu prövas, eftersom den av utskottet föreslagna utredningen skall vara *allsidig och förutsättningslös*. Jag utgår då ifrån att den översyn som skall komma till stånd skall ske med beaktande av grundtanken i vad som nu står i 9 § i JO-instruktionen, nämligen att JO-tillsynen på det kommunala om-

Ang. JO- och MO-ämbetenas organisation och verksamhetsformer

rådet skall ske även »med beaktande av de särskilda betingelser, under vilka den folkliga självstyrelsen arbetar, och med iakttagande av att den kommunala verksamheten icke onödigt hämmas».

Efter min mening har den hittillsvarande offentliga debatten om JO:s verksamhet på det kommunala området varit litet väl skygg för JO:s granskningsrätt. Jag har den uppfattningen, att en utsträckning av JO:s granskningsuppgifter här inte skulle utgöra någon fara för den kommunala självstyrelsen — det är ju närmast denna farhåga som man brukar köra fram med. Jag tror tvärtom, att en sådan granskning skulle i längden bli en styrka och ett gott stöd för den kommunala självstyrelsen.

Den allmänna samhällsomvandlingen — jag övergår här till ett annat avsnitt i utskottsbetänkandet — har gjort ombudsmannaämbetenas enmanskonstruktion alltmer till en illusion. I verkligheten är det så att större delen av året arbetar två justitieombudsmän. Man kan beklaga detta och säga att det är skada att man inte kan ha kvar konstruktionen med en enda JO, till vilken medborgarna kan gå med sina bekymmer och sina klagomål. Men, herr talman, jag tror att realismen bjuder oss att nu förutsättningslöst undersöka, hur mycket som det kan vara ändamålsenligt att ha kvar av 1809 års konstruktion, hur mycket som kan vara livskraftigt och värt att bevara 150 år efteråt, med den oerhörda samhällsomvandling som har ägt rum.

Att folkrepresentationen, riksdagen, har sin egen kontroll av rättssäkerheten tror jag är en bärande och riktig tanke, som kan transformeras över till modern tid, men hur den skall utformas för vår tids samhälle måste, anser jag, övervägas utan skygglappar.

Herr talman, med dessa anmärkningar ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! När det gäller de frågor som detta sammansatta utskott haft att

behandla i sitt betänkande nr 1, har från olika håll gjorts stora ansträngningar för att nå enighet i sakfrågan: att ge riksdagens ombudsmän, JO och MO, större resurser och större möjligheter att fylla sin mycket betydelsefulla uppgift. Men såsom här redan har anförts råder delade meningar om en liten sak, och det är frågan, huruvida Kungl. Maj:t eller talmanskonferensen skall tillse, att här blir en allsidig och förutsättningslös utredning om den framtida organisationen och de framtida verksamhetsformerna för riksdagens ombudsmannaämbeten. Även om denna fråga inte kan betecknas som någon större fråga eller någon politisk fråga, vill jag ändå med ett par ord motivera mitt ställningstagande, utan att beröra det grundlagsmässiga i förslaget.

Visst kan man dela den uppfattningen att detta är en riksdagens angelägenhet, ty det gäller riksdagens ombudsmän, och visst skall riksdagen göra allt för att hävda sin ställning, men med all respekt för talmanskonferensen vet jag faktiskt inte vid vilket tillfälle riksdagen tidigare har beställt en utredning och en så pass omfattande utredning, genom denna institution. Om det i dag gjordes en beställning, kan jag för min del inte inse att det på något väsentligt sätt skulle markera eller stärka riksdagens ställning. Jag har uppmärksammat att man i tre motionspar som vi haft att behandla i detta utskott har yrkat på utredning hos Kungl. Maj:t, och inte heller i det fjärde motionsparet — den motion som i denna kammare har väckts av herrar Elmgren och Torsten Andersson — kan jag finna någon framställning om att riksdagen skall verkställa denna utredning. Av utskottsbetänkandet framgår också, att tidigare utredningar om riksdagens ombudsmannaämbeten har tillsatts av Kungl. Maj:t och inte direkt av riksdagen. Ingen har på något sätt gjort gällande att det skulle vara felaktigt att författningsutredningen, som tillsatts av Kungl. Maj:t, i sitt arbete även sysslar med dessa ombudsmannaämbetenas framtida ställning.

Jag tycker för min del att även om vi

Ang. JO- och MO-ämbetenas organisation och verksamhetsformer

många gånger är misstänksamma mot regeringen, så finns det ingen anledning att i detta fall misstänka, att den utredning utskottsmajoriteten begär i sitt förslag skulle förhindras eller förvanskas på något sätt, om den tillsättes av regeringen. Utan att på något sätt rikta någon kritik mot reservanterna — deras uppfattning är kanske också riktig — så har jag inte riktig klarhet i hur man här menar att det hela skulle gå till. Menar man att riksdagen skulle göra en utredning, som sedan skulle överlämnas till Kungl. Maj:t med begäran om en kungl. proposition i ärendet? Jag tycker nog att det skulle vara en ganska underlig anordning. Ja, det finns naturligtvis andra möjligheter genom motioner eller genom riksdagens egen initiativrätt att få ett riksdagens utredningsförslag till behandling.

I denna som jag ändå tycker så viktiga fråga, när vi enligt min uppfattning lättare resultat, om utredningen tillsättes av Kungl. Maj:t. Det resultat utskottet gemensamt syftar till är enligt min åsikt mycket viktigare än vem som tillsätter utredningen. Detta är för mig orsaken till att jag anslutit mig till utskottsmajoritetens förslag. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till detsamma.

Herr **ELMGREN** (s):

Herr talman! De anföranden som hållits av reservanterna här föranleder mig allenast att göra tvenne kommentarer. Den första vill jag be att få göra med anledning av herr Per-Olof Hansons anförande. Det är ju ganska naturligt att herr Per-Olof Hanson här ville skicka med en önskan om en utökning av kompetensområdet för justitieombudsmannainstitutionen, ty den folktopartimotion som väckts i denna fråga går ju ut på att man skulle vidga kompetensen till att omfatta större områden inom det kommunala fältet.

Till det vill jag bara säga som en personlig deklaration — men jag vet att min uppfattning delas av många bland utskottsmajoriteten — att jag för min del

funnit att den kompromiss som träffades 1957 har fungerat väl. Som här tidigare sagts gick den i princip ut på att de som var underkastade kommunalt ämbetsmannaansvar skulle granskas av JO, andra icke. Jag delar fullt den meningen, att kommunala bostadsföretag och andra sådana institutioner skall vara underkastade all behövlig granskning, men jag tror inte att den skall verkställas genom justitieombudsmannaämbetet. Andra kommunala organ, som besitter särskild sakkunskap på dessa områden, bör få hand om en sådan granskning. Jag vill sålunda understryka, att den kompromiss som träffades 1957 enligt min uppfattning har fungerat väl och att det därför inte finns någon anledning att utöka kompetensområdet på det kommunala fältet.

Så till den andra frågan. Den egentliga skillnaden mellan reservanterna och utskottsmajoriteten är ju, som kammarens ärade ledamöter funnit, att majoriteten vill att Kungl. Maj:t skall verkställa utredningen, medan däremot reservanterna vill att den skall ske genom exempelvis talmanskonferensen. Till detta vill jag bara säga, att riksdagen vid den utredning som låg till grund för 1957 års beslut hade skrivit till Kungl. Maj:t och begärt denna utredning. Vid det tillfället var justitie- och militieombudsmännen lika väl riksdagens särskilda tjänstemän som nu. Riksdagen har alltså tidigare vänt sig till Kungl. Maj:t för att få en sådan utredning verkställd.

Man kan också säga att om grundlagsfrågor skulle involveras, måste Kungl. Maj:t i alla fall delta i arbetet, och därför är det lika bra att skriva till Kungl. Maj:t om denna utredning. Det gläder mig att den folktopartimotion som väckts i denna fråga och som främst bär herr Lundströms namn också går på den linjen att Kungl. Maj:t skall göra utredningen, och det är roligt att finna att bland övriga undertecknare av denna motion också befinner sig en av folktopartiets förnämliga Hanssöner i denna kammare. Även om jag personligen tycker att det skulle vara angeläget att diskutera t. ex. en utökning av talmanskon-

Ang. JO- och MO-ämbetenas organisation och verksamhetsformer

ferensens befogenheter, kan jag inte finna det särskilt välbetänt att man i ett ögonblick då man snart skall gå till beslut om riksdagens arbetsformer skulle föregripa utvecklingen, ty det skulle man göra om man nu lade ett sådant utredningsuppdrag i talmanskonferensens hand. Därför finner jag starka skäl tala för att man skriver till Kungl. Maj:t i denna fråga.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Till det allra sista av vad utskottets värderade ordförande sade skall jag inte foga många kommentarer. Jag tänker inte heller väcka någon större process i själva sakfrågan, ty man kan naturligtvis bedöma denna fråga på olika sätt. Vi har från reservanternas sida bedömt den så att det kan vara en god idé att låta riksdagen sköta om det hela när det är fråga om riksdagens egna organ. Men det är en typ av argument, som jag alltid reser borst mot, och det är det argumentet som herr Sveningsson presenterade och herr Elmgren fullföljde med all den värtalighet han presterade, nämligen: »Så har det varit och så bör det följaktligen alltid vara.» Det är ett konservativt standardargument — någonting mera om detta skall jag inte säga.

Jag vill sedan säga att jag blev litet oroligare, när herr Elmgren utvecklade och kommenterade vad jag anfört om karaktären av den utredning som vi är överens om skall ske beträffande ombudsmannaämbetena. Nu vill jag fråga — och hoppas då att få ett svar utan tve tydighet —: Vidhåller herr Elmgren vad han skrivit under som utskottets ordförande, att denna utredning skall vara *allsidig och förutsättningslös*? Menar han det eller inte? Jag fick närmast det intrycket, att han menade att utredningen inte skulle vara allsidig och förutsättningslös utan förses med åtskilliga förutsättningar. Denna fråga kan besvaras med antingen ja eller nej, herr Elmgren!

Herr HANSSON, GUSTAF HENRY, (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle kanske kunna bidra till att skingra en del av besvärligheterna för herr Sveningsson. Det är väl ändå på det sättet, om man skall diskutera detta rent praktiskt, att konstitutionsutskottet har initiativrätt. Det föreligger inte något hinder för utskottet att lägga fram ett förslag. När jag har tagit ställning till detta, har jag ganska mycket fäst mig vid en motion, som så sent som i januari månad i år väcktes här i första kammaren av herr Elmgren och herr Torsten Andersson — de är ju dock konstitutionsutskottets ordförande och vice ordförande. I motionen heter det på följande sätt: »Vi hemställer alltså, att riksdagen . . . måtte fatta de beslut som kan erfordras för att stärka riksdagens ombudsmäns ställning och öka effektiviteten i deras arbete; samt att vederbörande utskott, efter utredning av förevarande spörsmål, måtte utarbeta förslag till erforderliga författningsändringar.»

Jag tycker att jag står på en ganska säker grund när jag yrkar på att utredningen skall ske inom riksdagen och ej på föranstaltande av Kungl. Maj:t.

Herr ELMGREN (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Per-Olof Hanson frågade mig, om jag var beredd att vidhålla vad jag skrivit under såsom utskottets ordförande. Jag sade helt klart, att de reflexioner som jag gjorde var uttryck för min personliga mening. Mitt direkta svar på herr Hansons fråga är, att jag självfallet vidhåller att utredningen skall vara förutsättningslös och allsidig, och den kan lika väl vara det ur mina synpunkter som ur herr Hansons.

Herr SVENINGSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Min partikamrat Henry Hansson och jag bör väl inte så mycket diskutera denna fråga med varandra. Han sade att han skulle göra besvärligheterna lite mindre för mig genom att påpeka att konstitutionsutskottet i en sådan här fråga hade initiativrätt. Om herr

Ang. JO- och MO-ämbetenas organisation och verksamhetsformer

Hansson lyssnat på mitt anförande, skulle han ha hört att jag också antydde att den möjligheten fanns, men jag sade att det skulle vara en något underlig anordning, om man skulle gå den vägen.

Sedan vill jag än en gång som jag också framhöll i mitt första anförande påpeka att jag inte kan tolka den motion, som herr Henry Hansson åsyftade, som en beställning att riksdagens egna organ skulle göra den utredningen. Jag tror att det föreligger ett missförstånd från herr Hanssons sida i det avseendet.

Herr HANSSON, PER-OLOF, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Min fråga gällde ju, hurvida utskottets ordförande vidhöll vad som står i utskottsbetänkandet, nämligen att den kommande utredningen skall vara allsidig och förutsättningslös. På denna fråga har utskottets ordförande till min glädje svarat ja. Detta innebär, såvitt jag förstår, att utskottets skrivning inte kan tolkas på annat sätt än att även kompetensområdet skall prövas av denna utredning. Sedan är det klart att vi kan ha olika meningar om själva sakfrågan. Men en allsidig och förutsättningslös utredning måste givetvis innebära, att den kommande utredningen blir oförhindrad att pröva vad den vill och att lägga fram vilka förslag som helst. Dagens beslut kommer alltså inte att innebära att vi på något sätt begränsar möjligheterna för denna utredning att agera.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag har när det gäller sammansatta utskottets behandling av detta ärende deltagit i samtliga sammanträden inom utskottet utom det sista, då jag på grund av urtima landsting var förhindrad att delta. Min suppleant, som fått mina papper, blev också förhindrad. Resultatet blev, att centerpartiet saknade representation från första lagutskottet vid utformningen av sammansatta utskottets betänkande, särskilt som betänkandet justerades samtidigt

som det beslöts. Det blev nämligen inte något justeringssammanträde senare.

Det är på två punkter som jag skulle vilja anföra några synpunkter. Den ena berör av herr Bengtson och herr Hedlund m. fl. väckta motioner i syfte att öka den enskildes skydd i skatteärenden. Vi anser detta vara värdefullt, och vi menar att ett bifall till motionerna bör ha sin stora betydelse genom att skapa en trygghet som den enskilde för närvarande inte har. I motionerna medgavs att JO-ämbetet i så fall behövde förstärkas, och det ifrågasattes att man skulle inrätta en befattning som biträdande ombudsman med huvudsaklig uppgift på det nu angivna området. Utskottets uttalande i denna del är såvitt jag förstår oklart, och det är därför jag har begärt ordet.

Av den diskussion, som försiggått mellan utskottets ärade ordförande och herr Per-Olof Hansson angående utredningsarbetets förutsättningslöshet, har framgått att även kompetensfrågorna skall komma upp till behandling. När det gäller folkpartimotionen om vidgad kontroll genom JO-ämbetet av kommunerna har man såvitt jag förstår nu kommit till den uppfattningen, att utskottets även på denna punkt kanske inte helt tydliga skrivsätt inte utgör något hinder mot att själva kompetensområdet kommer upp till diskussion i den av utskottet förordade utredningen — detta oavsett om man i själva sakfrågan kan ha olika meningar.

På denna punkt har jag för min del anfört mycket starka betänkligheter. Jag har inte blivit imponerad av vad utskottet har i sitt eget uttalande anfört, då utskottet vill skaffa sig belägg för att hittillsvarande ordning varit till gagn. För att styrka detta uttalande återger utskottet i betänkandet ett yttrande av justitieombudsmannen själv till 1961 års riksdag. JO anför därvid, att den av riksdagen beslutade begränsningen av tillsynen visat sig vara till betydande fördel så till vida, att JO icke behövt befatta sig med påstådda felaktigheter av allenast ringa betydelse, medan den å andra sidan icke i något fall ansetts ut-

Ang. JO- och MO-ämbetenas organisation och verksamhetsformer

göra hinder för att till prövning upptaga klagomål, vilka objektivt synta böra ur allmän synpunkt göras till föremål för prövning. Jag för min del förstår att JO bedömt sin verksamhet på det sättet. Det skulle ju ha varit märkligare, om han uttalat att verksamheten inte varit till gagn eller inte fungerat väl. Jag finner att ett återgivande av vad JO yttrat har sin givna plats i utskottsbetänkandet, men jag är förvånad över att yttrandet göres till en del av vad utskottet anför och inte intagits i reciten, där yttrandet enligt min mening närmast bör ha sin plats, därför att det utgör ett partsuttalande.

Jag kan förstå att man särskilt i de stora kommunerna med deras komplicerade förhållanden och en stor förvaltningsapparat kan ha behov av en viss tillsyn från JO:s sida. Jag är dock övertygad om att det kommer att väcka irritation i de mindre kommunerna, om de lekmän, som ofta nog har ett direkt inflytande på ärendenas handläggning, hela tiden skulle behöva fråga sig hur JO kommer att bedöma det formella av deras verksamhet. Det kommer att vålla tveksamhet och föranleda behov av att anlita juridisk sakkunskap i en omfattning, som mindre kommuner inte har och jag inte tror kan vara till gagn. Jag är därför i hög grad tveksam om lämpligheten av att utsträcka denna tillsynsverksamhet.

Jag skulle vidare vilja uppehålla mig något vid vad utskottet anför om de av herrar Bengtson och Hedlund väckta motionerna. Utskottet yttrar att följden kan bli en betydande ökning av JO:s arbetsbörda, som måhända kommer att kräva vissa organisatoriska förändringar. Detta är enligt min mening klokt och måttfullt uttryckt, och så långt kan jag instämma. Sedan kommer emellertid en mening, som jag, ärligt sagt, har litet svårt att förstå innebörden av. Utskottet yttrar: »Dessa förändringar bör enligt utskottets mening övervägas i sitt sammanhang.» Här har talats om författningsutredningen och de frågor den är inne på. Man har en känsla av att skrivsättet kan innebära, att frågan hän-

skjutes till författningsutredningen. Detta skulle i så fall inte överensstämma med de resonemang, som fördes mellan utskottets ordförande och herr Per-Olof Hanson beträffande utredningens förutsättningar. Jag skulle därför vara tacksam för ett förtydligande på denna punkt: Innebär utskottets uttalande inte något annat än att de båda centerpartimotionerna jag nämnt och folktopmotionerna om granskningen av de kommunala ärendena skall behandlas likartat? Är så fallet har jag givetvis i rättvisans namn ingenting att invända. Men skulle det visa sig att uttalandet innebär någonting annat, ber jag, herr talman, att få återkomma med särskilt yrkande. Jag skulle emellertid vara tacksam, om utskottets ordförande på denna punkt gav den klarhet som jag tycker är önskvärd.

Herr ELMGREN (s) kort genmäle:

Herr talman! Det har inte alls varit utskottets mening att författningsutredningen skall besvaras i denna fråga. Utskottet har förordat en förutsättningslös och allsidig utredning, som skall behandla dit hänskjutna frågor på ett, som herr Ferdinand Nilsson framhöll, likartat sätt.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber att till utskottets ordförande få framföra mitt tack för förtydligandet. Jag anser att det var nödvändigt och är glad över att det lämnades.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp):

Herr talman! Det kan ju anses vara nog sagt i denna fråga. Jag är emellertid överraskad över att det har uppstått en diskussion mellan utskottets representanter om vad som menas med en allsidig och förutsättningslös utredning. Vid utskottets sammanträde ledde ju resonemangen fram till — vilket utskottets ledamöter säkert kommer väl ihåg

Ang. JO- och MO-ämbetenas organisation och verksamhetsformer

— att man prutade på både den ena och den andra sidan för att man skulle kunna komma fram till att föreslå en förutsättningslös och allsidig utredning. För mig är det alldeles klart, att den blivande utredningen inte skall vara bunden i sitt arbete, och jag anser att det bör sägas till protokollet, att den meningen kom till enhälligt uttryck inom utskottet, att man inte skulle ställa upp några speciella direktiv. Jag vill gärna erinra om att man på en punkt, när det gällde herrar Bengtsons och Hedlunds motioner, strök en passus i det blivande betänkandet, som just skulle varit ägnad att föregripa utredningen.

Jag vill också gärna till herr Ferdinand Nilsson säga, att punkten om att utredningen av ombudsmännens arbete med skattefrågor skall ske i sitt sammanhang inte innebär något annat än att om författningsutredningen slopar den paragraf i grundlagen, som i dag lägger hinder i vägen för ett sådant arrangemang, då skall frågan tas upp. Någon ting annat gäller det inte, enligt vad jag kan förstå.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag hade varit tacksam om min gode vän Torsten Andersson velat till det sista han sade tillfoga, att ärendet kommer att upptagas och prövas i den utredning utskottet gör framställning om och att sålunda hänvisningen till författningsutredningen i detta fall icke innebär någon inskränkning. Han sade det i början, men på slutet kom han tillbaka till den formulering, som jag tycker är så tvetydig, ty den kan innebära ett hänskjutande till författningsutredningen. Herr Elmgren har på den punkten givit klart besked, och jag hade gärna hört herr Andersson förbehållslost instämma i det.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågasvarande betänkandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid be-

fänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att ha va upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hansson, Gustaf Henry*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad sammansatta konstitutions-, banko- och första lagutskottet hemställt i sitt betänkande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hansson, Gustaf Henry*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 97;

Nej — 33.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Herr TALMANNEN yttrade:

Efter samråd med andra kammarens talman ber jag att beträffande plena i nästa vecka få meddela, att det synes bli erforderligt att hålla arbetsplenium jämväl på fredagen, d. v. s. fredagen den 29 mars, i så fall med början kl. 11.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställ-

Ang. kostnadsramen för det militära försvaret, m. m.

ningar rörande utgifterna för budgetåret 1963/64 inom försvarsdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1

Ang. kostnadsramen för det militära försvaret, m. m.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 dels berett riksdagen tillfälle avgiva yttrande med anledning av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 3 januari 1963 anfört rörande ramen för det militära försvaret m. m., dels ock föreslagit riksdagen att för budgetåret 1963/64 medgiva att, därest av beredskapsskäl värnpliktiga inkallades till repetitionsövning av större omfattning eller beredskapsövning eller ock av samma skäl andra särskilda åtgärder måste vidtagas, följande under riksstatens fjärde huvudtitel uppförda, av riksdagen maximerade anslag, nämligen Armén: Övningar m. m., Armén: Underhåll av tygmateriel m. m., Marinen: Övningar m. m., Marinen: Underhåll av fartyg m. m., Flygvapnet: Övningar m. m. samt Flygvapnet: Drift och underhåll av flygmateriel m. m., finge enligt Kungl. Maj:ts bestämmande överskridas.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lage Svedberg* (I: 193) samt den andra inom andra kammaren av herr *Spångberg* och fru *Torbrink* (II: 229), i vilka hemställts, att riksdagen vid behandlingen av försvarsanslaget måtte besluta avslå den i propositionen föreslagna höjningen av utgifterna och sålunda minska anslaget med 406 000 000 kronor,

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Lager* och *Adolfsson* (I: 398) samt den andra inom andra kammaren av herr *Hagberg m. fl.*, (II: 476), i vilka anhängits, att riksdagen beträffande ramen för det svenska försvaret måtte be-

sluta, att de samlade försvarsutgifterna under den tid avrustningsförhandlingarna i Genève påginge icke skulle få överstiga kostnaderna för budgetåret 1962/63, att inga särskilda anslag för s. k. teknisk utveckling skulle utgå, att kompensation för löne- och prisstegringar inklusive förbättrad ersättning åt de värnpliktiga skulle tagas av materiel- och övningsanslag, att sådan forskning som möjliggjorde framställningen av svenska atombomber skulle inställas samt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle begära en allsidig försvarsutredning med målsättning att åstadkomma ett rationellt neutralitetsförsvär.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på återopade grunder hemställt,

I. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 193 och II: 229;

II. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 398 och II: 476, i vad de avsåge försvarets kostnadsram;

III. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 398 och II: 476, i vad de avsåge kärnvapenforskning;

IV. att motionerna I: 398 och II: 476, i vad de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

V. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till kända vad utskottet i punkten anfört rörande ramen för det militära försvaret m. m.;

VI. att riksdagen måtte för budgetåret 1963/64 medgiva, att, därest av beredskapsskäl värnpliktiga inkallades till repetitionsövning av större omfattning eller beredskapsövning eller ock av samma skäl andra särskilda åtgärder måste vidtagas, följande under riksstatens fjärde huvudtitel uppförda, av riksdagen maximerade anslag, nämligen Armén: Övningar m. m., Armén: Underhåll av tygmateriel m. m., Marinen: Övningar m. m., Marinen: Underhåll av fartyg m. m., Flygvapnet: Övningar m. m. samt Flygvapnet: Drift och underhåll av flygmateriel m. m., finge enligt Kungl. Maj:ts bestämmande överskridas.

Ang. kostnadsramen för det militära försvaret, m. m.

Herr SVEDBERG, LAGE, (s):

Herr talman! I sitt utlåtande nr 4 redovisar statsutskottet en motion, undertecknad av mig, nr 193 i första kammaren, vilken är likalydande med nr 229 i andra kammaren. I dessa motioner har vi hemställt om avslag på en begärd ökning av 406 miljoner kronor. Vi har ansett att det borde finnas utrymme att baka in de merkostnader som löneutvecklingen inom försvaret under de senaste åren har åstadkommit.

Vi kan som ytterligare kommentar till vårt ställningstagande till denna statsverksproposition, som rör försvarets framtida utformning de närmaste fyra åren, anföra bl. a. att vi tycker att det föreslås en för hastig höjning av försvarskostnaderna. Det borde finnas förutsättningar att väsentligt reducera dessa genom besparingar. Även om vi i vårt land efter det senaste världskriget har kunnat notera en enorm rustningstävlan mellan stormakterna, har vi svårt att förstå att ett neutralt land som Sverige med dess geografiska form och dess geografiska läge kan uppamma ett försvarsintresse som nästan kan hänföras till att gälla en stat, som fruktar anfallskrig. Vi har haft alltför dryga försvarskostnader under de senaste åren. Min uppfattning är den, att vårt land aldrig kan rusta på ett sådant sätt, att vi kan försvara oss mot en stormakt i ett anfallskrig. Även om vi skulle fördubbla försvarsramen tror jag inte att det finns möjligheter att stoppa upp landsättningar från luften vid våra kuster.

Det har skett en utveckling beträffande anslagen till försvaret under tiden från det första världskriget till våra dagar även om man bortser från de kostnadsförordningar i fråga om materiel och löner som påverkar försvarsramen. Den sittande regeringen 1930 tillsatte en försvarskommitté som behövde fem år att utreda ett förslag, vilket, när det förelades regeringen 1935, sannerligen inte var enigt. Det framlades vid detta tillfälle fem olika förslag, där högern hade det högsta i kostnadshänseende. Det höll sig dock under 200 miljoner kronor. Regeringen förelade riksdagen ett förslag som

följde en medellinje. Det lägsta rörde sig om 98 miljoner kronor, och de övriga gick ut på 123 miljoner, 145 miljoner och 160 miljoner. Det blev en enorm massa reservanter i statsutskottet vid riksdagsbehandlingen. Inte mindre än 11 socialdemokrater reserverade sig för en väsentlig reduktion jämfört med vad statsutskottet vid detta tillfälle föreslog riksdagen.

Sedan kom kriget. Jag vill nämna siffrorna för varje femårsperiod från den tidpunkt då jag kom med här i riksdagen för att belysa den ökning som skett. Budgetåret 1940/41, då det senaste världskriget var i full gång, uppgick försvarsanslaget i driftbudgeten enligt statsverkspropositionen till drygt 327 miljoner kronor. Räknar man med kapitalbudgeten, blir det 342 miljoner. År 1945/46, när världskriget hade avstannat, var man uppe i 841 miljoner, med kapitalbudgeten 929 miljoner, men detta justerades så att riksstaten slutade på 1 059 miljoner. I statsverkspropositionen för 1950/51 fanns förslag om utgifter på driftbudgeten som omfattade 839 miljoner, och riksstaten omfattade 882 miljoner när den slutjusterades. Man var alltså i färd med att göra väsentliga besparingar så snart efter det världskrig som hade härjat i Europa. År 1955 upptog statsverkspropositionens driftbudget drygt 2 miljarder kronor, och det justerades sedan till 2 135 miljoner. För 1960/61 redovisade driftbudgeten utgifter på 2 917 miljoner, och riksstaten kom efter slutjustering att uppta 3 131 miljoner. Nu accepterar man en höjning av föregående års kostnadsram med 406 miljoner, nära en halv miljard, utan att någon i statsutskottet gör någon som helst erinran mot detta. Jo, det föreligger en reservation, och den gäller en halv pastorslön på 12 750 kronor för personalvården — detta är det prutningsresultat som herrarna i departementet funnit skäligt att åstadkomma.

Om nu majoriteten har funnit att en heltids- eller halvtidsavlönad pastor i personalvården kan mer eller mindre påverka modet hos våra militärer, vill jag inte uttala mig om, eftersom jag inte

Ang. kostnadsramen för det militära försvaret, m. m.

kan bedöma den, men hur högt rustningskostnaderna än stiger, så tror jag att vårt försvar i realiteten blir ett psykologiskt försvar, ingenting annat, om vi blir utsatta för ett anfall av en stormakt. Visserligen verkar det vara trångt i luften även vid våra militära övningar — planen flyger ihop och landar t. o. m. på varandra — men jag tror att det även vid övningarna skulle finnas möjlighet att spara något, om det föreligger osäkerhet.

Jag har tidigare i en debatt i denna fråga här i riksdagen framfört mina synpunkter på ett neutralitetsförsvar. Det har ansetts att en partisanarmé och ett militärt utrustat hemvärn måhända skulle vara effektivare. Vintertid är den övervägande delen av landet avstängd med marinens medverkan, och för att vi i luften skulle kunna motarbeta landstigningar skulle det erfordras enorma flygstridskrafter. Sommartid skulle brandbomber från Torneälven ner till Tivedsskogarna lamslå inte bara de militära försvarskrafterna utan även det civila.

Nå, säger många, det är ingen mening för en stormakt att anfälla vårt land, det är endast när två stormakter anser att det är strategiskt viktigt, som vårt land kan anfallas. Jag tror dock att ett strikt neutralitetsförsvar dämmer upp intresset på ett bättre sätt än om man kommer upp i en rustningsnivå som med hänsyn till landets storlek gör att man knappast kan tala om endast ett gränsskydd. Med tanke på de av människan manövrerade satelliterna i luften torde ett framtida krig komma att innebära en fullkomlig utplåning av denna planet.

Vad fick vi inte bevittna i våra grannländer under det senaste världskriget, i Danmark, där inmarschen gick snabbt över, och i Norge, där det hela var klart på en eftermiddag? Vi minns också våra egna svårigheter att lotsa oss fram med bibehållen neutralitetsflagg. Transiteringen skapade på sin tid sannerligen bekymmer av stora mått för den svenska riksdagen, såsom de ärade ledamöter som var med då kan erinra sig.

Jag har vågat framföra dessa synpunkter fastän jag är väl medveten om att jag

inte har några förutsättningar att vinna gehör för min uppfattning. Jag har emellertid, herr talman, inte med tystnad kunnat bevittna begravningen av en motion, som i varje fall kunde medföra någon framtida besparing även på den här huvudtiteln. Jag ber därför att få yrka bifall till motion nr 193 i denna kammare, likalydande med motion nr 229 i andra kammaren.

Herr LAGER (k):

Herr talman! Till grund för den begärda kraftiga uppräkningsanslagen till militärväsendet i vårt land ligger den militära ledningens målsättningar och beräkningar. Dessa är mycket ambitiösa. Enligt överbefälhavaren skall det svenska militärväsendet utbyggas och uppbyggas på sådant sätt att det med framgång skall kunna möta och nedkämpa två samtidigt insatta invasionsförsök över våra gränser.

Jag undrar om inte militärerna — med all respekt för deras sakkunskap — i alla fall här misräknat sig på vårt lilla folks möjligheter att hävda sig mot exempelvis stormaktsanfall. Under det andra världskriget kunde inte ens stormakterna hindra allvarligt insatta invasionsförsök vid sina gränser. Först efter långa och offerfyllda strider kunde angriparen hejdas och slås tillbaka. Försvaret på djupet, som den militära termen brukar lyda, blev avgörande. Skulle då vårt lands försvarsmakt, hur väl utrustad och övad den än är, ha möjligheter, som stormakterna saknade under andra världskriget och när det inte gällde skrivbordsstrategi utan blodigt allvar? Jag tillåter mig att tvivla på den saken. Jag ställer vår militära sakkunskap så högt att jag tvivlar på att den själv tror på vad som sägs vara en möjlig målsättning.

Utvecklingen på det militära området har under tiden efter andra världskriget undergått betydande förändringar. Så långt en lekman kan följa med och begripa är denna utveckling dock inte till förmån för den försvarande parten. Det förefaller i varje fall mig som om de offensiva vapnen och anfallsmetoderna ut-

Ang. kostnadsramen för det militära försvaret, m. m.

vecklats snabbare än de defensiva vapnen. Jag tänker därvid inte endast på kärnvapnen. Dessa lär ju kunna användas både till anfall och försvar — hur nu det senare skall gå till. Jag tänker närmast på de nya vapenbärarna, raketter med mycket stor bärkraft och räckvidd. Mot dem lär väl ännu inte finnas något effektivt skydd. Den angripande parten kan uppenbarligen med utnyttjande av överraskningsmomentet tillfoga sin motståndare avsevärda skador och vålla avbräck av betydande omfattning i hans försvarsanstalter innan ett invasionsföretag över gränserna sättes in. Tidningarnas och tidskrifternas militära experter — som ofta är knutna ganska nära till våra militära ledningar — hävdar ju också att det enda som världsfreden nu vilar på är den s. k. terrorbalansen. Frukten för vedergällning från den angripna parten skulle alltså vara det som håller tillbaka en angripare och som hittills bevarat världsfreden efter andra världskriget. Det är möjligt att det förhåller sig så. Men om det är så, då förefaller de svenska militära ansträngningarna än mer meningslösa. Ty vi kan varken med 4 000 miljoner kronor eller med det dubbla eller det trefaldiga beloppet bygga upp en militärmaskin som kunde använda vedergällningsvapnet eller hotet om vedergällning som den knutna näve med vilken man avskräcker en angripare från stormaktshåll.

Vårt land har förskonats från krig i halvtannat århundrade. Det har proklamerat och genomfört en alliansfri politik, visat en vilja till fredlig samlevnad som skapat aktning och respekt i alla delar av världen. Jag tycker det är på sin plats att säga ut, att denna respekt och denna aktning för svensk fredsvilja icke har framkallats av våra militära rustningar. Även om beskäftiga PR-män för militärväsendet påstår att vårt land har världens bästa soldater, världens bästa kanoner, världens bästa flygplan, världens bästa stridsvagnar — som vi läser i dagens tidningar — och diverse annat världsbästa, så tror jag inte att detta har framkallat den aktning man hyser för Sverige i utlandet. Snarare tror jag att

denna aktning och respekt har skapats av det svenska folkets ådagalagda fredsvilja och av de politiker och statsledare som i avgörande ögonblick har haft mod att rida spårr mot upphetsade opinioner och som konsekvent genomfört den alliansfria politiken. Att fortsätta denna politik är ett både säkrare och billigare försvar än det som statsutskottet föreslår.

Vårt land deltar med framstående representanter i den av Förenta Nationerna anberallda nedrustningskonferensen. Våra representanters meningar i dessa rådslag är inte utan betydelse. För min del hyser jag inga överdrivna förhoppningar om en snabb lösning av nedrustningsproblemet; dessa är många och stora och svåra. Men så länge man förhandlar skjuter man ju i allmänhet inte. Och någon gång skall väl också förnutet segra. Jag tycker att vi dåligt understödjer våra förhandlare vid nedrustningskonferensen om vi, samtidigt som dessa kämpar vid förhandlingsbordet för att få militärrustningarna nedskurna, här hemma beslutar höja anslagen till de militära ändamålen. Det minsta understöd våra förhandlare vid nedrustningskonferensen kunde begära av riksdagen är att denna sade ifrån till militärerna: Nu får ni ta igen er ett tag, låt oss se vad som kommer fram vid de internationella överläggningarna. Kanske kommer vi dithän att man kan börja skära ned militäranslagen i stället för att trissa dem i höjden. Jag tror att också de kloka männen i militära staber och befälskårer skulle med glädje hälsa en sådan utveckling. Att de värnpliktiga och folket i dess helhet skulle göra det är alldeles självklart.

Till vårt förslag att man skall avbryta sådan militär forskning som direkt eller indirekt syftar till att utrusta den svenska krigsmakten med kärnvapen, vill jag blott knyta ett djupt beklagande av att utskottet så lätt glider över denna fråga. Den är dock väsentlig. Kärnvapnen är en ny kvalitet som införts i de mellanfolkliga relationerna. Innehav av kärnvapen sätter en stat i en bestämd klass, alls inte eftersträvansvärd för en liten alliansfri nation. Ett nej från riksdagens sida till

Ang. kostnadsramen för det militära försvaret, m. m.

forskningar som syftar till framställning av svenska kärnvapen skulle ha en gynnsam effekt inte enbart på det svenska folket utan också på den utländska opinionen och stärka vårt lands position som fredsälskande land och folk.

Till slut, herr talman, endast några ord om den sista propån i vår motion i denna fråga, förslaget om att hos regeringen begära en allsidig utredning med målsättningen att åstadkomma ett rationellt neutralitetsförsvaret. Det är inte första gången vi ställer förslaget, och det är inte första gången som vederbörande utskott upprepar sitt »torde icke böra föranleda någon riksdagens åtgärd». När vi likväl kommer tillbaka med detta yrkande är orsaken att vi tycker oss märka ett med varje år stigande intresse för problemet om det ändock inte skulle vara möjligt att ordna ett effektivt neutralitetsförsvaret till lägre kostnader och med större behållning. Även den som icke är militär fackman måste ju vid betraktandet av vårt militära apparat komma till slutsatsen att denna är ett försök att efterapa stormakternas krigsmaskiner. Men varken mänskliga eller ekonomiska resurser räcker till för att detta försvar skall bli jämbördigt med stormakternas militära maskinerier. Inte heller har det samma målsättningar. Dess primära uppgift skall vara att tjäna den alliansfria politiken och i händelse av krig neutraliteten. Och då måste väl försvaret byggas upp utifrån denna grundsats, inte utifrån vedergällningsprincipen eller något annat slag av stormaktstänkande.

Det är för mig begripligt om militärerna vänder sig mot ett sådant utredningsförslag — inom få områden av vårt samhällsliv är väl konservatismen så starkt förankrad som i den militära byråkratien — men det är obegripligt att ett civilt riksdagsutskott kan motsätta sig en förutsättningslös utredning på detta område.

Jag ber, herr talman, att med denna motivering få yrka bifall till motionsparet I: 193 och II: 229 under moment I i denna punkt av utskottets utlåtande samt till motionsparet I: 398 och II: 476 under momenten III och IV.

Herr andre vice talmannen IVAR JOHANSSON (cp):

Herr talman! Jag är för min del mycket tveksam om lämpligheten av att ta upp en debatt i denna fråga vid detta tillfälle. Som bekant kommer det betänkande som avgivits av 1962 års försvarskommitté att av försvarsministern läggas fram till riksdagens behandling inom den närmaste tiden. Då är det anledning att ta upp den diskussion i försvarsfrågan, som nu har förts fram.

Men vi i statsutskottets första avdelning har sett oss nödsakade att ta upp behandlingen av dessa motioner, just med anledning av Kungl. Maj:ts förslag i fjärde huvudtiteln, som gäller totalkostnader för det militära försvaret för nästa budgetår. Eftersom detta då ansluter till det förslag som försvarskommittén har lagt fram, ansåg vi oss inte kunna skjuta upp behandlingen av motionerna på denna punkt tills den proposition förelåg, varom jag nyss har talat.

Här har sagts att försvarskostnaderna är höga, och ingen vill väl förneka den saken. Men frågan är om de är för höga i förhållande till den effekt man önskar att vårt försvar skall ha, om det skall kunna fylla sin uppgift. Den frågan har ju grundligt prövats av 1962 års försvarskommitté, som enhälligt kommit fram till den slutsats i fråga om försvarets sammanlagda kostnader som av Kungl. Maj:ts godtagits och redovisats i årets statsverksproposition. Likaså står ett enhälligt statsutskott bakom denna ståndpunkt. Jag kan ändå förstå, och jag finner det naturligt, att det kan förekomma skilda uppfattningar om försvarskostnadernas storlek.

Det världspolitiska läget är ju alltjämt spänt. Det är en sak som vi inte kan komma ifrån. Vinddraget från det kalla kriget öst-väst känner vi också väl. Ytterst litet talar även för att det kommer att bli några större förändringar därvidlag inom den närmaste framtiden. Som jag ser det, måste vi således vara beredda om något skulle inträffa.

Dessutom är vårt försvar en viktig del i den alliansfria politik vi byggt upp

Ang. kostnadsramen för det militära försvaret, m. m.

och ett medel att energiskt hävda den samma. Att sedan bestämt säga var gränsen i fråga om kostnaderna för ett effektivt försvar skall gå är naturligtvis inte lätt, om ens möjligt. Att gränsen skulle vara överskriden i och med detta förslag är dock knappast troligt. Snarare är jag böjd att betrakta det föreliggande förslaget som ett kompromissförslag.

Den pressdebatt som förts i frågan sedan försvarskommitténs betänkande framlagts ger heller inget belägg för att kostnaderna skulle vara för höga. Som bekant är de ansvariga militära fackmännen ense om att den målsättning som fastställdes av riksdagen 1958 inte i längden går att upprätthålla med det förslag som här föreligger från försvarskommittén. Jag tror att den ståndpunkt som i denna fråga redovisats i propositionen är den riktiga, om inte vår värnkraft skall försvagas alltför mycket.

Ja, det finns knappast något ytterligare, herr talman, att tillägga på denna punkt. Jag tror att det är angeläget att uppskjuta debatten i denna fråga, tills den proposition vi väntar på föreligger.

Jag ber med detta att få yrka bifall till utskottets hemställan i denna punkt beträffande alla dess moment.

Herr SVEDBERG, LAGE, (s):

Herr talman! Jag har lyssnat till andre vice talmannens deklaration. Jag hade väntat att den skulle vara så positiv som möjligt för en hemställan om bifall till dagens förslag från statsutskottets sida. Men, herr andre vice talman, här fastställer man ramen genom det förslag som föreligger till beslut i kamrarna. När herr andre vice talmannen påpekar att man inte kunde skjuta det beslutet tills slutjusteringen av riksstaten förelåg, ställer jag mig frågande. Jag respekterar den uppfattning som herr andre vice talmannen framför, men jag delar inte den övertygelsen att vi i vårt land kan rusta i tävlan med stormakterna och därigenom få en fullständig garanti för trygghet. Jag ifrågasätter om man

inte måste anlita skattevägen när man lägger så stor och dryg anpart av statsinkomsterna på försvaret. Men så fort vi haft en skattedebatt i kamrarna har man från borgerligt håll gått till angrepp mot varje förslag om den minsta lilla höjning, utan att samtidigt blicka på de miljarder som försvaret kostar. Hur mycket diskuterar man inte i dag bland jordbrukets utövare om prisjusteringar för att säkerställa den inkomstnivå som förutsattes när avtalet gjordes upp? Men i detta fall finns inga förutsättningar för att över huvud taget kunna vinna gehör för en rekommendation om besparingar, som skulle kunna möjliggöra att pengarna användes för andra, kanske lika viktiga ändamål.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! I likhet med statsutskottets talesman har jag den meningen att man kanske skall vänta med diskussionen om försvarsuppgörelsen till dess jag har fått tillfälle att framlägga mina synpunkter i den proposition som kommer denna vecka — hoppas jag. Då får vi ju ändå en diskussion kring hela denna problematik.

Det är en missuppfattning av herr Lage Svedberg, att vi i dag skall fastställa ramen. Det kan ske först sedan propositionen är framlagd. Ett belopp av inte mindre än drygt 3 miljarder kronor är i år utbrutet i statsverkspropositionen, men de anslag som vi nu tar ställning till är naturligtvis beräknade med hänsyn till att ramen skall bli den som försvarskommittén har föreslagit. I övrigt kommer de stora anslagsposterna i en proposition nr 108, där bl. a. alla stora materielanslag är med. Jag föreställer mig att det då går att föra en debatt i försvarsfrågan, när vi har tillgång till alla förslag och synpunkter i ämnet.

Jag avstår därför, herr talman, från att nu fortsätta den diskussion som herr Lage Svedberg och herr Lager har tagit upp.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje moment av utskottets i den nu föredragna punkten gjorda hemställan.

I fråga om mom. I, fortsatte herr talmannen, hade yrkats, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle bifalla motionerna I: 193 och II: 229.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Svedberg, Lage*, begärde voting, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4 punkten 1 mom. I, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifallas de i ämnet väckta motionerna.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Svedberg, Lage*, begärde rösträkning, verkställdes nu voting medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 121;

Nej — 11.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls härefter vad utskottet i mom. II hemställt.

Anslag till underhåll av fartyg m. m.

Därefter gjordes i enlighet med de rörande mom. III framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på bifall till motionerna I: 398 och II: 476, såvitt nu vore i fråga; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

I vad gällde mom. IV gjordes vidare propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare därpå att kammaren skulle bifalla motionerna I: 398 och II: 476 i förevarande del; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Slutligen bifölls på särskilda propositioner vad utskottet i mom. V och VI hemställt.

Punkterna 2—70

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 71

Anslag till underhåll av fartyg m. m.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte

a) till Marinen: Underhåll av fartyg m. m. för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 50 430 000 kronor;

b) bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att för beredande av rörelsemedel åt Stockholms örlogsvarv tillhandahålla marinförvaltningen en rörlig kredit av 5 000 000 kronor.

Herr BERG (s):

Herr talman! I den här punkten finns det en skrivning från utskottets sida som föranlett mig att begära ordet för ett klarläggande.

I utskottets formulering heter det så här: »Bl. a. har utskottet fäst sig för den kostnadsökning utöver 'normala' pris- och lönestegringar, som träffat beställningar vid Karlskronavarvet AB jämfört med tiden före bolagsbildningen.» Jag föreställer mig att en och annan av kam-

Anslag till underhåll av fartyg m. m.

marens ärade ledamöter har observerat skrivningen och frågat sig: Vad är det egentligen för någonting som har inträffat?

I själva verket är påpekandet i utskottets skrivning betydligt mindre uppseendeväckande än vad det kan förefalla. Det är faktiskt intressantare vad som *inte* står i utskottets utlåtande än vad som står där, ty den kostnadsökning som marinen har fått vidkännas efter bolagsbildningen motsvaras till viss del av kostnadsminskningar på andra poster i statskassan. Det förhållande som utskottet alltså har fäst sig vid är med andra ord närmast en budgetteknisk fråga. En del av de kostnadsposter som nu kommer på debiteringarna från bolaget har tidigare belastat andra huvudtitlar. Detta är t. ex. fallet med vissa pensionsutgifter.

Om dessa besparingar på andra håll i budgeten får vi, såsom utskottet har formulerat sin skrivning, emellertid ingenting veta, och det är därför som jag har begärt ordet för att fästa uppmärksamheten på dem. Jag tycker att när nu utskottet har funnit angeläget att belysa den från marinförvaltningens synpunkt negativa sidan av saken, så hade det inte varit ur vägen att det åtminstone givits en antydning om att förhållandena från det allmännas synpunkt ställer sig annorlunda och i vart fall inte ogynnsammare än tidigare. Jag skall tillåta mig att ta ett enda exempel som jag tycker på ett förträffligt sätt illustrerar den gamla satsen att en sak har mer än en sida.

Karlskronavarvet AB har i sitt bokslut en post om 1,4 miljoner kronor för avskrivning och underhåll av gamla anläggningar. Motsvarande post på marinerwerkstädernas tid, alltså före bolagsbildningen, var 400 000 kronor. Enbart på denna post föreligger sålunda en skillnad på en miljon kronor. Jag behöver väl inte framhålla för kammaren att de avskrivningar och det underhåll som bolaget nu ägnar de gamla anläggningarna är mera realistiska och affärsmässigt riktiga än den alltför knappa avskrivningen och underhållet av motsvarande anläggningar på den tid då marinerwerkstäderna

stod för rusthållet. När jag säger marinerwerkstäderna menar jag i verkligheten marinförvaltningen själv, eftersom marinförvaltningen var huvudman för marinerwerkstäderna.

Jag skulle också vilja påtala en annan detalj i sammanhanget, vilken kan ha ett visst värde för belysningen av vad som verkligen har hänt. När det nystartade bolaget satte i gång sin verksamhet, drabbades det naturligt nog av betydande utgifter som kom på en gång. Så småningom, sedan verksamheten hunnit komma i gång ordentligt, kommer dessa utgifter, som träffades med stor kraft, självfallet att utjämnas, och då slår ju den utjämnningen ut på kostnadssidan och återverkar på leveranser och arbeten. Det blir en utjämnning som inte minst kommer marinförvaltningen, som är varvets största kund, till godo. Marinen får alltså den största nyttan av detta.

Nu skall man nog, som jag tidigare antytt, inte ta utskottets skrivning så allvarligt, ty i själva verket — jag tror mig på goda grunder veta det — är marinförvaltningen helt på det klara med situationen. Marinförvaltningen har gett uttryck åt sin tillfredsställelse med utvecklingen i bolagets regi, en utveckling som bl. a. klart pekar i riktning mot rationaliseringsvinster. Men det är klart att man ännu inte kunnat få ut några större rationaliseringsvinster, av det enkla skälet att bolaget bara verkat i halvtannat år.

Eftersom meningen med bolagsbildningen just var att åstadkomma rationaliseringsvinster vill det synas som om riksdagen både kan och bör ta denna larmsignal om »onormala» kostnadsökningar med en nypa salt.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt.

Punkterna 72—108

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 109

Anslag till militärhögskolan

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga av departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 3 januari 1963 förordade ändringar i personalförteckningen för militärhögskolan, dels fastställa av departementschefen förordad avlöningsstat för militärhögskolan, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1963/64, dels ock till Militärhögskolan: Avlöningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 2 985 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för militärhögskolan, som föranleddes av vad departementschefen föreslagit i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 3 januari 1963;

b) fastställa under punkten införd avlöningsstat för militärhögskolan, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1963/64;

c) till Militärhögskolan: Avlöningar för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 2 985 000 kronor.

Vid punkten hade reservation anförts av herr *Virgin*, vilken likväl ej antytt sin åsikt.

Herr *VIRGIN* (h):

Herr talman! Till denna punkt i utlåtandet har jag fogat en blank reservation. Denna avser att ge uttryck åt min tveksamhet om huruvida departementschefen har handlat riktigt och klokt när han avvisat förslaget om en förlängning av vissa högre tekniska kurser vid militärhögskolan. Förlängningen har föreslagits av en utredning som tillsatts av överbefälhavaren på Kungl. Maj:ts uppdrag.

Nu tillämpat utbildningssystem, i vad det gäller högre tekniska kurser vid militärhögskolan, innebär en utbildnings-

Anslag till militärhögskolan

tid av 26—29 månader för arméns officerare och 18 månader för marinens och flygvapnets officerare. Förklaringen till denna olikhet är väl närmast att söka i tidigare rådande förhållanden i fråga om den tekniska utbildningens uppläggning och mål, när denna utbildning skedde inom varje försvarsgren för sig och var avsedd att främst tillgodose den egna försvarsgrenens speciella behov. Sålunda hade man t. ex. inom marinen olika tekniska kurser för alla de olika vapenspecialiteterna. Numera vill man däremot ge en mera allsidig teknisk utbildning, kombinerad med stabsutbildning. Detta är nödvändigt på grund av den militärtekniska utvecklingen, men det är också ett led i den strävan som går ut på att utjämna skillnaderna mellan försvarsgrenarna för att underlätta samverkan och samarbete mellan dem. Militärhögskolan, som arbetar sedan 1961 och som ersätter de skilda högskolor som förut fanns för varje försvarsgren, är just ett uttryck för en sådan strävan.

Uppläggningsen av militärhögskolans högre tekniska kurser har, som jag nyss nämnde, nyligen varit föremål för utredning, anbefalld av Kungl. Maj:t. Resultatet av denna utredning avlämnades för ett år sedan och innebär bland annat förslag om en förlängning av kurs-tiden för marinens tekniska kurser från 18 till 24 månader. I och för sig skulle det enligt utredningen behövas en förlängning till 27 1/2 månader för att nå full överensstämmelse med armékursens kunskapsmätt, men en sådan förlängning anses inte för närvarande vara möjlig och kan också, menade man, av andra skäl undvaras. 24 månader är dock ett minimum, om man verkligen strävar efter att göra uttagningen av aspiranter till högre staber mera oberoende av vederbörandes försvarsgren, och detta är, som jag nyss påpekade, ett viktigt allmänt önskemål.

Nu är det inte bara marinen utan också flygvapnet som för närvarande har 18 månaders kurser. Även för flygvapnet skulle därför en förlängning kunna vara önskvärd. En sådan föreläs emellertid

Ang. befattningen som stabspastor vid försvarsstabens personalvårdsbyrå

inte utredningen. Detta beror dels på att personalläget vid flygvapnet inte medger en dylik förlängning, dels på att denna inte är lika nödvändig där, då befattningarna för flygvapnets tekniska officerare normalt rymmer delvis andra uppgifter än vad som är fallet för arméns och marinens officerare med högre teknisk utbildning, där uppgifterna i allt väsentligt sammanfaller.

Jag borde kanske tillägga att kostnaden för den ifrågasatta förlängningen torde vara obetydlig, bland annat beroende på att skillnaden i kunskapsmätt nu delvis måste inhämtas genom att särskilda specialkurser anordnas för marinens officerare, en metod som är både dyrare och mindre effektiv än en förlängning av den ordinarie utbildningen.

Herr talman! Jag vill alltså uttala min tveksamhet om framsynheten i den ståndpunkt som departementschefen tagit genom att inte följa utredningsförslaget, och jag vill uttala förhoppningen att en omprövning snarast skall komma till stånd och ge ett mera positivt resultat.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkterna 110—138

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 139

Ang. befattningen som stabspastor vid försvarsstabens personalvårdsbyrå

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga av departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 3 januari 1963 förordad ändring i personalförteckningen för försvarets personalvård, dels fastställa av departementschefen förordad avlöningsstat för försvarets personalvård, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1963/64, dels ock till Försvarets personalvård: Avlöningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 1 555 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 100) och den andra inom andra kammaren av herr *Gustafsson* i Borås *m. fl.* (II: 116),

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lars Larsson m. fl.* (I: 101) och den andra inom andra kammaren av herr *Alemyr m. fl.* (II: 224).

I motionerna I: 100 och II: 116 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta om utbyte av den nuvarande halvtidstjänsten för stabspastor vid försvarsstabens personalvårdsbyrå mot en heltidstjänst samt i anledning därav höja avlöningsanslaget till Försvarets personalvård med 12 750 kronor (innefattande grundlön och rörligt tillägg).

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt,

I. att motionerna I: 101 och II: 224 icke måtte av riksdagen bifallas;

II. att motionerna I: 100 och II: 116 icke måtte av riksdagen bifallas;

III. att riksdagen måtte

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga den ändring i personalförteckningen för försvarets personalvård, som föranleddes av vad av departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 3 januari 1963 föreslagits;

b) fastställa under punkten införd avlöningsstat för försvarets personalvård, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1963/64;

c) till Försvarets personalvård: Avlöningar för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 1 555 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *Bo-man*, fröken *Andersson*, herrar *Ivar Johansson*, *Axel Johannes Andersson*, *Virgin*, *Bengtson*, *Per Jacobsson*, *Staxäng*, *Ståhl* och *Svensson* i Stenkyrka, fröken *Elnén* samt herrar *Larsson* i Hedenäset, *Gustafsson* i Skellefteå och *Bohman*, vilka ansett, att utskottets yttrande hort i

Ang. befattningen som stabspastor vid försvarsstabens personalvårdsbyrå viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under II hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I:100 och II:116, besluta, att tjänsten som stabspastor skulle omvandlas till heltidstjänst, samt bemyndiga Kungl. Maj:t att överskrida anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal med belopp, som på grund härav befundes erforderligt.

Herr andre vice talmannen **IVAR JOHANSSON** (cp):

Herr talman! Liksom i fjol har vid denna punkt avlämnats en reservation, och man kan väl säga en mycket stark reservation. Det gäller ju en omvandling av en halvtidstjänst som stabspastor vid försvarsstabens personalvårdsbyrå till en heltidstjänst.

Även i år har försvarets civilförvaltning begärt denna ändring. Framställningen är också, som jag ser det, väl dokumenterad. Vid en för några år sedan företagen remiss av personalvårdsutredningens betänkande blev denna heltidstjänst tillstyrkt eller lämnad utan erinran av inte mindre än 26 remissorgan. Fjölårets riksdag avtog visserligen reservationen, men det skedde med obetydligast möjliga marginal.

Jag tycker att man inte kommer ifrån att denna tjänst dock är en nyckelpost. Innehavaren skall under fältprosten ha översyn över den själavårdande verksamheten inom krigsmakten och organisera och planlägga den såväl i fred som för krigsförhållanden. Jag menar således att det är viktigt att tillräcklig tid står till tjänsteinnehavarens förfogande för dessa uppgifter.

Vidare är det en annan sak som man bör ta hänsyn till i detta sammanhang. Det visar sig att det rent praktiskt har varit mycket svårt att förena denna tjänst med, som tidigare beräknats, en församlingstjänst.

Dessutom är kostnadsökningen för att omvandla denna tjänst till heltidstjänst mycket obetydlig, särskilt om man ser den i skenet av de stora anslag på cirka fyra miljarder som fjärde huvudtiteln

omsluter. Det gäller här, tycker jag, ett för litet belopp att tvista om i en sådan stor budget, allra helst som man kanske bör påpeka att detta är den enda punkt där utskottet är oense. Om det skall vara en själavårdsorganisation vid krigsmakten, bör den också få förutsättningar att fungera på ett tillfredsställande sätt. Det är tveksamt om den kan göra det under nuvarande omständigheter.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen på denna punkt.

I detta anförande instämde herrar *Bengtson* (cp), *Boman* (fp), *Schött* (h), *Virgin* (h) och *Harry Carlsson* (fp).

Herr **LARSSON, HERBERT**, (s):

Herr talman! Jag kan dela den uppfattning, som utskottsavdelningens ärade ordförande framförde, när han sade att det här gällde en ringa fråga och att det här var den enda reservation som avgivits till utskottsutlåtandet med anledning av denna stora huvudtitel. Där emot har vi i övrigt inte kunnat enas i själva sakfrågan. Vi anser att ingenting har inträffat sedan föregående år som skulle motivera att riksdagen nu hade en annan inställning än tidigare.

Det finns väl egentligen inte anledning att ta upp någon stor debatt i denna fråga, eftersom den är av ringa omfattning. Emellertid skulle jag, när man nu så starkt trycker på att den tjänst det här gäller måste omändras till en heltidstjänst, vilja erinra om att vid tillskapandet av denna tjänst fastslog departementschefen att innehavaren av tjänsten skulle vara biträde åt fältprosten, och den arbetsuppgiften föreligger enligt mitt förmenande alltjämt. Under året har inte framkommit några omständigheter som föranlett utskottsmajoriteten att ändra uppfattning.

Jag ber, herr talman, med dessa ord att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas.

Ang. det s. k. försäkringsavdraget vid inkomsttaxeringen

las särskilt beträffande varje moment av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i mom. I hemställt.

Sedermera gjorde herr talmannen i enlighet med de rörande mom. II framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr andre vice talmannen *Ivar Johansson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4 punkten 139 mom. II, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr andre vice talmannen *Ivar Johansson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 74;

Nej — 60.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Härefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i mom. III hemställt.

Punkterna 140—178

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 179

Lades till handlingarna.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 11, i anledning av väckta motioner angående värdeminskningensavdraget vid viss intäkt av skogsbruk, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Ang. det s. k. försäkringsavdraget vid inkomsttaxeringen

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 12 januari 1963 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 24, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370); samt

2) förordning angående ändrad lydelse av 12 och 49 §§ förordningen den 6 juni 1941 (nr 416) om arvsskatt och gåvoskatt.

I propositionen hade framlagts förslag till enhetlig skattemässig reglering av tjänstegrupplivförsäkringar och liknande förmåner. Samma inkomst- och arvsskattebestämmelser som i fråga om vanliga kapitalförsäkringar skulle sålunda gälla icke endast för statens grupplivförsäkring samt jämförbara av kommunal eller enskild arbetsgivare avtalade grupplivförsäkringar utan även för motsvarande förmåner från kommun, som icke tecknat försäkring i försäkringsbolag utan stode s. k. självrisk. Detta innebure frihet från inkomstskatt samt arvsskattefrihet upp till 25 000 kronor per förmånstagare.

Ang. det s. k. försäkringsavdraget vid inkomsttaxeringen

Vidare hade i förenklingssyfte föreslagits, att av arbetsgivare erlagda premier och försäkringsavgifter för tjänstegrupplivförsäkring — i motsats till vad som för närvarande gällde — i princip icke skulle utgöra skattepliktig inkomst för arbetstagaren.

Propositionen innehöller slutligen förslag om uppdelning av det s. k. försäkringsavdraget vid inkomsttaxeringen (nu högst 800 kronor för makar och 400 kronor för ensamstående) på två avdrag. Det ena avdraget — högst 500 kronor för makar och 250 kronor för ensamstående — avsåg sjuk-, olycksfalls- och kapitalförsäkringspremier. Det andra avdraget avsåg den obligatoriska sjukförsäkringsavgiften. Utginge ingen sådan avgift eller vore den lägre än 300 kronor för makar respektive 150 kronor för ensamstående skulle likväl medgivas avdrag med dessa belopp. Omläggningen av försäkringsavdraget hade beräknats medföra ett skattebortfall av 8 miljoner kronor, varav cirka 3 miljoner kronor i kommunalskatt.

Till utskottet hade hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 569, av herr *Harry Carlsson m. fl.*, och II: 695, av herr *Jönsson* i Ingemarsgården *m. fl.*, vari hemställdes, att riksdagen, med ändring av vad Kungl. Maj:t föreslagit i propositionen nr 24, måtte besluta, att avdrag för premie eller avgift till frivillig försäkring skulle få medgivas upp till 800 kronor för gift skattskyldig och för ensamstående med barn under 18 år samt till 400 kronor för annan skattskyldig; samt

2) de likalydande motionerna I: 570, av herr *Thorsten Larsson m. fl.*, och II: 696, av herr *Wahrendorff m. fl.*, vari anhållits, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 24 måtte besluta, att avdrag vid inkomsttaxeringen skulle medgivas för avgifter och premier till frivilliga liv-, sjuk- och olycksfallsförsäkringar intill ett belopp av högst 800 kronor för äkta makar ävensom för en-

samstående vårdnadshavare med hemmavarande barn under 18 år samt intill ett belopp av högst 400 kronor för övriga ensamstående, i enlighet med vad i motionerna anförts.

Till behandling i detta sammanhang hade utskottet jämväl upptagit följande vid riksdagens början väckta, till bevillningsutskottet hänvisade motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 263, av herr *Stefanson m. fl.*, och II: 310, av herr *Nordgren m. fl.*, vari hemställdes, att riksdagen måtte antaga i motionerna infört förslag till lag om ändrad lydelse av 46 § 2 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

2) de likalydande motionerna I: 444, av herrar *Schött* och *Ringaby*, samt II: 426, av herr *Bengtson* i Solna *m. fl.*, vari anhållits att riksdagen måtte antaga i dessa motioner infört förslag till lag om ändrad lydelse av 46 § 2 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

De i motionerna I: 263 och II: 310 samt I: 444 och II: 426 framlagda förslagen avsågo en uppdelning av försäkringsavdraget på en del med helt avdrag för den obligatoriska sjukförsäkringsavgiften och en till 800 kronor för gifta och 400 kronor för ensamstående maximerad del, avseende andra premier och avgifter för liv-, olycksfalls- och sjukförsäkring.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på återopade grunder hemställt,

A) att riksdagen — *dels* med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition, nr 24, icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas, *dels* med bifall till de likalydande motionerna I: 569, av herr Harry Carlsson *m. fl.*, och II: 695, av herr Jönsson i Ingemarsgården *m. fl.*, samt de likalydande motionerna I: 570, av herr Thorsten Larsson *m. fl.*, och II: 696, av herr Wahrendorff *m. fl.*, *dels ock* i anledning av de likalydande motionerna I: 263, av herr Stefanson *m. fl.*, och II: 310, av herr Nordgren *m. fl.*,

Ang. det s. k. försäkringsavdraget vid inkomsttaxeringen

ävensom de likalydande motionerna I: 444, av herrar Schött och Ringaby, samt II: 426, av herr Bengtson i Solna m. fl. — måtte antaga de vid propositionen fogade förslagen till

1) lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) med den ändringen, att 46 § 2 mom. erhöles den lydelse, som under punkten angivits;

2) förordning angående ändrad lydelse av 12 och 49 §§ förordningen den 6 juni 1941 (nr 416) om arvsskatt och gåvoskatt;

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 263, av herr Stefanson m. fl., och II: 310, av herr Nordgren m. fl., ävensom

2) de likalydande motionerna I: 444, av herrar Schött och Ringaby, samt II: 426, av herr Bengtson i Solna m. fl.,

mätte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i betänkandet anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *John Ericsson, Oscar Carlsson, Tage Johansson, Wikner, Paul Jansson, Brandt, Allard, Engkvist* och *Andersson* i Essvik samt fru *Holmqvist*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

A) att riksdagen — med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition, nr 24, samt i anledning av de likalydande motionerna I: 263, av herr Stefanson m. fl., och II: 310, av herr Nordgren m. fl., ävensom de likalydande motionerna I: 444, av herrar Schött och Ringaby, samt II: 426, av herr Bengtson i Solna m. fl., — måtte antaga de vid propositionen fogade förslagen till

1) lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370); samt

2) förordning angående ändrad lydelse av 12 och 49 §§ förordningen den 6 juni 1941 (nr 416) om arvsskatt och gåvoskatt;

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 263, av herr Stefanson m. fl., och II: 310, av herr Nordgren m. fl.,

2) de likalydande motionerna I: 444, av herrar Schött och Ringaby, samt II: 426, av herr Bengtson i Solna m. fl.,

3) de likalydande motionerna I: 569, av herr Harry Carlsson m. fl., och II: 695, av herr Jönsson i Ingemarsgården m. fl., ävensom

4) de likalydande motionerna I: 570, av herr Thorsten Larsson m. fl., och II: 696, av herr Wahrendorff m. fl.,

mätte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad reservanterna anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Vi behandlade spörsmålet om försäkringsavdraget vid förra årets riksdag. Vad som föranlett att frågan kommit tillbaka i en proposition från Kungl. Maj:ts sida är de förändringar i sjukvårdsförsäkringen och socialförsäkringarna som beslutades förra året och som har lett till högre avgifter och bättre försäkringsskydd. Dessutom har vi fått en grupplivförsäkring som också tas upp till behandling ur skattemässiga synpunkter.

Inom utskottet har vi varit ense om själva principerna i den föreliggande propositionen. Det har emellertid också blivit nästan en princip, att, när det lägges fram ett förslag från Kungl. Maj:ts sida, så strävar oppositionen efter att bättra på detta förslag. Det är vad som skett också i detta fall. När Kungl. Maj:t har föreslagit ett försäkringsavdrag för frivilliga avgifter med 500 kronor för gifta personer och 250 kronor för ensamstående, föreslår motionärer beloppen 800 och 400 kronor. Man motiverar höjningen med att Kungl. Maj:ts förslag inte medför någon nämnvärd förbättring och att man vidare bör ta hänsyn till penningvärdeförändringen. Jag har för min del litet svårt att begripa den-

Ang. det s. k. försäkringsavdraget vid inkomsttaxeringen

na argumentering. Eftersom reformen medför ett beräknat skattebortfall av åtta miljoner kronor om Kungl. Maj:ts förslag antas, måste det väl med nödvändighet bli en »bättre» ordning än den som nu gäller. Detta har väl också erkänts från majoritetens sida. Den reform, som majoriteten föreslår, kommer att i stället kosta 20 å 25 miljoner kronor.

I princip är vi således ense, men vi är oense om beloppen. Därför har utskottet delat på sig. Jag har ingen lust att fortsätta argumenteringen, även om man kan göra det om man vill. Jag vill bara uttala den stilla förhoppningen att vi skall komma fram till en ordning i vårt skattesystem, som gör det möjligt för oss att slippa ifrån alla dessa bud och överbud i fråga om skatteavdragen. Det borde vara möjligt att finna en lösning av beskattningsfrågorna, som tar hänsyn till sådana här ting redan vid skatteskalornas utformning. Man får oneligen till stånd en enklare ordning vid taxering och uppbörd, om vi försöker komma fram till en definitiv källskatt — hoppet om en sådan bör vi väl inte släppa — men vid en sådan ordning skulle det vara mycket irriterande att jämt och ständigt ändra det materiella innehållet i avdragsreglerna.

Reservanterna anser att Kungl. Maj:ts förslag är tillfredsställande och att de kan godkännas. Därför har vi i reservationen enats om att hemställa om bifall till propositionen och om avslag på samtliga motioner.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr HAGBERG (h):

Herr talman! Som redan den föregående ärade talaren här har framhållit är vi inom utskottet i stort sett ense kring propositionen och dess förslag om skattemässig reglering av tjänstegrupp- livförsäkringarna och därmed sammanhängande förmåner. Det är egentligen bara på en punkt — men jag vill gärna medge att det är en rätt viktig punkt — som vi skiljer oss åt.

Innan jag går in på själva sakfrågan skulle jag emellertid gärna vilja beröra ett avsnitt i herr John Ericssons anförande. Han framhöll liksom jag nyss har gjort att vi är ense i princip beträffande detta förslag från finansministern, men, tillade han, det har nästan också blivit en princip från oppositionens sida att man i sådana här fall då en proposition kommer skall »bättra på» denna proposition. Jag är något överraskad över detta uttalande, ty jag har fattat tingen så att det är en oppositions inte bara rättighet utan även skyldighet att granska Kungl. Maj:ts propositioner och i dem göra de förslag till ändringar som oppositionen utifrån sina utgångspunkter finner vara berättigade. Om en opposition inte förfar på det sättet blir ju verksamheten här i riksdagen rätt meningslös.

Enligt herr John Ericsson skulle man i alla sådana fall, där Kungl. Maj:t kommer med en proposition som ur vissa synpunkter innebär förbättringar i förhållande till gällande system, ta emot den tacksamt och därutöver inte göra någonting. Jag tror att herr John Ericsson vid närmare eftertanke finner att ett sådant resonemang är ohållbart, ty det skulle på det hela taget omöjliggöra varje form av verkligt riksdagsarbete om man på detta sätt endast skulle säga ja och amen till varje Kungl. Maj:ts förslag. Kungl. Maj:ts anhängare, får naturligtvis argumentera för sina ståndpunkter, och de som har en annan mening, oppositionen, får argumentera för sina ståndpunkter, utan att man för den skull behöver ifrågasätta det rena uppsåtet från någondera sidan. Jag tror att detta uttalande från herr John Ericssons sida i någon mån kom till i misshugg.

Bevillningsutskottets aktade ordförande har alltså från sina utgångspunkter belyst denna sak. Den punkt, om vilken vi inte är ense gäller det maximerade avdraget för sjuk-, olycksfalls- och kapitalförsäkringspremier — det s. k. frivilliga försäkringsavdraget — i propositionen föreslaget till 500 kronor för makar och därmed jämställda skattskyldiga samt 250 kronor för ensamstående. Detta av-

Ang. det s. k. försäkringsavdraget vid inkomsttaxeringen

drag skulle enligt propositionen skiljas från avdraget för den obligatoriska sjukförsäkringsavgiften, och i detta senare hänseende är vi ense. Vad jag alltså kommer att tala om är det frivilliga försäkringsavdraget.

Som kammarens ledamöter har funnit i detta betänkande från bevillningsutskottet, nr 12, redovisas där ett betydande antal motioner från samtliga de borgerliga partiernas sida i denna angelägenhet. Alla dessa motioner utmynnar på det hela taget i liknande förslag. Man föreslår maximering av det frivilliga försäkringsavdraget till 800 respektive 400 kronor, vilka tal då skall jämföras med de av mig nämnda 500 respektive 250 kronorna.

Jag skall, herr talman, helt kort be att få redovisa några av skälen för dessa många förslag som har ställts från alla de borgerliga partiernas sida och som alltså har tillstyrkts av bevillningsutskottet, vilket med lottens hjälp i detta fall har fått en borgerlig majoritet. Det händer ju också sådant ibland.

Som motivering för talen 500 respektive 250 kronor anför departementschefen i propositionen att en sådan beloppsgräns skulle, som han skriver, genomsnittligt rymma frivilliga avgifter och premier i samma utsträckning som hittills. Nu skulle jag vilja fråga om det verkligen förhåller sig på detta sätt. Det är ju en ganska avgörande punkt för bedömningen av denna sak.

Jag tror, så långt jag har kunnat tränga in i denna materia, att det finns plats för tvivel på denna punkt. Jag tvivlar på att finansministern kan ha rätt härvidlag. Det förhåller sig nämligen så att en olikhet i beskattningen kommer att gälla för premier för grupplivförsäkringar mellan företagare och anställda. Jag skall söka visa varför.

För de anställda kommer en sådan premie enligt de förslag som är framlagda i propositionen, observera detta, att alltid vara undantagen från beskattning, medan motsvarande premie för företagare blir avdragsgill endast inom ramen för avdraget för frivillig försäkring. Be-

loppsmässigt rör det sig om cirka 100 kronor.

Vad innebär nu detta? Jo, naturligtvis att utrymmet för avdrag för annan frivillig försäkring, t. ex. vanlig livförsäkring, i sådana fall som jag nu har påpekat blir endast 400 kronor för gift skattskyldig respektive 150 kronor för ensamstående. Jag är ganska övertygad om att kammarens ledamöter inser att detta medför att avdrag för annan frivillig försäkring i vissa fall kommer att bli mindre än vad det var före den senaste ändringen av sjukförsäkringslagen. Avdragets maximibelopp bör därför enligt utskottets åsikt göras något större än vad departementschefen här har föreslagit och som jag har redogjort för.

Utskottet delar motionärernas uppfattning, då de till stöd för sina förslag om en maximigräns för det frivilliga försäkringsavdraget på 800 respektive 400 kronor åberopar att dessa maximibelopp skulle medföra större rättvisa mellan olika kategorier av skattskyldiga, och jag har också försökt att visa att så är förhållandet.

Till slut skulle jag vilja erinra därom, att försäkringsavdraget, när det på sin tid infördes i vår skattelagstiftning — den föregående ärade talaren berörde inte den sidan av saken, och därför må påpekandet göras — främst motiverades med att man ville stimulera allmänheten till det, som det hette, för hela samhället erkänt viktiga försäkringssparandet. Det var målsättningen den gången, och såvitt jag har förstått har man uppehållit den målsättningen alltsedan dess vid behandlingen av sådana här frågor. Jag vill ganska uppriktigt säga att jag skulle beklaga om kammaren nu vore redo att godkänna de i proposition föreslagna åtgärderna på denna punkt, vilka, såvitt i varje fall jag begriper, näppeligen går riktigt bra ihop med denna målsättning som riksdagen alltså själv en gång har beslutat och som riksdagen under alla dessa år konsekvent har vidhållit. Ett för snävt tilltaget maximivdrag kan nämligen — jag tycker att det ligger i sakens natur — motverka ny-

Ang. det s. k. försäkringsavdraget vid inkomsttaxeringen

teckning av försäkringar och leda till bortfall av redan existerande försäkringar, särskilt mot bakgrunden av det skydd som ligger i tjänstegrupplivförsäkringarna.

En sak till! Ett accepterande av utskottsförslaget skulle ju dessutom innebära kompensation för det lägre penningvärdet. Herr John Ericsson berörde den saken, dock utan att bestrida riktheten av ett sådant uttalande.

Herr talman, med vad jag här anfört hemställer jag om bifall till utskottets förslag, som alltså innebär att avdrag för enskild frivillig försäkring skall få ske med upp till 800 kronor för makar liksom för ensamstående med barn under 18 år och till 400 kronor för annan skattskyldig.

Herr CARLSSON, HARRY, (fp):

Herr talman! Allra först ber jag att få instämna med herr Hagberg i hans uppfattning att vi alla bör hjälpas åt att försöka få alla förslag så bra som möjligt.

Såsom motionär i föreliggande fråga önskar jag också få säga några ord för att ge till känna vad som var vägledande då vi avlämnade motionen i denna fråga. Vi anser, att den enklaste vägen att skapa rättvisa och bevara den stimulans till frivilligt försäkringssparande, som skattelagstiftningen tidigare velat nå, är att medge rätt till särskilt, fristående avdrag för avgift till den allmänna sjukförsäkringen. Yrkande härom har tidigare framförts i motioner till riksdagen. Också socialförsäkringskommittén har ju rekommenderat en sådan ordning. Förslaget finns i den proposition som är avlämnad och som nu behandlas.

I propositionen föreslås emellertid att maximibeloppet för avdrag för premier till andra försäkringar än den allmänna sjukförsäkringen skall bestämmas till 500 kronor för gift skattskyldig och ensamstående med barn under 18 år samt 250 kronor för annan skattskyldig. Vi anser att denna maximigräns är för låg. Bl. a. har man ej tagit hänsyn till den olikhet i beskattningshänseende som kommer att gälla för premie till grupp-

livförsäkring mellan företagare och anställda. För anställda kommer sådan premie enligt det i propositionen framlagda förslaget att alltid vara undantagen från beskattning, medan motsvarande premie för företagaren blir avdragsgill inom ramen för avdraget för frivillig försäkring. Det rör sig om cirka 100 kronor, och det betyder att utrymmet för avdrag för annan frivillig försäkring minskas med motsvarande belopp.

Då det är ett allmänt intresse att försäkringssparandet ökar i stället för att minska, borde vi också inse betydelsen av att stimulera i första hand unga människor, vilka för närvarande har goda inkomster, att avsätta några hundra kronor för kommande behov.

Vårt förslag tar även sikte på att skapa större rättvisa i beskattningshänseende mellan företagare och anställda, och det innebär att riksdagen måtte besluta att avdrag för premier eller avgift till frivillig försäkring skall få medgivas med upp till 800 kronor för gift skattskyldig och för ensamstående med barn under 18 år samt till 400 kronor för annan skattskyldig.

Detta är också bevillningsuskottets majoritets förslag, varför jag ber att få yrka bifall till detsamma.

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp):

Herr talman! Jag skulle väl be om ursäkt för att jag vågar yttra mig i denna fråga, ty enligt bevillningsuskottets ordförande tillhör jag den kategori som har en strävan att försöka bättra på Kungl. Maj:ts förslag. Nu har jag dock dristat mig att gå hit till talarstolen och vill som motionär framlägga några synpunkter. Våra förbättringssträvanden, herr ordförande i bevillningsuskottet, beror kanske också något på hur Kungl. Maj:ts förslag ser ut.

Nå, så mycket är det ju egentligen inte som skiljer oss — det har herr Hagberg sagt tidigare. Principiellt sett är vi väl eniga och hälsar med tillfredsställelse när departementschefen säger att det måste vara rimligt att de som inte är

Ang. det s. k. försäkringsavdraget vid inkomsttaxeringen

tjänstegruppplivförsäkrade får möjlighet att öka sitt försäkringsskydd i motsvarande mån.

Däremot kan vi, som också framhållits, inte riktigt dela den uppfattningen att rättvisans krav uppfylls genom att man nu helt enkelt tar avdraget för premien till den obligatoriska olycksfallsförsäkringen från tidigare utgående försäkringsavdrag. Härigenom minskar man ju i realiteten medborgarnas möjligheter att bibehålla det frivilliga försäkringssparandet. Det har ju ansetts riktigt att få till stånd ett dylikt frivilligt försäkringssparande. År 1961 beslutade riksdagen om en höjning av försäkringsavdraget från 300 till 400 kronor för ensamstående och från 600 till 800 kronor för äkta makar. Det var en liten höjning som ansågs motiverad på grund av penningvärdeförsämringen. Jag anser det motiverat att därför bibehålla de tidigare försäkringsavdragen på 400 respektive 800 kronor. Därigenom skulle man nämligen uppmuntra det frivilliga försäkringssparandet. Det är detta som är huvudmotiveringen för vårt ståndpunktstagande. De flesta anser nog alltså att försäkringssparandet bör uppmuntras. Det enskilda småsparandet har onekligen stor betydelse för samhället även i den tid som nu är.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Herr Hagberg i Malmö ansåg att mitt uttalande om att det nästan blivit en princip för oppositionen att »bjuda över» var förhastat. Jag utgår ifrån att herr Hagberg uppfattade att jag menade, att när det gäller att bjuda förmåner så bjuder oppositionen över. Jag vidhåller nog att när det gäller pålagor märker man inte samma tendens. Man säger t. ex. som herr Thorsten Larsson, att i och för sig tycker man nog att det är en bra proposition — den har gått oss till mötes, förklarar man, men den kan bli ytterligare litet bättre.

Den nu framlagda propositionen be-

gränsar, säger man, exempelvis enskilda företagares möjligheter att teckna frivilliga försäkringar. Ja, det är klart att om den obligatoriska försäkringen ger ett bättre försäkringsskydd kommer behovet av frivilliga försäkringar inte att framstå i samma utsträckning. Herr Larsson och jag har samma uppfattning i den frågan.

Man kan naturligtvis också säga, att försäkringssparandet är mycket viktigt. Men vi har ju faktiskt genom ändringar i avdragsbestämmelserna vid ett par tillfällen särskilt uppmontrat försäkringssparandet. Kammarens ärade ledamöter har säkert också lagt märke till att man då och då brukar få reklammaterial, vari det heter: »Utnyttja avdragen» — d. v. s. skatteavdragen. Man talar där inte i första hand om att försäkringstagaren skall bedöma försäkringens reella värde. Jag tror att det är en fara om denna tendens skulle fortsätta framöver, ty då skulle försäkringsbolagens propaganda och deras hela verksamhet kanske snedvridas. Man skall väl bedöma en försäkring med utgångspunkt från dess värde som försäkring och inte bara snegla på skatteavdraget.

Den nu framlagda propositionen ger möjligheter till att inte bara täcka den nuvarande frivilliga försäkringsnivån, utan den ger nog också något därutöver. Det var detta som jag avsåg när jag hänvisade till kostnaden. Jag har ju också ett par gånger understrukt att utskottet bjuder mer. Utskottets förslag innebär att det skulle bli ett skattebortfall av 25 miljoner i stället för 8 miljoner kronor.

Det skulle, herr talman, kunna sägas mycket mer i denna fråga. Jag utgår dock ifrån att första kammaren har klart för sig, att propositionen tar all rimlig hänsyn till det behov som föreligger på ifrågavarande område.

Herr HAGBERG (h):

Herr talman! Det kanske inte kan anses alldeles ogranliga att ytterligare säga några ord i denna angelägenhet, vilken inte är helt utan intresse.

Här uppkommer, som jag tidigare till-

Ang. det s. k. försäkringsavdraget vid inkomsttaxeringen

låt mig framhålla, en viss orättvisa mellan å ena sidan löntagare och å andra sidan egna företagare. Jag tror inte detta har varit avsikten från departementschefens sida, men bestämmelsernas utformning leder otvivelaktigt till detta. Det blir nämligen på det sättet, att en löntagare reellt sett kan komma i åtnjutande av ett högre avdrag för premier för sjuk- och olycksfallsförsäkring än vad som rymmes inom det maximerade s. k. försäkringsavdraget.

Arbetsgivaren svarar nämligen för den anställdes premier i vad avser sjuk- och olycksfallsförsäkringen utom för den del som avser grundsjukpenning, sjukhusvård, reseersättning och läkemedelsrabatter. De belopp arbetsgivaren sålunda erlägger för den anställda utgör givetvis del av dennes lön. Den senare behöver emellertid inte deklarerera för denna inkomstdel, och han åtnjuter därför i princip avdragsrätt härför. Den egna företagaren får däremot själv betala hela sin premie för sjuk- och olycksfallsförsäkring, både den som motsvarar löntagarens premier och »arbetsgivarandelen». Båda dessa delar skall för hans del rymmas inom ramen för försäkringsavdraget.

Följaktligen är han, såvitt jag förstår, i detta avseende sämre ställd än löntagaren. Jag tror inte det går att bestrida riktigheten i detta resonemang. Inte heller tror jag, att man från departementschefens sida syftat till detta, men det blir faktiskt så i verkligheten.

Sedan bara ytterligare ett ord till bevillningsutskottets aktade ordförande. Han använde ett uttryck, som jag tycker att vi inte skall använda här i kammaren. Han talade om »överbud». »Här kommer en Kungl. Maj:ts proposition om vissa förmåner och genast är oppositionen framme med överbud», sade han.

Men är det alldeles riktigt att använda ett sådant uttryck? Oppositionen granskar sin plikt likmätigt en proposition. Den kan komma fram till andra bedömningar än Kungl. Maj:t, men är detta därför under alla omständigheter att fatta som ett överbud? Om man ger

begreppet »överbud» denna mening betyder det ju, att den enda, som vet vad som i det aktuella läget och vid varje tidpunkt är det enda riktiga är Kungl. Maj:t och ingen annan. Det som Kungl. Maj:t bjuder är det riktiga — allt annat är överbud, anser man.

Jag tror, att en sådan ståndpunkt i längden måste vara ohållbar.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, jämlikt föreliggande yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande betänkandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ericsson, John*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse.

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 12, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Ericsson, John*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Om sänkt vinstbeskattnings av varulotterier

Ja — 66;
 Nej — 74.

Om sänkt vinstbeskattnings av varulotterier

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 13, i anledning av väckta motioner om sänkt vinstbeskattnings av varulotterier.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I:442, av herr Larsson, Lars, och II:521, av herr Gustavsson i Alvesta, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om översyn av reglerna för vinstbeskattnings av varulotterier samt om förslag snarast till ändrade lägre skattesatser.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet av angivna orsaker hemställt, att de likalydande motionerna I:442, av herr Larsson, Lars, och II:521, av herr Gustavsson i Alvesta, om sänkt vinstbeskattnings vid varulotterier, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr LARSSON, LARS, (s):

Herr talman! Detta ärende gäller ju en detalj i vårt beskattningsystem, vinstbeskattnings av varulotterier, och jag tänker inte här argumentera vare sig för eller mot anordnandet av lotterier, som ett sätt att skaffa inkomster till organisationer av olika slag, men säkert skulle stora delar av organisationssverige känna lättad, om det fanns andra och enklare vägar att skaffa inkomster för verksamheten. Faktiska förhållandet är dock det, att lotteriverksamheten i dag ingår som ett så att säga normalt led i inkomstskaffningen för varje organisation av någon nämnvärd storlek, detta trots att samhället numera lämnar anslag i allt större utsträckning till ideell verksamhet av skilda slag, inte minst då ungdomsorganisationernas verksamhet. Lottförsäljning lämnar den arrangerande organisationen vinst, även om konjunkturen på den marknaden kännetecknas av starka svängningar från tid till annan.

Eftersom lotteriverksamheten genom tillståndsgivning och kontroll är sanktionerad av samhället som ett sätt att skaffa inkomster till ideell och numera — sedan riksdagen för ett par år sedan fattade beslut härom — även politisk verksamhet, så är det naturligt att de regler som gäller för kontroll m. m. utformas på ett för båda parter tillfredsställande sätt. Lotteriförordningen ger enligt min mening utrymme för en smidig anpassning av formerna för varulotterierna liksom för kontrollen av dem. För en ändring i det avseendet finns inga motiv just nu.

Däremot har vi i de motioner, som nu är aktuella och som bevillningsutskottet har avstyrkt, tagit upp beskattningsfrågan till prövning. Det är klart att varulotteriernas vinster skall beskattas, om de har ett något så när högt inköpsvärde. Frågan är bara hur hög den beskattningen skall vara för att man skall nå den bästa effekten, nämligen effekten att göra lotterierna tilldragande och lockande för köparna, så att det blir lätt att sälja lotterna, och därmed ge anordnarna det beräknade överskottet på samma gång som statsverket får en skälig inkomst genom vinstskatten.

Vi motionärer menar att det är dags att se över dessa regler och förordar en sänkning av vinstskatten; även om det inte är utsagt i motionerna, skulle jag kunna tänka mig att en återgång till vad som gällde före 1958 års höjning vore en riktig avvägning.

Förhållandet är ju det, att av ett lotteris försäljningsvärde skall hälften vara vinstvärde inklusive skatt. Återstoden av försäljningsvärdet blir sålunda vad arrangören, sedan omkostnader m. m. avdragits, kan tillgodoräkna sig som vinst. Om ett lotteri skall kunna säljas med låga kostnader och på kort tid beror främst av vad slags vinster man kan presentera. Ju högre vinstskatten är, desto mindre blir utrymmet för inköp av vinster.

Bevillningsutskottet har inte närmare gått in på att granska utformningen av denna skatt utan säger att införandet av den särskilda lotterivinstbeskattnings

Om sänkt vinstbeskattning av varulotterier

år 1928 »motiverades med att en skattesats av denna storlek» — alltså 10 procent — »ungefär motsvarade vad vinnare då genomsnittligt skulle haft att erlägga i statlig och kommunal inkomstskatt, om vinsten i stället inkomstbeskattats i vanlig ordning». Utskottet fortsätter: »De sedermera vidtagna höjningarna av skattesatserna har genomförts med hänsyn till skärpningen av inkomstbeskattningen.»

Jag kan förstå utskottet — hade man närmare granskat utformningen av skattesatsen skulle man ha funnit att den motivering, som nu åberopas för avslag på utredningskravet, egentligen talar för ett bifall. Vinstskatten höjdes 1958 till 30 procent men räknas ut på sådant sätt att den reellt blir 42,86 procent av inköpspriset. Nu hör det till saken att har man en vara som kostar 100 kronor tillkommer först 6,4 procent allmän varuskatt. På beloppet 106:40 lägges sedan vinstskatt med 42,86 procent inte bara på varans inköpspris utan även på varuskatten. För varje vinst med 100 kronors värde erlägger lotterierna alltså 52 kronor i skatt till statsverket. Då varuskatten infördes, och framför allt i samband med dess höjning, justerades de direkta skatterna nedåt. På lotterivinsterna har man bara klarat av höjningen och skatt utgår, som jag nämnde, även på varuskatten. Därför borde det enligt min mening vara angeläget att man företar den utredning som vi i motionerna har yrkat på.

Man kan fråga sig huruvida den önskvärda sänkningen skulle minska inkomsterna för statsverket — om nu sådana farhågor ligger till grund för bevillningsutskottets avstyrkande. Jag tror knappast att så skulle bli fallet. Utvecklingen visar nämligen att ett ökat antal lotteritillstånd har medfört endast en blygsam ökning av skatteintäkterna på detta område. Budgetåret 1956/57 var intäkterna 3,1 miljoner. Nästa budgetår, då den av riksdagen 1958 beslutade höjningen inverkar första gången, steg inkomsterna till 3,7 miljoner. Två år senare nådde de en topp på 5,1 miljoner. Men trots det under de senaste åren ökade antalet lotteri-

tillstånd beräknar man för budgetåret 1962/63 en inkomst av endast 4 miljoner, motsvarande en minskning av dessa skatteintäkter med ungefär 20 procent från den tidpunkt då skatten gav mest.

Vad detta beror på är redovisat av generalpoststyrelsen, som säger att lotteriarrangörerna övergått till vinster under skattepliktsgränsen 100 kronor; någonting som ju knappast är att rekommendera för de stora riksorganisationer vilka måste lita till lotteritillstånd för att kunna bedriva sin verksamhet.

Ett bifall till motionerna om översyn av dessa bestämmelser kommer enligt min uppfattning att betyda oförändrade, eller kanske rent av ökade, inkomster för staten. Framför allt skulle resultatet kunna bli bättre försäljningsmöjligheter för lotteriarrangörerna och därmed bättre nettovinster, varigenom det blir lättare för de ideella organisationerna att bedriva det arbete på olika områden, som vi i ett flertal sammanhang är så angelägna om att betona nyttan av från denna talarstol.

Herr talman! Jag ber att med denna motivering få yrka bifall till motion nr 442 i denna kammare.

Häri instämde herr *Svanström* (cp).

Herr **HAGBERG** (h):

Herr talman! Man kan kanske säga, att detta är en på sitt sätt ovanlig lotteri-fråga, ty utskottet har i detta fall faktiskt inte — vilket annars då och då är ofrånkomligt — behövt dra lott. Vi är nämligen eniga i våra ståndpunktstarganden.

I anslutning till det anförande som motionären här har hållit vill jag påpeka, att jag nog anser att statsmakterna har visat generositet, när det gäller den skattemässiga behandlingen av varulotterierna. Jag skall bara underställa kammaren följande enkla fakta: Den särskilda lotterivinstskatt, som uttages av lotteriets anordnare i samband med utbetalningen av vinsten, utgår för närvarande med 30 procent av vinstens värde, medan skattesatsen för premieobligationsvinster är 20 procent. I övrigt gäller be-

Ang. ändring i reglerna om inkomstprövning av folkpensionsförmåner

träffande varu- och tombolalotterier att skatt endast utgår på vinster, vilkas värde överstiger 100 kronor, medan i fråga om annan vinst skattepliktsgränsen i princip satts vid 25 kronor. Vinster å varu- och tombolalotterier, där endast skänkta vinstföremål förekommer, samt vinster vid utlottning av konstverk inom förening, vars enda syfte är att främja konstintresset, är helt undantagna från lotterivinstbeskattningen.

Jag tror knappast man skall behöva göra mer än detta enda påpekande för att illustrera, hur förstående statsmakterna har varit när det har gällt denna angelägenhet.

Premieobligationerna kan väl sägas ligga något fördelaktigare till i skattehänseende, då ju skattesatsen här är 20 procent. Detta kan kanske vara riktigt. Men riksdagen har kommit överens om att närmast betrakta sådana vinster som räntan på sparad kapital, och genom en lägre skattesats på obligationsvinsterna skulle man få en viss motsvarighet till det s. k. sparavdraget vid inkomstbeskattningen. Det är därför premieobligationsvinsterna har kommit i det läge, som vi alla känner till.

Situationen är alltså den, att för varulotterierna är alla vinster under ett värde av 100 kronor helt skattefria, till skillnad från vad förhållandet är vid andra lotterier. Det övervägande antalet vinster vid dessa varulotterier representerar ett värde understigande 100 kronor, men som toppvinster brukar, för att göra lotteriet mera attraktivt, förekomma t. ex. en bil eller en TV-apparat. Den stora massan av vinster med ett värde under 100 kronor är alltså befriade från skatt, och vi inom bevillningsutskottet anser, att det knappast finns anledning att ändra på detta förhållande.

Jag kanske skulle kunna göra ännu ett litet påpekande för att visa, hur fördelaktig beskattningen är i detta sammanhang. Arrangörens överskott på ett sådant här lotteri blir nämligen enligt gällande rättspraxis inte föremål för inkomstbeskattning annat än i de fall, då lotteriverksamheten kan anses ha bedrivits yrkesmässigt. Där har man ytterliga-

re ett ganska ovanligt medgivande från det allmännas sida.

Med dessa få ord, herr talman, hemställer jag om bifall till bevillningsutskottets betänkande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande betänkandet hemställt samt vidare på bifall till motionen I:442; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckta motioner om ersättning av allmänna medel för skada genom brott, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. ändring i reglerna om inkomstprövning av folkpensionsförmåner

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 3, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 4 §§ lagen den 25 maj 1962 (nr 392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 18 januari 1963 dagtecknad proposition, nr 12, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag angående ändrad lydelse av 1 och 4 §§ lagen den 25 maj 1962 (nr 392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension; samt

2) lag om ändrad lydelse av 16 § lagen den 25 maj 1962 (nr 382) angående införande av lagen om allmän försäkring.

I de framlagda lagförslagen hade Kungl. Maj:t — i anslutning till förslag i statsverkspropositionen — föreslagit

Ang. ändring i reglerna om inkomstprövning av folkpensionsförmåner

ändring i lagreglerna om inkomstprövning av folkpensionsförmåner. Inkomstprövningen skulle mildras, så att hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg minskades med en tredjedel av årsinkomsten i vad den överstege för den som vore gift 1 200 kronor och för annan 1 700 kronor och med ytterligare en tredjedel av inkomsten i vad den överstege för den som vore gift 1 700 kronor och för annan 2 400 kronor. Änken pension i anledning av dödsfall före den 1 juli 1960 skulle enligt förslaget minskas med en tredjedel av inkomsten i vad den överstege 1 700 kronor.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft fyra i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna nr 565 i första kammaren av herr *Carlsson, Eric*, samt nr 692 i andra kammaren av herrar *Andersson* i Knäred och *Wahrendorff*, ävensom

2) de likalydande motionerna nr 566 i första kammaren av herr *Lundström m. fl.* samt nr 693 i andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.*

I motionerna I: 565 och II: 692 hade hemställts, att riksdagen vid sin behandling av propositionen nr 12 måtte besluta, att de avdragsfria förmögenhetsbeloppen, som tillämpades vid behovsprövningen av vissa folkpensionsförmåner, från och med den 1 juli 1963 skulle utgöra för ensam pensionär 40 000 kronor och för gift pensionär 30 000 kronor.

I motionerna I: 566 och II: 693 hade yrkats, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 12 skulle besluta,

1. att avdragsfaktorn vid beräkning av inkomstprövat hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg för folkpensionärer skulle vara en tredjedel av det belopp, som sidoinkomst överstege 1 200 kronor för gift pensionär och 1 700 kronor för annan pensionär, och att således den skärpning av avdragsfaktorn till två tredjedelar, som i Kungl. Maj:ts proposition föreslagits bibehållen — vid sido-

inkomster överstigande 1 700 kronor respektive 2 400 kronor — skulle avskaffas;

2. att de avdragsfria förmögenhetsbelopp, som tillämpades vid behovsprövningen av folkpensionsförmåner, skulle höjas från nuvarande 15 000 kronor för gift pensionsberättigad (30 000 kronor för två makar som båda hade folkpension) och 20 000 kronor för ensamstående pensionär till 20 000 kronor för gift pensionär (40 000 kronor för två makar) och 30 000 kronor för ensamstående pensionär;

3. i skrivelse till Kungl. Maj:t begära skyndsam översyn av reglerna för uppskattning av värdet av naturaförmåner på jordbruksfastighet i den mån denna uppskattning låge till grund för beräkning av pensionärs sidoinkomst, så att pensionärer med jordbruksfastighet skulle beredas likvärdiga villkor i förevarande avseende med pensionärer, som bodde i en- eller tvåfamiljsfastighet.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A. att riksdagen, med avslag å yrkandet i motionerna I: 566 och II: 693 om avskaffande av skärpningen av avdragsfaktorn till två tredjedelar, måtte bifalla förevarande proposition, nr 12;

B. att riksdagen, med bifall till yrkandet i motionerna I: 566 och II: 693 om utredning av frågan om uppskattning av naturaförmåner, i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära skyndsam översyn av reglerna för uppskattning av värdet av naturaförmåner på jordbruksfastighet och annan bostadsfastighet än en- och tvåfamiljsfastighet i den mån denna uppskattning låge till grund för beräkning av pensionärs sidoinkomst, så att pensionärer med sådana fastigheter bereddes likvärdiga villkor i förevarande avseende med pensionärer, som bodde i en- eller tvåfamiljsfastighet;

C. att följande motionsyrkanden, nämligen

1) yrkandet i motionerna I: 566 och II: 693 om höjning av de avdragsfria förmögenhetsbeloppen samt

Ang. ändring i reglerna om inkomstprövning av folkpensionsförmåner

2) yrkandet i motionerna I: 565 och II: 692,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I. vid utskottets hemställan under A

av fröken *Nordström* samt herrar *Edström*, *Thorsten Larsson*, *Anderson* i Sundsvall, *Rimmerfors* och *Gomér*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under A hemställa, att riksdagen — med förklaring att riksdagen funnit vissa ändringar böra vidtagas i det genom propositionen framlagda förslaget till lag angående ändrad lydelse av 1 och 4 §§ lagen den 25 maj 1962 (nr 392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension samt med bifall till yrkandet i motionerna I: 566 och II: 693 om avskaffande av skärpningen av avdragsfaktorn till två tredjedelar — måtte för sin del antaga nämnda förslag med den ändringen, att 4 § erhöles i reservationen angiven lydelse;

II. vid utskottets hemställan under B

av herrar *Strand* och *Nils Elowsson*, fru *Carlqvist*, herrar *Lars Larsson*, *Nilsson* i Göteborg, *Odhe* och *Bengtsson* i Varberg samt fröken *Sandell*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under B hemställa, att yrkandet i motionerna I: 566 och II: 693 om översyn av reglerna för uppskattning av värdet av naturaförmåner icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

III. vid utskottets hemställan under C

av fröken *Nordström*, herrar *Edström*, *Enarsson*, *Thorsten Larsson*, *Anderson* i Sundsvall och *Rimmerfors*, fröken *Wetterström* samt herr *Gomér*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den avfattning, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under C hemställa,

1) att riksdagen, med bifall till yrkandet i motionerna I: 566 och II: 693

om höjning av de avdragsfria förmögenhetsbeloppen samt i anledning av yrkandet i motionerna I: 565 och II: 692, måtte för sin del antaga i reservationen införda

I. förslag till lag angående ändrad lydelse av 5 § lagen den 25 maj 1962 (nr 392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension; samt

II. förslag till lag om ändrad lydelse av 16 § lagen den 25 maj 1962 (nr 382) angående införande av lagen om allmän försäkring;

2) att motionerna I: 565 och II: 692, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad reservanterna under 1) hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet fanns därjämte fogat ett särskilt yttrande av herr *Enarsson* och fröken *Wetterström*.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Försäkringsskyddet mot arbetsoförmåga på grund av ålder, sjukdom eller av annan orsak kan naturligtvis lika litet i vårt land som i andra länder någonsin bli fullkomligt. Man kan säga att detta påminner av Trondheims domkyrka, som trots mycket omfattande ombyggnadsarbeten aldrig blir färdig, utan oavbrutet tarvar ombyggnad för att bli bättre och bättre.

Såväl i propositioner som i motioner kommer även på riksdagens bord förslag om sådana förbättringar. Här ifrågavarande ärende innehåller ett sådant förslag. Som ofta är fallet kommer ett gott förslag från Kungl. Maj:t, vilket oppositionen ytterligare vill förbättra. Resultatet brukar bli — och det blir det sannolikt även i detta fall — avslag på propåerna från oppositionens sida i första omgången. Glädjande nog är emellertid Kungl. Maj:t mycket lyhörd för problemställningar av här ifrågavarande art, och vi hoppas att oppositionens förslag, även om de avslås, föranleder eftertanke och blir en god grogrund för framtida förslag från Kungl. Maj:ts egen sida.

Ang. ändring i reglerna om inkomstprövning av folkpensionsförmåner

Det är nu på tre punkter som det motionsvis har föreslagits ytterligare förbättringar i Kungl. Maj:ts proposition.

Den första punkten gäller avdragsreglerna för en folkpensionärs extraförtjänst. Räknat på ökningen av en extrainkomst kan det inträffa, att bortfallet genom minskad förmån och beskattning blir så stor att blott en obetydlig del av inkomstökningen får behållas sedan skatten betalats. I vissa lägen kan bortfallet t. o. m. komma att överstiga inkomstökningen.

Det är här som motionärerna har föreslagit en ändring av avdragsreglerna så att avdragsfaktorn inte skärpes till 2/3 utan hela tiden stannar vid 1/3, vilket skulle medföra en väsentlig minskning av marginalbelastningen och innebär en betydande förbättring. En administrativ förenkling skulle också vinnas. Då inte heller kostnaderna kan anses lägga hinder i vägen borde utskottet ha kunnat tillstyrka motionärernas förslag.

Med den motiveringen yrkar jag bifall till reservation I vid utskottets hemställan under A.

Under punkten B behandlas frågan om uppskattning av värdet av naturaförmåner. Tack vare lottens hjälp har oppositionen vunnit majoritet i utskottet. Här är det alltså oppositionen som har bestämt utskottets skrivning. Utskottet skriver: »De nya bestämmelserna för beräkning av den pensionsberättigades inkomst av fastighet innebär att olika beräkningsgrunder tillämpas vid å ena sidan beräkning av inkomst av en- och tvåfamiljsfastigheter och å andra sidan beräkning av inkomst av jordbruks- och flerfamiljsfastigheter. De olika beräkningsgrunderna synes icke alltid leda till helt jämförbara resultat.»

Samma bedömning borde komma samtliga pensionärer oavsett fastighetens typ till del. Detta är motiveringen till att utskottet hemställer om en »skyndsamt översyn av reglerna för uppskattning av värdet av naturaförmåner på jordbruksfastighet och annan bostadsfastighet än en- och tvåfamiljsfastighet i den mån denna uppskattning ligger till

grund för beräkning av pensionärs sidoinkomst...» Här yrkar jag bifall till utskottet.

Den tredje punkten slutligen, punkten C, gäller en höjning av de avdragsfria förmögenhetsbeloppen. Avsikten med dessa regler angående olika bedömningar av förmögenhet är att förhindra, att pensionärer med relativt goda förmögenhetsförhållanden kommer i åtnjutande av de inkomstprövade förmånerna. Reglerna leder i vissa fall till obilliga resultat. Det gäller framför allt de nu gällande avdragsfria beloppen, som har stått oförändrade sedan 1957. Särskilt penningvärdeförsämringen har gjort en höjning av de avdragsfria beloppen motiverad, vilken höjning begärs i reservation III vid punkten C.

Jag yrkar här bifall till reservation III.

Sammanfattningsvis yrkar jag alltså bifall till reservation I under punkten A, bifall till utskottets hemställan under punkten B samt bifall till reservation III under punkten C.

Herr ENARSSON (h):

Herr talman! Vid andra lagutskottets utlåtande nr 3 har under punkten A fogats en reservation av representanterna för folkpartiet och centerpartiet. Vi i högerpartiet har inte slutit upp kring denna reservation. Detta beror ju ingalunda på att vi hyser en annan uppfattning än dessa partiets representanter gör — vi anser alltså också att frågan om uppskattning av förmånen vid pensionärs sidoinkomster och verkningarna härav bör bli föremål för översyn.

Det är endast i fråga om vägen att nå bästa resultat av en förbättring för folkpensionerna, som våra åsikter går något isär. Vi anser att de olägenheter som nu vidlåder gällande bestämmelser till stor del kommer att bestå efter de av utskottet tillstyrkta ändringarna i fråga om gränserna för inkomstprövning. Dessa har ju förskjutits uppåt till något högre inkomstnivå. Den av reservanterna föreslagna uppmjukningen av inkomstprövningen innebär förbättringar för folk-

Ang. ändring i reglerna om inkomstprövning av folkpensionsförmåner

pensionärerna, men enligt vår uppfattning löser man problemet bättre genom att medge folkpensionärerna en höjning av ortsavdraget, då därigenom skapas möjligheter för folkpensionärerna att åtnjuta skäliga extra inkomster utan skärpning av skatten. En sådan metod blir också av bestående värde även sedan ATP-pensionen mera allmänt börjar utgå, eftersom utrymme även finns för dessa belopp i de från vårt håll i annat sammanhang framförda förslaget om höjning av ortsavdraget för folkpensionärer.

Det är sålunda det förhållandet att vi hyser den uppfattningen, att våra förslag till lösning av här föreliggande problem är de mest gynnsamma för folkpensionärerna, även sett på litet längre sikt, som gjort att vi inte har förenat oss med övriga reservanter. Det är sålunda ingen skillnad i grunduppfattning utan om vägarna, kan man säga, och med hänvisning till av vad jag nu har sagt ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag under denna punkt.

Reservation III under punkten C är ju gemensam för de borgerliga partierna, och där hyser vi samma uppfattning allsammans, att nuvarande regler för förmögenhetsgränserna vid behovsprövning leder till vid lagstiftningens utformning kanhända inte avsedda resultat. Penningvärdeförsämringen spelar här sin roll. Även med hänsyn till att avkastningen av viss förmögenhet kan vara ringa och i vissa fall helt utebli leder nuvarande regler till en alltför hård reduktion av inkomstprövade pensionsförmåner i detta avseende.

Herr talman! Med instämmande i vad herr Edström anfört yrkar jag bifall till reservationen under denna punkt.

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! Det framlagda förslaget om höjning av inkomstgränserna för bostadstillägg, för hustrutillägg och för de äldre änkepensionerna är att hälsa med den största tillfredsställelse. Vi hade en motion med detta syfte från vårt håll 1959, och vi kom igen 1962 i samband

med förslaget om socialbalken. Motionerna avslogs vid dessa tillfällen, men nu synes våra önskemål bli förverkligade genom det förslag som regeringen lagt fram. Till min stora glädje kan jag konstatera, att både herr Edströms och herr Enarssons partier nu har gett sin anslutning till denna förbättring.

Förslaget innebär en höjning av inkomstgränserna för ensamstående från 1 000 till 1 700 kronor och för gift pensionär från 750 till 1 200 kronor. Det är en höjning, som motsvarar penningvärdeförsämringen, och det är också därutöver en viss höjning som är värdefull.

Däremot råder ju — det har framhållits både av herr Edström och av herr Enarsson — delade meningar inom utskottet på ett par punkter. Jag skall be att få kommentera detta något med hänsyn till att jag är motionär i ärendet.

De ändringar som yrkas i motionerna gäller inte inkomstgränserna — dem är vi beredda att acceptera. Däremot är det bedömningen av förmögenhetsgränserna vi har erinringar emot. De nuvarande reglerna innebär ju att för dem som har en förmögenhet, som för ensam pensionär överstiger 20 000 kronor och för gift pensionär 15 000 kronor — alltså för äkta makar 30 000 kronor — skall på det belopp, som överstiger nämnda summor, 10 procent räknas som inkomst. Det innebär att den som har ett sparkapital, ofta placerat i eget hem eller i jordbruksfastighet, drabbas av denna bestämmelse. Beloppen 20 000 respektive 30 000 kronor för ensamstående och äkta makar är av den storleken, att de inte kan betraktas som förmögenhet i egentlig mening. Jag tror att det finns anledning att göra jämförelser med de årsinkomster, som många i vårt samhälle har i dag inkomster som ligger betydligt högre än dessa s. k. förmögenheter.

Vi frågar oss därför: Kan det vara riktigt att den som sparat för sin ålderdom i ett eget hem, i en jordbruksfastighet eller på en bankbok skall »bestraffas» genom att 10 procent av sparkapital över 20 000 respektive 30 000 kronor betraktas som inkomst? En sådan anordning är väl inte ägnad att stimulera sparandet!

Ang. ändring i reglerna om inkomstprövning av folkpensionsförmåner

Vi motionärer har ansett att denna för-mögenhetsgräns borde höjas, och vid ut-skottsbehandlingen har det också blivit en anslutning till den meningen i form av en reservation som jag ber att få i min tur ansluta mig till.

Alltså, herr talman, jag ber att få yrka bifall till reservation nr III av fröken Nordström m. fl. under punkten C.

I fråga om pensionärernas sidoinkomster och de nuvarande reduceringsregler-na med avdrag av en tredjedel, som skärps till två tredjedelar när inkomster-na stiger, är det ju så att detta ingalunda stimulerar den som kan arbeta och vill göra en arbetsinsats. Av den anledning-en synes det oss att reduceringen bör be-gränsas till en tredjedel, oavsett om in-komsten överstiger 1 700 kronor eller 1 200 kronor för ensamstående respekti-ve gift pensionär. Därmed skulle det tröskelproblem som otvivelaktigt finns minskas betydligt.

På denna punkt ber jag att få yrka bi-fall till reservation nr I av fröken Nord-ström m. fl.

Utskottet gör slutligen en beställning angående översyn av reglerna för värde-ring av vissa s. k. naturaförmåner, främst bostadsförmåner. Den nya anordningen innebär faktiskt en kategoriklyvning som inte är tillfredsställande — en kategori-klyvning mellan egnahems- och jord-bruksfastigheter.

Herr talman! Jag ber att beträffande punkten B få yrka bifall till vad utskot-tet har föreslagit.

Herr förste vice talmannen STRAND (s):

Herr talman! I den proposition som nu behandlas föreslås en uppmjukning av inkomstprövningen i fråga om folk-pensionärer, så att hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg minskas med en tredjedel av den pensionsberättigades årsinkomst i vad den överstiger för den som är gift 1 200 kronor och för annan 1 700 kronor samt med ytterligare en tredjedel av inkomsten i vad den över-stiger för den som är gift 1 700 kronor och för annan 2 400 kronor.

Den föreslagna höjningen av det av-dragsfria beloppet från nuvarande 750 till 1 200 kronor för gift och från 1 000 till 1 700 kronor för annan pensionär har vunnit allmän anslutning inom ut-skottet. Beträffande de för inkomster därutöver föreslagna avdragsreglerna har i reservation av fröken Nordström m. fl. yrkats, att riksdagen med bifall till motionerna i denna fråga måtte besluta avskaffa den till två tredjedelar skärpta avdragsfaktorn, som enligt proposition-en skall tillämpas då årsinkomsten för gift överstiger 1 700 kronor och för an-nan pensionär överstiger 2 400 kronor.

Som motiv har i huvudsak anförts den ogynnsamma inverkan på pensionärer-nas vilja att skaffa sig extrainkomster, som den skärpta avdragsfaktorn har.

De konsekvenser av inkomstprövning-en, som motionärerna erinrat om och som reservanterna understryker, är icke obekanta för utskottet. Det är ingen som bestrider att avdragsreglerna jämte even-tuell skatteplikt för inkomsten i vissa inkomstlägen kan verka hämmande på viljan att ta arbete. Det är emellertid ett mycket begränsat inkomstskikt som berörs av den skärpta avdragsfaktorn. Den tillämpas först vid inkomster över-stigande 1 700 kronor för gift, alltså i verkligheten 3 400 kronor, och 2 400 kro-nor för annan pensionär och saknar be-tydelse, då inkomsten överstiger den gräns vid vilken inkomstprövad förmån bortfallit eller konsumerats genom av-dragen.

I utskottsutlåtandet framhålles, att de inkomstprövade förmåner, varom här är fråga — hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg — tillkommit med tanke på de mest behövande grupperna, alltså folkpensionärer som icke har inkomster utöver folkpensionen eller jämförelsevis begränsade inkomster utöver denna pen-sion. Folkpensionär, som enligt nuva-rande regler uppbar ifrågavarande för-måner utan reducering, vilket innebär att sidoinkomster saknas eller understi-ger 750 kronor för gift och 1 000 kronor för annan pensionär, erhåller ingen för-bättring genom föreliggande förslag. För pensionär med sidoinkomst i skiktet upp

Ang. ändring i reglerna om inkomstprövning av folkpensionsförmåner

till 1 700 kronor för gift och för 2 400 kronor för annan pensionär blir förbättringen vid övre gränsen 633 kronor för gift — om man räknar makarna tillsammans, och det gör man när det är fråga om inkomstprövade förmåner — och 567 kronor för annan pensionär. Detta gäller oavsett från vilken inkomstskäila inkomsten härrör. Det kan vara arbetsinkomst, det kan vara annan pension än folkpension och det kan vara inkomst av kapital. Alla får denna förbättring.

Med hänsyn till dessa förhållanden har utskottet inte ansett sig kunna tillstyrka motionsyrkandet. Det skulle nämligen innebära ytterligare förbättringar för pensionärer med inkomster utöver de angivna gränobeloppen. De som inte alls har några inkomster, eller som har inkomster upp till de här högst angivna beloppen på 2 400 kronor för den som är ensam pensionär och 1 700 kronor för gift pensionär, får inte något alls genom detta förslag.

I reservation III av fröken Nordström m. fl. hemställs, att riksdagen i anslutning till motionsvis framförda yrkanden också skall göra en framställning om en höjning av de avdragsfria förmögenhetsbeloppen för folkpensionärer och att de skall höjas från nuvarande 15 000 kronor till 20 000 kronor för gift pensionär — för två makar alltså till 40 000 kronor — och från 20 000 kronor till 30 000 kronor för annan pensionär.

De avdragsfria förmögenhetsbelopp som nu gäller fastställdes 1957. Det är en av motiveringarna för motionärer och reserveranter att de bör höjas. Emellertid höjdes, samtidigt med att beloppen fastställdes till de angivna, procentsatsen för beräkningen av tillägget till förmögenhetsavkastningen från 10 till 20 procent. I samband med antagandet av lagen om allmän försäkring föregående år sänktes emellertid procentsatsen, så att den nu återigen är 10 procent. Denna sänkning, som kompenserar mer än väl penningvärdeförsämringen sedan 1957, tillämpas från den 1 januari innevarande år.

Utskottet förmenar att den sänkning av procenttalet, som beslutades föregående år, ger vederbörande med för-

mögenhet en sådan förbättring, att det inte nu är aktuellt att ytterligare injuka upp frågan om tillägg i samband med förmögenhetsavkastningen. Utskottet avstyrker sålunda en ytterligare uppmjukning i detta sammanhang.

Ett bifall till det av utskottet tillstyrkta propositionsförslaget kommer nämligen att tillämpas även i de fall, där inkomst härleder från avkastning av kapital, en avkastning som kan ha blivit förhöjd genom det procentuella tillägg som följer på kapital utöver de angivna gränserna.

Herr talman! Med det anförda hemställer jag om bifall till utskottets hemställan under punkterna A och C och yrkar samtidigt avslag på reservationerna I och III som berör dessa båda punkter.

Till punkten B i utskottets hemställan har jag och sju andra ledamöter av utskottet i en avgiven reservation, betecknad med II, yrkat avslag. Under punkten i fråga hemställer utskottet att riksdagen i anslutning till föreliggande motionsyrkanden måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära skyndsam översyn av reglerna för uppskattning av värdet av bostadsförmån i jordbruksfastighet och annan bostadsfastighet än en- och tvåfamiljsfastighet. Motionärerna förmenar att de nya regler för uppskattning av bostadsförmån vid inkomstprövningen inom folkpensioneringen som tillämpas från den 1 januari innevarande år, missgynnar innehavare av jordbruksfastighet i förhållande till ägare av en- och tvåfamiljsfastigheter.

De nya regler, som nu tillämpas överensstämmer i huvudsak med dem som tillämpas vid inkomsttaxeringen.

Till belysning av de påtalade förhållandena har i motionerna intagits ett exempel som förefaller ofullständigt, för att inte säga rent hypotetiskt. Dels redovisas inga andra kostnader avseende jordbruksfastigheten än ränta på en antagen skuldsumma, dels har värdet av bostadsförmånen upptagits till ett belopp som väsentligt avviker från de normer för uppskattningen av sådan förmån, som tillställts taxeringsmyndigheterna

Ang. ändring i reglerna om inkomstprövning av folkpensionsförmåner som vägledning. Bostadslägenheten i exemplet är upptagen till 1 560 kronor. Den utarrenderade jordbruksegendomen betingar ett arrende av 1 800 kronor, enligt exemplet. Från dessa angivna tal har avdrag gjorts bara för ränta på en antagen skuld. Men är det en bostadslägenhet som uppskattas till 1 560 kronor i en bostadsfastighet tillhörande jordbruk måste det vara fråga om en lyxlägenhet, om den upptagits till detta belopp enligt anvisningarna till taxeringsmyndigheterna. Även i övrigt är exemplet, som sagt, föga givande, eftersom det inte gjorts några avdrag för kostnader i samband med jordbruket eller underhåll för fastigheten med vad därtill hör.

Schablontaxeringen av en- och tvåfamiljsfastigheter har tillkommit för att underlätta taxeringsarbetet. Från det uppskattade värdet av bostadsförmånen — 2,5 procent av taxeringsvärdet — får nämligen avdrag ske allenast för ränta å gäld. Övriga kostnader för fastigheten, såsom för underhåll, försäkringar m. m., är icke avdragsgilla; de uppgives därför icke och föranleder heller ingen granskning av taxeringsnämnd. Någon anledning att frångå denna ordning beträffande pensionär, som bor i egen fastighet, finns inte och har inte heller ifrågasatts.

En liknande schablonuppskattning av jordbruksfastighets bostadsutrymme kan inte ske på grund av ett för detta åsatt taxeringsvärde och har väl inte heller befunnits lämplig. Det är därför inte möjligt att tillämpa en motsvarande enkel norm vid uppskattningen av bostadsförmånen. En schablonvärdering av denna sker emellertid även vid jordbruket och är som regel både måttlig och förmånlig med hänsyn till skiljaktigheten i fråga om avdragsfaktorerna vid taxeringen i förhållande till vad som gäller för en- och tvåfamiljsfastigheter. Det är därför enligt vår mening icke påkallat med en omvärdering i samband med ägarens inträde i pensionsåldern, även om han vid den tidpunkten skulle arrendera ut jorden men fortfarande bo kvar i bostadsutrymmena.

Slutligen har även annan fastighet än en- och tvåfamiljsfastighet tagits med i yrkandet om översyn av uppskattningsreglerna. Med »annan fastighet» i detta sammanhang åsyftas flerfamiljshus för uthyrning. Har ägaren själv bostad i fastigheten, upptages denna till ett värde motsvarande vad liknande bostad betingar vid uthyrning. Det saknas enligt vår mening skäl att frångå denna princip vid inkomstuppskattning i samband med inkomstprövning av folkpensionsförmån. Ett sådant ändrat uppskattningsvärde skulle ju faktiskt innebära ett bostadsbidrag i en form som icke kunde genomskådas.

Enligt reservanternas uppfattning har varken motionärerna eller utskottet anfört bärande skäl för den begärda översynen. Skulle det vara så att en taxeringsmyndighet uppskattar en bostad i en jordbruksfastighet till för högt värde, är det väl via taxeringsmyndigheterna som besvären skall gå. Ur många synpunkter måste det väl vara en fördel, att man vid uppskattning av bostadsförmån i samband med inkomstprövning när det gäller folkpensionär har att gå efter samma regler som gäller vid inkomsttaxering. Det är nämligen dessa regler som är avgörande för att bostad i en- eller tvåfamiljsfastighet uppskattas till 2,5 procent av taxeringsvärdet, och vad som gäller vid taxeringen utgör ju också norm vid uppskattningen av inkomstprövade folkpensionsförmåner.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till den vid punkten B avgivna reservationen.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Utskottets ärade ordförande sade nyss, att det är ett begränsat inkomstskikt som berörs av ändringen i avdragsreglerna enligt det förslag som motionärerna framlagt och som framförts i reservation I.

Det kan vara riktigt att det är fråga om ett begränsat inkomstskikt, men å andra sidan är det relativt många folkpensionärer som berörs just härav, ty

Ang. ändring i reglerna om inkomstprövning av folkpensionsförmåner

det är förhållandevis vanligt att folkpensionärer lyckas få sidoinkomster av denna storlek. Man kan inte heller säga annat än att de fortfarande befinner sig på en relativt låg inkomstnivå, så att beskattningen känns mycket hård.

Det är motiveringen till uppfattningen att avdragsreglerna borde ändras så som yrkats i reservation I.

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! Utskottets ärade ordförande föranleder mig att komma igen. Herr ordföranden gjorde jämförelser mellan bostäder och hyresförmån i egnahem, alltså annan fastighet, och jordbruksfastighet. Han tillät sig att säga, att en jordbruksfastighet, där man enligt vårt exempel hade ett hyresvärde på 1560 kronor, måste vara en lyxbostad.

På den punkten vill jag bara framhålla, att enligt de bestämmelser som gäller för uppskattning av naturaförmåner, i varje fall i mitt eget län, utgör detta belopp hyresvärdet för en bostad om tre rum och kök, värmeledning, vatten och avlopp och badrum, alltså samma standard som man har i egnahemmen i dag. Jag är förvånad över ordförandens uttalande, som innebar att vanlig standard när det gäller egnahem blir betecknad som lyxbostad när det gäller jordbruk. Jag tror inte att ordföranden menade detta, men jag måste bekänna att jag reagerade.

När ordföranden här säger, att det skulle bli ett särskilt bostadsbidrag, om man skulle effektuera den beställning, som utskottet gjort, vill jag bara erinra om att i en kungörelse av den 18 juli 1952, nr 607, redovisas bestämmelser för hur man värderar bostäder, både i jordbruksfastighet och i annan fastighet. I de nya regler, som gäller enligt den nya kungörelsen av den 14 september 1962, nr 519, har man fått fram den skillnad som utskottet här reagerat emot. Utskottet önskar en översyn i syfte att få till stånd likställighet.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr förste vice talmannen STRAND (s):

Herr talman! Till herr Carlsson vill jag säga att mitt uttalande om att den bostad, som värderades till det i motionsexemplet angivna beloppet, måste ha en viss lyxkaraktär grundar sig på att enligt de uppgifter, som utskottet haft tillgång till beträffande värderingsnormerna, ligger bostadsvärdet regelmässigt under 1 000 kronor. Jag har själv sett dessa uppgifter hos utskottssekretären; jag har dem tyvärr icke tillgängliga här, men jag kan skaffa fram dem och sedan kan väl herr Carlsson och jag gå igenom dem tillsammans. Om bostaden alltså värderas till 1 560 kronor måste det vara fråga om en god och rymlig bostad med hänsyn till de normer, som gäller för uppskattning av bostadsförmåner i jordbruksfastighet.

Jag tycker vidare det förefaller ganska rimligt, att om bostaden upptas till ett visst värde innan innehavaren uppnått 67-årsåldern, så bör den väl ha samma värde efter det att vederbörande blivit folkpensionär. Annars måste det bli en form av bostadsbidrag, låt vara i en inte lika klar form som när det är fråga om kommunalt bostadstillägg.

Till herr Edström vill jag säga, att när jag talade om att det här rör sig om ett begränsat inkomstskikt, så åsyftade jag i huvudsak kommunala bostadstillägg till ålderspensionärer. Det är mycket sällan dessa tillägg överstiger 1 000 kronor — endast i de större städerna och i några få av de större samhällena kan tilläggen utgå med större belopp.

I inkomstskiktet mellan 2 400 och 3 400 kronor för gifta — då bådas inkomster räknas samman — och i inkomstskiktet mellan 1 700 och 2 400 kronor för ogifta reduceras denna förmån för de gifta med 333 kronor och för de ogifta med 233 kronor, alltså med en tredjedel av ifrågavarande belopp. Det totala utrymmet för bostadstillägget för gifta konsumeras således, om det blir en inkomsthöjning med ytterligare 1 000 kronor. Det är alltså ett relativt begränsat belopp, som kan påverka vederbörandes arbetsvilja av det förhållandet att avdraget

Ang. ändring i reglerna om inkomstprövning av folkpensionsförmåner stigit till två tredjedelar av inkomsten.

Jag tror förresten inte, herr talman, att man bör trycka alltför hårt på dessa faktorer i samband med de inkomstprövade förmånerna inom folkpensioneringen. De är förbehållna sådana personer som har det allra sämst, d. v. s. sådana som inte alls har några inkomster eller har inkomster till högst den nedre gräns, som här är satt, alltså det helt avdragsfria beloppet. Jag tror inte att folkpensionärerna i allmänhet påverkas av de avdrag, som det kan bli fråga om, annat än om det rör sig om de små inkomster det kan gälla utöver det helt avdragsfria beloppet. Är det fråga om inkomster, som betydligt överstiger den övre gränsen, kommer avdragsreglerna över huvud taget aldrig in i bilden. Man tänker inte då på de inkomstprövade förmånerna och gör inte heller anspråk på dem.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

I fråga om punkten A, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid utskottets hemställan under denna punkt avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Edström* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 3 punkten A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utskottets hemställan under denna punkt avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Edström* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 84;

Nej — 13.

Därjämte hade 11 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därefter gjorde herr talmannen i enlighet med de rörande punkten B förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på godkännande av den vid utskottets hemställan under denna punkt avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr förste vice talmannen *Strand* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 3 punkten B, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid utskottets hemställan under denna punkt avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans upp-

Om sänkning av statsbidraget till allmän försäkringskassa, m. m.

fattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Ja — 72;

Nej — 67.

Då emellertid herr *Edström* begärde rösträkning verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 66;

Nej — 70.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I vad anginge punkten C, anförde vidare herr talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid utskottets hemställan under denna punkt avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Edström* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 3 punkten C, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utskottets hemställan under denna punkt avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Edström* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Om sänkning av statsbidraget till allmän försäkringskassa, m. m.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 11, i anledning av väckta motioner om sänkning av statsbidraget till allmän försäkringskassa, m. m.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 547 i första kammaren av herr *Sveningsson* och nr 546 i andra kammaren av fru *Kristensson*.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte antaga i motionerna införda förslag till

1) lag angående ändrad lydelse av lagen om allmän försäkring den 25 maj 1962 (nr 381); och

2) förordning angående ändrad lydelse av Kungl. Maj:ts förordning den 4 juni 1954 (nr 519) angående kostnadsfria eller prisnedsatta läkemedel.

De i motionerna framlagda förslagen avsågo, att statsbidraget till läkemedelsrabatteringen skulle slopas. Därjämte skulle enligt motionärernas förslag karenobeloppet vid läkemedelsrabatteringen höjas från tre till fem kronor samt statsbidraget till sjukvårdersättning, grundsjukpenning, barntillägg och moderskapspenning sänkas från 50 till 45 procent.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att förevarande motioner, I: 547 och II: 546, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herr *Enarsson* och fröken *Wetterström*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hem-

Om sänkning av statsbidraget till allmän försäkringskassa, m. m.

ställa, att riksdagen, med bifall till föreslagna motioner, I: 547 och II: 546, måtte för sin del antaga i reservationen införda förslag till

1) lag angående ändrad lydelse av lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring; och

2) förordning angående ändrad lydelse av Kungl. Maj:ts förordning den 4 juni 1954 (nr 519) angående kostnadsfria eller prisnedsatta läkemedel.

Herr ENARSSON (h):

Herr talman! Till andra lagutskottets utlåtande nr 11 har högerpartiets ledamöter fogat en reservation för bifall till motionerna nr 547 i första kammaren och nr 546 i andra kammaren.

Utskottets majoritet motiverar sitt slagsyrkande när det gäller motionerna närmast med att frågan om karensbeloppet vid läkemedelsrabatteringen är föremål för utredning genom 1961 års sjukförsäkringsutredning. Vi har vid de tidigare tillfällen, då denna fråga behandlats i riksdagen, framhållit att ytterligare utredning enligt vår uppfattning inte är nödvändig. En höjning av karensbeloppet från 3 till 5 kronor medför inte någon nämnvärt tyngande merutgift för den sjukförsäkrade, då denna merutgift skulle stanna vid en krona per inköpt läkemedel. Ett genomförande av vårt förslag medför däremot en betydande administrativ förenkling, då antalet ersättningsärenden kan beräknas minska med en tredjedel. Det nuvarande statsbidraget, som utgår med 1 krona och 15 öre per inskriven, skulle därmed kunna slopas.

Det framstår också som önskvärt att statens utgifter för bidrag till sjukkasorna kan begränsas. För nästa budgetår beräknas statens bidrag utgå med cirka 362 miljoner kronor. En höjning av karensbeloppet enligt vårt förslag skulle medföra en minskning av sjukkassornas utgifter med cirka 20 miljoner kronor. Då bortfallet av statsbidraget endast medför ett inkomstbortfall för sjukkasorna med 6,8 miljoner skulle det vara

möjligt att minska statsbidraget till sjukförsäkringen från nuvarande 50 till 45 procent, vilket för statens del betyder en besparing av 35 miljoner kronor.

Enligt vår uppfattning innebär vårt förslag en mycket måttlig kostnadsökning för den sjukförsäkrade, medan däremot staten gör besparingar med betydande belopp, dels i sänkta direkta bidrag och dels även med en förenklad administration, som kanske berör sjukkasorna i första hand men som även berör staten i större sammanhang.

Vi vidhåller vår tidigare uppfattning att ytterligare utredning inte är nödvändig, då konsekvenserna av ett genomförande av förslaget rätt klart kan överblickas både för staten och för medborgarna.

Herr talman! Med dessa få ord ber jag få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Motioner i detta ärende har avslagits så många gånger att vi inte behöver spilla så värst många ord på den som nu behandlas. Inom utskottet har vi den meningen, att det inte är någon försämring av sjukförsäkringsförmånerna vi bör eftersträva utan i stället en förbättring. För närvarande pågår en utredning inom sjukförsäkringen, som också sysselsatt sig med läkemedelsrabatterna. Vi tycker att även högern kunde ge sig till tåls tills denna utredning blir klar. Först då kan vi överblicka hela ärendet.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ENARSSON (h):

Herr talman! Herr Elowsson säger att vi inte skall försämrå sjukförsäkringen. Det har vi inte heller tänkt från vårt håll. Jag vill påpeka att det dock framskymtat i vissa sammanhang, att det är mycket möjligt att utredningen kommer att gå ungefär på vårt förslag. Någon försämring syftar vi inte till utan vi syftar

Om invaliditetsbedömningen enligt lagen om allmän försäkring

till en förenkling som innebär en mycket liten merutgift för den försäkrade. I våra dagar kan inte en krona spela så stor roll. Vi syftar också till ett bättre förhållande i fråga om försäkringen.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Jag kan inte säga vilket resultat sjukförsäkringsutredningen kommer till, men jag skulle väl tro att om den föreslår en förenkling, som skulle innebära en försämring i något avseende, så kommer den förmodligen att föreslå förbättringar i andra avseenden som kommer att kompensera den sjuke. Jag har svårt att tänka mig att riksdagen skall gå med på några försämringar.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Enarsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Enarsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstnings slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 111;

Nej — 23.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om invaliditetsbedömningen enligt lagen om allmän försäkring

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 12, i anledning av väckta motioner om invaliditetsbedömningen enligt lagen om allmän försäkring.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 167 i första kammaren av fru *Hamrin-Thorell* och herr *Jacobsson, Per*, samt nr 198 i andra kammaren av fröken *Elmén* och fru *Gärde Widemar*.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära en översyn av de regler för rätt till förtidspension enligt lagen om allmän försäkring, som avsåge bedömning av en försäkrads arbetsförmåga, så att denna bedömning bleve samma för män och kvinnor.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner, I: 167 och II: 198, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av fru *Hamrin-Thorell*, som ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med bifall till förevarande motioner, I: 167 och II: 198, i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära översyn av de regler i lagen om allmän försäkring, som avsåge bedömningen av försäkrads arbetsförmåga, så att denna bedömning bleve likartad för kvinnor och män.

Om invaliditetsbedömningen enligt lagen om allmän försäkring

Fru **HAMRIN-THORELL** (fp):

Herr talman! Andra lagutskottets utlåtande nr 12 har behandlat en motion med mig som första namn i denna kammar. Jag vill därför motivera min reservation till utlåtandet.

Ärendet gäller invaliditetsbedömningen av de gifta kvinnorna. Reglerna för bedömningen bygger på ett förslag från 1958 års socialförsäkringskommitté. Denna utgick redan vid diskussionen kring invaliditetsbedömningen ifrån att de självständiga företagarna och de gifta kvinnorna skulle komma att vålla särskilda problem. Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på att de gifta kvinnorna här fördes till en särskild grupp. Man diskuterade alltså en särbehandling av dem. Hade man behandlat dem som man behandlar gifta yrkesarbetande män, hade inte den divergens behövt uppkomma, som nu blivit fallet.

Om en gift kvinna på grund av invaliditet måste lämna ett förvärvsarbete, som hon varit sysselsatt med under normalarbetstid, bedöms hon på samma sätt som andra förvärvsarbetande. Så långt är det all right. Men har hon endast delvis ägnat sig åt förvärvsarbete, då kommer även arbetsprestationerna i det egna hemmet in i bedömningen. Man räknar med andra ord med hela hennes arbetskapacitet, såväl inom som utom det egna hemmet, vid uppskattningen av hennes invaliditetsersättning. Vid den ekonomiska värderingen av hennes arbete som husmor skall man ta hänsyn till hur mycket tid hon har använt i hemmet förut och hur mycket hon kan göra framdeles. Emellertid är att märka, att riksdagen aldrig velat ta ställning till någon värderingsnorm för husmödrarnas arbete. Det förefaller mig därför, att det måste bli svårt att göra en rättvis avvägning i sådana här fall.

Man kan tänka sig en kvinna, som haft ett säsongarbete, vilket hon inte längre kan utföra. Men hon kan syssla litet hemma. Det förutsätts alltid, att det är kvinnan som skall göra hemarbetet. Då blir hon som yrkesutövare ställd i sämre läge än en man i samma yrkes-

ställning. Låt oss jämföra med en skogsarbetare, som också har ett deltidsarbete, ett säsongarbete. Jag skulle vilja ställa den frågan, om inte också han skall anses kunna syssla litet hemma och sköta hemmet, om han har en yrkesarbetande fru. Hänsyn borde alltså tas till denna arbetsprestation vid invaliditetsbedömningen? Jag bara frågar.

Hade detta varit utskottets mening, borde utskottet ha sagt ifrån. Det hade varit fullt tillräckligt med en enda mening i detta utlåtande om att samma regler till alla delar skall gälla för yrkesarbetande man som för yrkesarbetande kvinna. Men det har inte utskottet velat säga rent ut.

Jag måste säga, att mina värsta farhågor blivit bekräftade av detta utlåtande. Det är alldeles tydligt att man avser att göra en viss skillnad. Tolkningsen av lägen kan bli mycket olika i skilda fall, det har redan visat sig vid tolkningen av sjukförsäkringslagens bestämmelser. Där finns rum för godtycke, och det är illa nog. Skall vi nu fortsätta med denna godtyckliga tolkning i framtiden, anser jag att det är fara å färd för de gifta kvinnliga deltidsarbetarnas del. Att det ligger en hund begraven i lagen, är utskottets behandling av denna motion det bästa beviset på. I stället för denna vaga och otydliga tolkning av lagen borde riksdagen med kraft säga ifrån, att det inte skall vara någon mannamån. Arbetskapaciteten i det egna hemmet skall inte tas med vid bedömningen, vare sig för den ena eller andra maken, men skall den göra det, skall det vara jämställdhet mellan den gifte mannen och den gifta kvinnan.

Det vore ganska bedrövligt, enligt min mening, om vi inte i framtiden skall kunna räkna med att även en gift man skall kunna klara både sig själv och sin hustru hjälpligt hemma, om så skulle behövas. Hela samhällsutvecklingen och uppfattningen bland unga äktenskap går i den riktningen. Vi kan inte konservera gamla förlegade uppfattningar om vad den ene eller den andre bör kunna göra i ett hem.

Det är också alldeles tydligt att det

Om invaliditetsbedömningen enligt lagen om allmän försäkring

blir fler och grundligare utredningar om invaliditetsbedömningen enligt den nya lagen än enligt den gamla. Detta gör att vi måste ha fullt klart för oss vad som avses. För de gifta kvinnorna är det av stort intresse att få veta, vad som egentligen menas i lagen i de fall vi har berört i vår motion.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Om man ger sig på jakt bland våra socialförsäkringslagar, är jag tämligen säker på att man skulle kunna hitta ett eller annat som inte är riktigt tillfredsställande.

Redan i samband med att riksdagen antog denna lag hade socialförsäkringskommittén pekat på problemet om kvinnans ställning när det gäller tillämpning av invaliditetsbegreppet. Socialförsäkringskommittén ansåg att detta var en så bekymmersam sak att reda ut, att man inte vågade ta ställning till denna fråga förrän man provat den nya lagens verkningar. Vi har i den svenska riksdagen alltid tillämpat den principen, att vi låtit socialvårdsförsäkringarna växa ut efter hand. Vi har vid genomförandet av en reform som ett första steg brukat gå så långt som vi vågat just då och sedan sagt, att erfarenheterna får visa oss när vi kan ta nästa steg. Varken socialförsäkringskommittén, regeringen, utskottet eller riksdagen har velat gå längre i detta fall än vad vi redan gjort. Den inställningen har resulterat i att vi fått den lagbestämmelse som nu gäller. Den började tillämpas så sent som den 1 januari 1963, således i år. Då menar vi inom utskottet, att även om vi skulle ha fel, vilket vi inte alls är övertygade om att vi har, bör vi vänta med att ändra bestämmelserna till dess att vi först har vunnit tillräckliga erfarenheter av den nuvarande lagens verkningar. Det är den ståndpunkt som vi intagit denna gång liksom så många gånger tidigare. Jag håller också före att i ett så tveksamt fall som detta bör riksdagen även inta den ståndpunkten.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru HAMRIN-THORELL (fp):

Herr talman! Jag kan visst förstå att man bör skaffa sig erfarenheter innan man ändrar en lag framför allt på socialförsäkringsområdet. Det är emellertid en helt annan sak än att från början utgå ifrån att man vid invaliditetsbedömningen skall dela upp män och kvinnor i två olika grupper. Något sådant skall vi väl ändå inte vara med om. Det hade varit mycket enkelt för utskottet att säga att det i detta avseende skall vara likhet inför lagen för alla grupper. Om man hade gjort detta enda tillägg, hade problemet varit ur världen. Att utskottet inte velat vara med härom visar ju att utskottet är mycket betänksamt inför den av oss föreslagna tolkningen. Det gör att vi befarar det värsta. Jag är väldigt ledsen, om jag väckt den björn som hittills sovit, men jag undrar om inte denna ändå förr eller senare hade vaknat min hjälp förutan.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Det är just detta som fru Hamrin-Thorell rörde vid sist som är den springande punkten.

Frågan är naturligtvis om man vid invaliditetsbedömning skall ta hänsyn till alla vederbörande invalids möjligheter att försörja sig eller utträta ett arbete. Det skall man uppenbarligen göra. Då har vi kommit till den slutsatsen, att hur rikriktat man än vill göra detta mans- och kvinnosamhälle, är det ändå ett faktum att en husmor t. ex. kan laga mat bättre än en husfar. Den springande punkten är om man skall ta hänsyn till denna omständighet eller inte. Det är klart att om man ser frågan såsom fru Hamrin-Thorell gör, ser man bara likhetstecknet mellan man och kvinna, men ser man problemet så som socialförsäkringskommittén och vi andra gjort, kan man inte komma ifrån att man också måste ta hänsyn till olika omständigheter när man skall bedöma graden av in-

Om vidgad rätt till barntillägg från den allmänna sjukförsäkringen
validitet och vad den ena eller andra invaliden kan utträta.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fru *Hamrin-Thorell* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 12, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fru *Hamrin-Thorell* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 99;

Nej — 25.

Därjämte hade 16 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om vidgad rätt till barntillägg från den allmänna sjukförsäkringen

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 13, i anledning av väckta motioner om vidgad rätt till barntillägg från den allmänna sjukförsäkringen.

Andra lagutskottet hade till behandling förehåft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 374 i första kammaren av fru *Hamrin-Thorell* och fröken *Nordström* samt nr 444 i andra kammaren av fröken *Elmén* och fru *Nettelbrandt*.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att barntillägg skulle vid barns-börd utgå till tilläggssjukpenning för sådan kvinna, som vore huvudsaklig försörjare, i de fall då hon icke åtnjöte grundsjukpenning.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motioner, I: 374 och II: 444, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av fru *Hamrin-Thorell* och fröken *Nordström*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den avfattning, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 374 och II: 444, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag till innevarande riksdag om sådan ändring i lagen om allmän försäkring, att barntillägg, med undantag för tiden från och med förlossningsdagen till och med tjugonionde dagen därefter och för tid då barntillägg uppbyres inom sjukförsäkringen, skulle inom moderskapsförsäkringen utgå till tilläggssjukpenningen för sådan kvinna, som inom sjukförsäkringen hade rätt till barntillägg även för barn som fyllt 10 år, samt

B. att motionerna, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad reservanterna under A. hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Fru **HAMRIN-THORELL** (fp):

Herr talman! Detta utskottsutlåtande upptar ett ärende, som gäller endast en liten grupp familjer, men det är därför inte mindre viktigt. Det är nämligen fråga om de familjer där hustrun är den huvudsakliga familjeförsörjaren. Om hon

Om inrättande av en tjänst som allmänt ombud vid försäkringsdomstolen

får barn och därför måste vara borta ifrån sitt arbete, bortfaller en stor del av familjens inkomster, och de råkar otvivelaktigt i en mera prekär ekonomisk situation än de familjer, i vilka fadern är den huvudsakliga familjeförsörjaren. Om nu en kvinna, på vilken familjens ekonomi i hög grad vilar, inte kan arbeta i samband med havandeskapet, får hon förutom sin sjukpenning ett barntilllägg för barnen hemma, även för dem som är över 10 år, fastän dessa tillägg annars bara utgår när mannen är sjuk. Här har man alldeles riktigt tagit sikte på att kompensera familjen, när familjeförsörjaren inte kan arbeta, genom att lämna barntillägg. Det är emellertid självfallet, att den ekonomiska situationen inte förändras därför att familjeförsörjarens bortovaro från arbetet beror på barnsbörd i stället för sjukdom. Det måste bli samma allvarliga ekonomiska konsekvenser för familjen då också, även om ett större engångsbelopp vid barnsbörd utgår. Enligt lagen blir det en direkt försämring av förmånerna för en dylik familj, om bortovaren beror på havandeskap. Det är en ändring för kvinnorna i rätt riktning, som motionen avser, och detta har jag också utvecklat i min reservation.

Vidare vill jag påpeka att tiden för vilken tilläggssjukpenning utgår har förlängts från 90 till 180 dagar, därför att man anser att det är av behovet påkallat att utöka denna ledighet för kvinnorna. Ett beslut i den riktning som reservationen förordar skulle ta sikte på alldeles samma ledighetsbehov. Det kan inte bli fråga om någon dubbelersättning, i fall man undantar de 30 dagarna från och med förlossningen, och inte heller då kvinnorna får barntillägg genom sjukförsäkringen. Det var nämligen risken för att det skulle bli dubbeltillägg, som var motiveringen till utskottets avslag förra året. Man ville inte vara med om några dubbla barntillägg för dessa familjer.

Nu kan man inte skylla på detta, och därför vore det intressant att få veta vad utskottet egentligen menar med sin motivering. Utskottet säger nu, som dess ärade talesman i det förra ärendet också

anförde, att lagen varit i kraft så kort tid, att man inte har några erfarenheter av hur den egentligen kommer att verka. Dessutom har den nya lagen medfört sådana utmärkta förhållanden, att även dessa kvinnor kan nöja sig med den. Det kan emellertid knappast behövas någon lång erfarenhet, åtminstone inte enligt reservanternas uppfattning, för att förstå att just denna familjetyp, vid vilken kvinnan är den huvudsakliga familjeförsörjaren, under kvinnans havandeskap kommer att förlora en hel del av de kontantinkomster som i många fall är för familjens uppehälle nödvändiga, och att den kommer i ett mycket oförmånligt ekonomiskt läge.

Med dessa ord vill jag, herr talman, yrka bifall till reservationen.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! När det gäller detta ärende vill jag bara erinra om att det förra året beslöts en höjning av moderskapspenningen från 250 till 900 kronor. Då man höjde den så pass mycket var det för att i viss utsträckning mer än tidigare kompensera för de utgifter som är förknippade med barnsbörd.

Jag tror inte att jag behöver motivera detta närmare utan ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Om inrättande av en tjänst som allmänt ombud vid försäkringsdomstolen

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 14, i anledning av väckta motioner om inrättande av en tjänst som allmänt ombud vid försäkringsdomstolen, m. m.

Om inrättande av en tjänst som allmänt ombud vid försäkringsdomstolen

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 267 i första kammaren av herr *Hanson*, *Per-Olof*, samt nr 314 i andra kammaren av herr *Hamrin* i Kalmar *m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts,

att riksdagen måtte uttala, att en tjänst som allmänt ombud vid försäkringsdomstolen borde inrättas, så att det nuvarande underställningssystemet inför försäkringsdomstolen av vissa riksförsäkringsanstaltsbeslut kunde avskaffas,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära, att de förslag till ändringar och tillägg i gällande lagstiftning, som föranleddes härav, skulle föreläggas detta års höstriksdag, samt

att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsam prövning av frågan, huruvida icke enskilda rättssökande för tillvaratagande av sina intressen i försäkringsmål borde tillerkännas förmånen av fri rättegångshjälp inför försäkringsdomstolen.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att förevarande motioner, I: 267 och II: 314, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I. av fru *Hamrin-Thorell*, herr *Kajser*, fröken *Nordström* samt herrar *Anderson* i Sundsvall, *Björkman* och *Carlsson* i Huskvarna, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen med bifall till förevarande motioner, I: 267 och II: 314, såvitt däri yrkats inrättandet av en tjänst som allmänt ombud, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag till detta års höstriksdag om sådana ändringar och tillägg i gällande lagstiftning, att en tjänst som allmänt ombud vid försäkringsdomstolen inrättades och det nuvarande underställningssystemet inför försäkringsdomstolen avskaffades; samt

B. att motionerna, såvitt däri yrkats utredning om fri rättegångshjälp vid försäkringsdomstolen, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

II. av herrar *Thorsten Larsson* och *Wahrendorff*, vilka dock ej antytt sin mening.

Fru HAMRIN-THORELL (fp):

Herr talman! Detta, det tredje ärendet som jag måste besvåra kammaren med, gäller alltså inrättandet av en tjänst som allmänt ombud vid försäkringsdomstolen och en utredning om fri rättegångshjälp där. Frågan är ju gammal och kanske kan man säga god. Dåvarande socialministern Nilsson uttalade redan i proposition 1961, att det fanns starkt fog för att inrätta ett sådant ombud. Den enda motiveringen för att inte göra det var en ganska allmän och vag inställning att man skulle vänta och se. »Bida någon tid», är ett uttryck som åtskilliga gånger möter i sammanhang med detta ärende. Förra året behandlades frågan också med anledning av en motion, och riksdagen beslöt då att »bida någon tid» innan man definitivt avgjorde frågan.

Motionärerna anser, alldeles riktigt tycker jag, att detta »bidande» någon gång borde hava en ände och ett positivt beslut fattas, men utskottet är lika eftertänksamt i år som det varit förut och anser inte tiden för ett slutgiltigt avgörande vara inne. Det är mot detta reservanternas vänder sig; vi anser oss inte kunna vara till freds med detta ständiga uppskjutande. Ett provisorium kan ju ändå inte få förbli evigt. Lagrådet har också två år i följd framfört samma önskemål som motionärerna och reservanternas i detta ärende.

Frågan om fördelningen av kostnader i de mål och ärenden som avgöres av förvaltningsmyndigheterna ligger nu under utredning av besvärssakkunniga, och man har ju anledning tro att dessa sakkunniga snart skall bli färdiga. Därför har det funnits mindre anledning att i det avseendet gå på en mera positiv linje och nu fatta ett avgörande beslut. Här har man anledning att vänta och se.

Om inrättande av en tjänst som allmänt ombud vid försäkringsdomstolen

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till den reservation som är fogad till utlåtandet, betecknad med I.

I detta anförande instämde herr *Kajser* (h).

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp):

Herr talman! Till detta utlåtande har herr Wahrendorff och jag anmält en blank reservation.

I stort kan vi måhända instämma i den kritik som genom motion och reservation riktas mot nu gällande förfarande vid socialförsäkringsprocessen. Kritik kan givetvis, såsom här sker, riktas mot enpartsförfarandet vid besvärsmål inför försäkringsdomstolen. Jag tror, liksom tidigare framhållits, att den nuvarande ordningen inte är riktigt tillfredsställande. Ett allmänt ombud, som kan ta upp försäkringsmål inför domstolen och därvid bli motpart vid domstolen, är säkerligen det riktiga. Domstolen slipper då ifrån funktionen av både part och dömande instans. Men jag kan inte anse att man tillräckligt beaktar kravet på ett enhetligt förfarande vid socialförsäkringsprocessen enbart genom att införa ett ombud som tillvaratar det allmännas intressen. Ett sådant ombud bör inte enbart åläggas att ur det allmännas synpunkt granska underinstansers beslut i försäkringsmål, utan han bör även se till att den enskilde inte lider någon orätt vid prövning i dessa instanser.

Socialförsäkringen är ju komplicerad, och för den enskilde blir det i många fall svårt att avgöra om han skall anföra besvär eller ej, om han blivit rätt behandlad eller inte. Mången gång är det ju också fråga om gamla och sjuka människor. Ett allmänt ombud — man kan möjligen undra om själva benämningen verkligen är adekvat — bör väl äga underställa försäkringsdomstolen beslut av lägre instans även om den enskilde inte överklagar. Får ombudet sådan befogenhet, tror jag att han kommer att verka för enhetlighet vid bedömningen av de olika försäkringsfallen.

Det är självfallet att ett sådant allmänt ombud skall ha en gentemot riks försäk-

ringsverket helt fristående ställning och alltså ej bör inordnas i dess organisation.

Herr talman! Anledningen till att jag avgivit en blank reservation är att dessa synpunkter, som avser även tillvaratagandet av den enskildes rätt, inte finns med i utlåtandet. Jag vill med detta ha sagt att jag av samma skäl inte heller kan yrka bifall till föreliggande förslag i dess nuvarande skick. Följaktligen kommer jag att avstå från att rösta i detta ärende.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Av utskottets skrivning framgår bl. a., att man när denna fråga utretts har på skilda håll varit synnerligen tveksam om på vilket sätt ärenden av detta slag borde handläggas. Försäkringsdomstolen inrättades ju för att man skulle få vad vi kan kalla en klagomur, dit de försäkrade kunde gå i händelse de kände sig oriktigt behandlade. Det var också denna osäkerhet som gjorde att regeringen intog den ståndpunkten, att något allmänt ombud inte skulle till sättas. Man ansåg när domstolen tillkom, och anser förmodligen alltjämt på många håll, att den nuvarande lagen måste få verka för att man skall kunna komma fram till en bestämd uppfattning om dessa saker. När man vet hur ärendena ser ut och hur de blir behandlade i försäkringsdomstolen, kan man lättare ta ståndpunkt till huruvida det verkligen föreligger behov av ett sådant allmänt ombud eller ej.

Det är detta som varit bestämmande för utskottets ståndpunktstagande, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! Jag skall bara säga några få ord i detta ärende. Bland alla de remissinstanser som har uttalat sig, är det ingen, såvitt jag har kunnat finna, som direkt avvisat denna tanke. Där emot är det åtskilliga som klart och bestämt uttalar sig för en lösning med ett

Om inrättande av en tjänst som sådant här ombud. Bland annat har besvärssakkunniga gjort ett bestämt uttalande, man kan säga en beställning i den riktningen. Vidare bör erinras om att lagrådet vid ett par tillfällen har uttalat sig för en sådan lösning och menat, att man bör vidta åtgärder nu och att det alltså inte finns tillräckliga skäl att vänta. Senast anförde lagrådet bland annat följande: »De fördelar, som skulle vara att vinna om en särskild partsrepresentation för det allmänna tillskapas, äro enligt lagrådets mening så betydande att man bör söka genomföra en dylik ordning redan nu.» Därefter hänvisar man till, att endast om det fanns avsevärda organisatoriska svårigheter, skulle man avstå. Men sedan avvisar man den tanken och säger att det inte finns några organisatoriska svårigheter för att nu införa en dylik partsrepresentation. Vidare är det intressant att den dåvarande departementschefen, herr Thorsten Nilsson, erkänner att det föreligger mycket starka skäl för att göra detta nu. Att han sedan gick på en annan linje, har jag svårt att förstå. Jag har av vad han har sagt inte kunnat utläsa vilka sakliga skäl som föranlett detta.

Vidare tycker jag det är en smula otidsenligt att dra med ett underställningsförfarande i detta nya lagverk. Ett utvecklat tvåpartssystem måste väl ändå vara mera tillfredsställande ur allmän synpunkt.

Det är vidare inte alldeles riktigt som herr Thorsten Larsson sade, att ett sådant här allmänt ombud bara skulle få betydelse för att tillgodose det allmännas synpunkter i en tvåpartsprocess. Lagrådet har varit inne på den saken och bland annat framhållit, att det är naturligt att ett sådant här partsombud också ur mera allmänna synpunkter tar ställning till dylika frågor på ett sådant sätt, att också den enskildes rätt kan tillgodoses. Därför finner jag, att om detta skulle vara herr Thorsten Larssons skäl för att han inte kan ansluta sig till reservationen, har han vid ett fördjupat studium av papperen, såvitt jag förstår, egentligen inte längre något skäl.

Reservanterna framhåller med rätta,

allmänt ombud vid försäkringsdomstolen tycker jag, att inrättandet av detta allmänna ombud vid försäkringsdomstolen på ett bättre sätt skulle bidra till att redan från början grundlägga en rättspraxis, som är av behovet. Man kan fråga sig om ett arrangemang som det nuvarande, vilket egentligen ytterst få med någon energi har förordat, är berättigat. Man har nog mera dragit på sig det som ett provisorium. Det ger inte heller grundvalen för den fasta rättspraxis som vi är ute efter.

Herr talman! Om jag får summera denna argumentation, kan jag inte finna några bärande skäl för att vänta, utan det vore bättre att nu fatta beslut om inrättandet av denna organisation.

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp):

Herr talman! Jag vill bara säga att herr Hanson väl ändå i sin motion här liksom i reservationen tappat bort tanken på den enskildes rätt och att detta allmänna ombud skulle kunna tillvarata den enskildes synpunkter. Jag menar att även om inte den enskilde själv besvärar sig, så skall detta ombud, som man säger är fristående, ta upp den enskildes problem, om han finner att dessa blivit felaktigt behandlade. Från den utgångspunkten har jag inte kunnat finna att vare sig motionen eller reservationen tillgodoser detta, liksom inte heller att utskottet i övrigt har anfört någonting om det.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! Om inte herr Thorsten Larsson litar på mitt omdöme, så har han kanske mera förtroende för lagrådet, som har uttalat sig i precis samma riktning. Jag erbjuder alltså dessa alternativ, men ta dem gärna i ett sammanhang!

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder framkomna yrkandens propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av fru

Om en allmän förkortning av arbetstiden

Hamrin-Thorell m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepats propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fru *Hamrin-Thorell* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av fru *Hamrin-Thorell* m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fru *Hamrin-Thorell* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 78;

Nej — 47.

Därjämte hade 14 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 15, i anledning av väckta motioner om lagstiftning rörande tillfälliga utförsäljningar, m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om en allmän förkortning av arbetstiden

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 17, i anledning av väckta mo-

tioner om utredning rörande en allmän förkortning av arbetstiden, m. m.

Andra lagutskottet hade till behandling förehäft sex inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen

1. de likalydande motionerna nr 18 i första kammaren av herr *Geijer, Arne*, och herr *Johansson, Knut*, samt nr 20 i andra kammaren av fru *Ekendahl m. fl.*;

2. de likalydande motionerna nr 34 i första kammaren av herrar *Lager* och *Adolfsson* samt nr 40 i andra kammaren av herrar *Hagberg* och *Holmberg*; även som

3. de likalydande motionerna nr 540 i första kammaren av herr *Hanson, Per-Olof*, samt nr 653 i andra kammaren av fröken *Elmén m. fl.*

I motionerna I: 18 och II: 20 hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om tillsättande snarast möjligt av en utredning angående en generell förkortning av arbetstiden.

I motionerna I: 34 och II: 40 hade yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle begära förslag till sådan ändring av arbetstidslagstiftningen, att den lagstadgade arbetsdagen icke finge överstiga 8 timmar och att arbetsveckan begränsades till 40 timmar, samt om en översyn av stadgandena om övertid i enlighet med vad som framhållits i motionerna.

I motionerna I: 540 och II: 653 hade föreslagits, att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning angående förutsättningarna och formerna för en fortsatt successiv, allmän arbetstidsförkortning, varvid särskilt borde uppmärksammas frågan om arbetstiden för arbetstagare med påfrestande och/eller hälsofarligt arbete samt behov av en tillfredsställande lösning av de problem beträffande uttagande av en sammanhängande fritid, som uppstode för de allt fler anställda inom handeln, kommunikationer och andra serviceorgan samt de många i vårdrarken sysselsatta.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

A. att riksdagen, i anledning av förevarande motioner, nämligen

- 1) I: 18 och II: 20,
- 2) I: 34 och II: 40 samt
- 3) I: 540 och II: 653,

måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning angående en generell förkortning av arbetstiden;

B. att motionerna I: 34 och II: 40, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet under A. hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I sitt yttrande över motionerna hade utskottet å sid. 6 i det tryckta utlåtandet anfört bland annat:

»Huruvida möjligheterna till ytterligare förkortning av arbetstiden kan bedömas innan resultat av den pågående utredningen föreligger har varit föremål för delade meningar inom utskottet. Såsom framgår av motionerna inrymmer emellertid frågan om en generell förkortning av arbetstiden många problem av såväl samhällsekonomisk som annan natur. Spörsmålet i sin helhet bör därför redan nu göras till föremål för en allsidig utredning. Denna måste nämligen förutsättas bli både tidskrävande och omfattande.»

Reservation hade anförts av herrar *Kaijser* och *Björkman*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att förevarande motioner, nämligen

- 1) I: 18 och II: 20,
- 2) I: 34 och II: 40 samt
- 3) I: 540 och II: 653,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **KAIJSER** (h):

Herr talman! Den reservation som herr *Björkman* och jag har fogat till detta utskottsutlåtande bygger i princip bl. a. på den omständigheten, att den ut-

Om en allmän förkortning av arbetstiden redning som har till uppgift att utreda de ekonomiska och sociala verkningarna av den 1958—1960 genomförda förkortningen av arbetstiden från 48 till 45 timmar ännu inte är färdig med sitt arbete. Den arbetar numera under ledning av docenten *Faxén*, och den beräknas kunna slutföra sitt arbete under innevarande år. *Därjämte* har kommit en proposition om fyra veckors lagstadgad semester. Ökningen från tre till fyra veckor betyder i stort sett detsamma som förkortning av arbetstiden med en veckotimme. Erfarenhet även från införandet av den arbetstidsförkortningen bör finnas till hands, innan man startar en utredning om ytterligare förkortning av arbetstiden. Vi är fullt på det klara med att en sådan utredning behöver bli omfattande och tidskrävande, om det över huvud taget skall vara någon mening med den, men innan den *Faxénska* utredningen blir färdig kommer den nya utredningen inte att ha tillgång till något material, på vilket den kan börja bygga ett meningsfyllt arbete. Man kan därför efter vårt sätt att se gärna avvakta ett tag.

Den handelspolitiska situationen just för närvarande är heller inte sådan, att det verkar så särskilt lockande att genom tillsättandet av en utredning redan nu ställa i utsikt en arbetstidsförkortning inom en snar framtid, då man i fråga om möjligheterna att nå den standardhöjning som skall utgöra arbetstidsförkortningens förutsättning kan ha rätt att ställa sig en smula tveksam, alla optimistiska uttalanden till trots.

Jag skulle kunna sluta mitt anförande här och nöja mig med den argumentering som jag nu har anfört, men jag skall fortsätta litet grand till. I remissdebatten framhöll jag att det ökade kravet på fritid och på möjligheter att utnyttja fritiden beredde avsevärda svårigheter inom vårdrakena och alldeles särskilt inom vissa sektorer av dem. Jag behöver inte här erinra om de talrika vårdavdelningar som måste stängas under somrarna. En del avdelningar måste ju alltid stängas för reparation och över- syn, men ett betydande antal — olika

Om en allmän förkortning av arbetstiden

många inom olika områden ur geografisk och specialitetssynpunkt — måste stängas av brist på vårdpersonal. Det gäller huvudsakligen sköterskepersonal, alltså personal med kvalificerad utbildning, men på vissa håll gäller det också den mindre kvalificerade biträdespersonalen. En förkortning av arbetstiden från 45 till 40 timmar per vecka, alltså med mer än 10 procent, kommer, eftersom det finns ungefär 20 000 yrkesarbetande sjuksköterskor, att medföra ett ökat behov av cirka 2 000 sjuksköterskor utöver det ökade behov som den fortskridande utvecklingen inom sjukvården i och för sig medför. Det är klart att man kan reducera behovet i någon mån genom rationaliseringar, men erfarenheterna från genomförandet av den förra arbetstidsbegränsningen visade att det bara går till en viss gräns, och även om man ersätter röntgensköterskor med röntgenbiträden utan sköterskeutbildning, laboratoriesköterskor med laboratoriebiträden, operationssköterskor med operationsassistenter o. s. v., betyder det också utbildad personal som vill ha och måste ges möjlighet att utnyttja den ökade ledigheten. Erfarenheten från ett nyligen i bruk taget sjukhus, där man på rent teoretiska — man kan säga vid skrivbordet konstruerade — grunder ansåg sig kunna reducera antalet sjuksköterskor betydligt, visar att det inte varit möjligt, i varje fall inte i den grad man hade hoppats.

En fortsatt lagstadgad arbetstidsförkortning kommer att ytterligare öka svårigheterna inom de områdena. Jag vill särskilt framhålla att hel- eller deltidanställd gift personal helt naturligt vill vara ledig samtidigt med sin familj, något som ytterligare reducerar antalet av dem som blir kvar under veckoslut och industrisemestrar.

I mitt inlägg i remissdebatten framhöll jag att olägenheterna av den ökade fritiden och det ökade utnyttjandet av densamma särskilt går ut över sjuka åldringar och barn på anstalter. Framför allt de handikappade barnen på anstalt behöver någon som kan vara en ersättare för en mor, en som de kan ty sig till och känna

trygghet hos. Men en mamma är hos sitt sjuka eller handikappade barn snart sagt hela veckan. Det kan aldrig bli riktigt detsamma med en mamma, som är hos barnet bara 40 timmar i veckan.

Ja, det här är bara en aspekt på frågan om en fortsatt arbetstidsförkortning, men den är viktig och den har sin betydelse framför allt för att man skall kunna nå en sådan standard som vi alla vill åstadkomma inom de områden det här gäller, områden som jag känner till en smula från mitt yrkesarbete. Denna aspekt uppmärksammas också i någon mån i den folkpartimotion som behandlas i detta utskottsutlåtande. Där berörs också en del andra serviceområden, som kan ha betydelse i detta sammanhang. Den skall jag inte gå in på, även om också de naturligtvis kan vara av betydelse för att den ökade fritiden verkligen skall få ett riktigt innehåll.

Jag sade nyss att det i nuvarande konjunkturen inte förefaller så lockande att ställa i utsikt en arbetstidsförkortning inom en snar framtid, eftersom man inte vet om den standardhöjning som skall vara en förutsättning över huvud taget kan åstadkommas. Men annars vill jag i princip inte opponera mig emot att man tar ut den standardhöjning som man kan nå genom en förkortning av arbetstiden. Man kan naturligtvis göra det lika väl som genom en lönehöjning.

Förbättringar inom vårdområdena är också en del av standardhöjningen. Försvårar man verksamheten inom vårdområdena, minskar man de vårdbehövandes standardförbättring. Man kanske t. o. m. minskar den standard de har för att öka standarden hos dem som inte behöver vård. Man tar ifrån de sjuka och vårdbehövande för att ge åt de friska.

Det är framför allt de ekonomiska synpunkterna, som behandlas i den av herr Arne Geijer och herr Knut Johansson väckta motionen. I princip har jag inte något att invända mot det som sägs i denna motion. Även reservanterna anser att man kan sätta upp 1962 års internationella arbetskonferens' rekommendation om 40 timmars arbetsvecka som ett mål. Det framhålls dock i rekommenda-

tionen, att formerna och tidpunkten för detta måls uppnående måste skifta från land till land. Förhållandena inom vårdområdena kan lika väl som den ekonomiska situationen vara av betydelse för frågan om tidpunkten, när målet kan nås.

I reservationen framhålles att det i första hand bör ankomma på arbetsmarknadens parter att träffa överenskommelse härom. Jag skulle vilja göra det principiella uttalandet, att lagstiftningen i första hand bör omfatta den arbetstidsbegränsning som är betingad av arbetarskyddshänsyn. Den ytterligare förkortning som kan komma i fråga bör däremot, som sagt, i första hand kunna ske avtalsvägen. Jag vill erinra om att drygt 50 procent av gruvarbetarna, d. v. s. de som arbetar under jord, har 40 timmars arbetsvecka och att nära 30 procent av arbetarna inom pappers- och massaindustrien — de som arbetar i skiftarbete vid kontinuerlig drift — har 42 timmars arbetsvecka, allt i enlighet med 1947 års arbetstidsutrednings förslag, som inte har legat till grund för någon lagstiftning ännu. Det har alltså här visat sig möjligt att avtalsvägen nå resultat.

Hur utnyttjas den hittillsvarande arbetstidsförkortningen? Hur många har redan nu dubbelarbete? Jag har inga siffror, men jag vet att det är många. Jag vet också att många som har dubbelarbete har ett arbete av sådan art och i sådan form att det undandrar sig beskattning. För mig ter det sig egendomligt att man inte kan få arbeta hos sin ordinarie arbetsgivare mer än ett mycket begränsat antal overtidstimmar, medan man kan få slita ut sig på dubbelarbete. Förhållanden av senast antydd natur låg, såvitt jag kan förstå, bakom den oro som rådde vid ett av de affärsdrivande verken för något år sedan.

Herr Nils Elowsson sade för en stund sedan, att man alltid har låtit de sociala lagstiftningsåtgärderna växa ut, sedan man fått erfarenheter av de bestämmelser som man från början vågat vara med om att fastställa. Vi tycker att detta är riktigt. Vi menar också att man skall

Om en allmän förkortning av arbetstiden

samla erfarenheterna av den förkortning av arbetstiden som hittills skett och av den kommande semesterförlängningen, innan man bereder sig för fortsatt förkortning av arbetstiden.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr LAGER (k):

Herr talman! Tillåt mig först att uttrycka min synnerliga tillfredsställelse över att andra lagutskottet övervunnit sin ståndpunkt från i fjol i fråga om arbetstidsförkortningen och nu förordar att en utredning om en sådan förkortning kommer till stånd. Sådana segrar över sig själv brukar ju räknas till de större och mest ärofulla. Det är emellertid ett par saker som jag skulle vilja påtala, innan avgörandet sker här i kammaren.

Utskottet har enligt min mening alldeles i onödan givit regeringen på hand, att den gott kan skynda långsamt med den förutsatta utredningen. I utlåtandet heter det sålunda, att utredningen »måste nämligen förutsättas bli både tidskrävande och omfattande». När jag lyssnade till herr Kaijser alldeles nyss, verkade det som om det var högerreservanterna i utskottet som hade dikterat den raden.

Är det verkligen nödvändigt att be regeringen att skynda långsamt med en utredning? Jag har för mig att det i allmänhet förhåller sig tvärtom, att man behöver skynda på regeringen ibland när det gäller att få en utredning verkställd som riksdagen har begärt.

Den lilla och senkomna arbetstidsförkortning som skedde i slutet av 1950-talet från 48-timmarsvecka till 45-timmarsvecka föregicks av ett rätt stort antal både omfattande och tidskrävande utredningar. Därtill kommer ju, att praktiska erfarenheter av denna successivt genomförda arbetstidsförkortning redan har vunnits. Dessa erfarenheter är så vitt jag kan förstå mycket goda. Arbetstidsförkortningen medförde inte de ogynnsamma effekter som man på sina håll befarat. Produktionsvolym och produk-

Om en allmän förkortning av arbetstiden
tivetet sjönk inte. Det finns väl ingen anledning anta, att en ny förkortning av arbetstiden skulle ge annat resultat. I den i denna kammare väckta motionen nr 18 sägs också, att den nya arbetstidsreformen synes i stor utsträckning kunna bygga på metoderna och erfarenheterna från 45-timmarsveckans genomförande.

Det är väl snarare så att den fortlöpande rationaliseringen inom praktiskt taget alla delar av näringslivet med ökad skärpa ställer kravet på en förkortad arbetstid. Jag skall inte upprepa vad som redan anförts i de motioner som väckts i frågan till stöd för förslaget om förkortad arbetstid. Jag vill bara fästa uppmärksamheten vid att den fulla sysselsättningens problem ännu inte är slutgiltigt lösta i vårt land och att det inte är uteslutet, att vi en vacker dag kan hamna i den något pinsamma situationen, att en del av de svenska arbetarna och tjänstemännen slits ut i förtid genom för lång arbetstid, medan en annan del pressas sönder av att inte ha någonting att göra.

Den andra synpunkten som jag har och gärna ville skicka med till den som skall författa utredningsdirektiven är att övertidsbestämmelserna bör ändras. Detta framhålls också både i den motion som vi kommunister har avlämnat och i motionen nr 18 av herr Geijer och herr Knut Johansson.

Utskottet har i sin skrivning velat fästa de direktivgivande organens uppmärksamhet på ett par saker. Utskottet säger i slutet av sitt utlåtande, att vid utredningsarbetets bedrivande bör särskilt beaktas de synpunkter i olika avseenden som motionärerna framhållit angående arbetstidens längd för arbetare i tungt och hälsofarligt arbete samt de problem som är förknippade med en arbetstidsförkortning för dem som är sysselsatta inom service- och vårdyrken. Det är bra, men det skulle ha varit litet mera fullständigt, om utskottet också bett regeringen och den kommande utredningen att beakta behovet av en över- syn av övertidslagstiftningen.

Vi vet alla hur det är för närvarande.

Man kan utan särskilt tillstånd ta ut 200 timmar om året i övertid räknat efter 45-timmarsveckan. Sedan kan man ta ut ytterligare timmar efter medgivande från vederbörande myndighet. Men om jag inte är fel underrättad förhåller det sig också så, att de som redan har avtalsvägen tillkämpat sig kortare arbetstid än 45 timmar i veckan kan få utföra övertid som inte journalføres. Journalföringen börjar först vid 45 timmars arbete, och det ger möjlighet för företagare inom gruvindustrien, där skiftarbete tillämpas och arbetstiden är kortare än 45 timmar per vecka, att ta ut övertid som inte räknas eller journalføres. Jag tror att hela lagstiftningen beträffande övertidsarbete är en av de angelägnaste saker som den kommande utredningen borde syssla med. Detta är så mycket mer nödvändigt som övertiden är relativt dåligt betald och det ofta på grund av det skälet är frestande för företagen att motverka dålig planering och svag framsynthet genom att beordra övertid. Om övertiden betalades med låt oss säga 4—5-dubbelt mot ordinarie arbetslön, skulle kanske företagsledningarna vara litet försiktigare innan övertid beordrades. Men som det nu är — i allmänhet i vart fall — ligger det nära till hands att genom övertid kompensera vad som brustit vid planläggningen av produktionen.

Herr talman! När nu ändå en utredning av hela frågan skall ske, vore det ändamålsenligt om denna utredning också beaktade övertidsbestämmelserna och sörjde för att här inte lämnas några möjligheter till kryphål. Jag tycker att utskottet i sin hemställan i stort sett har tillgodosett vad vi föreslagit i vår motion. Jag har därför inte något yrkande att göra beträffande själva klämman. Jag skulle emellertid vilja föreslå att sjunde raden i tredje stycket på sid. 6 i andra lagutskottets utlåtande nr 17 strykes. Den låter så här: »Denna måste nämligen förutsättas bli både tidskrävande och omfattande.» Den bör helt enkelt utgå ur motiveringen till utskottets utlåtande.

Herr förste vice talmannen STRAND (s):

Herr talman! Det är klart att jag såsom utskottets ordförande har noterat det halva erkännande vi fick av herr Lager för att vi skulle ha ändrat ståndpunkt sedan i fjol och i dag förelägger riksdagen ett tillstyrkande av utredning i frågan. Jag skall emellertid ta bort också det halva erkännandet, i det jag säger att om det inte förelegat något annat vid årets riksdag än en motion av herr Lager m. fl. om en förkortning av arbetstiden till 40 timmar i veckan, hade antagligen utskottets utlåtande sett ut ungefär på samma sätt som i fjol, inte därför att det var dessa motionärer utan därför att jag tycker att det är ganska naturligt, att om arbetarna har starka fackliga organisationer, så bör dessa kunna ge sin uppfattning till känna, i fall de tycker att det är något som bör ändras eller bli föremål för utredning i syfte att ändra på något som är otillfredsställande.

I år har vi fått en motion, undertecknad av bl. a. Landsorganisationens ordförande. Den motionen är både omfattande och välskriven, och den redovisar de problem som är förknippade med den nuvarande arbetsmarknaden och de påfrestningar som de anställda i många yrken kan bli utsatta för. Den är helt naturligt ett starkare underlag för en framställning om utredning av frågan än bara en låt oss säga politiskt motiverad motion om att man skall helst omedelbart eller i varje fall så snart som möjligt förverkliga kravet på 40 timmars arbetsvecka. En tidigare socialminister har ju i samband med en arbetstidsutredning sagt att 40-timmarsveckan borde vara målet. Förkortningen till 45 arbetstimmar var det senaste steget. 1960 tillsatte man en utredning, som skall försöka klarlägga verkningarna av detta. Vad den kommer till för resultat vet jag inte, men jag tror det är klart för de flesta som är sysselsatta eller har kontakt med dem som är sysselsatta inom industrien, att den fördelning av arbetstiden som i stor utsträckning blivit en följd av förkortningen till 45 timmar i

Om en allmän förkortning av arbetstiden veckan, nämligen en fördelning på fem arbetsdagar med 9 timmar om dagen, inte har varit särskilt gynnsam. 9 timmar om dagen betyder en förlängning med en halv timme om dagen. Till dem skall läggas en ganska lång restid, eftersom arbetsplatsen ofta ligger långt ifrån bostaden. Det är sålunda inte ovanligt att den totala tiden rör sig om upp till 11 eller kanske t. o. m. över 11 timmar om dagen. Detta har otillfredsställande verkningar och föranleder missnöjesyttringar på de arbetsplatser, där det har blivit fråga om att fördela arbetstiden på detta sätt.

Herr Kaijser har såsom företrädare för den till utskottets utlåtande fogade reservationen här talat för ett uppskov intill dess att den nu pågående utredningen blir klar att redovisa vad den kan få ut av sin undersökning beträffande verkningarna av arbetstidsförkortningen till 45 timmar i veckan. Utskottet har den uppfattningen att det inte är nödvändigt att invänta den utredningens resultat. Det säges att det kan vara färdigt redan i år, och även om utskottet inte hade skrivit i sitt betänkande att den nya utredningen kommer att vara omfattande och tidskrävande, så hinner den väl i varje fall inte mer än komma i gång, innan den tidigare utredningen har framlagt sina synpunkter och resultatet av sitt arbete. Då bör ju den nya utredningen kunna ta del av detta och inte själv behöva ge sig in på det fältet, ty vi utgår ifrån att den skall bli så utförlig som förhållandena har medgivit.

I sin argumentnöd har reservanterna i sin motivering också tagit med vad herr Kaijser underströk, nämligen synpunkten att arbetsmarknadens parter bör träffa överenskommelse om den ytterligare förkortning som bör komma till stånd, och lagstiftningen skall så att säga bara ange de gränser som man kan anse naturliga med hänsyn till arbetarskydds-synpunkter.

Jag begär inte att herr Kaijser skall ha sådan kännedom om arbetsmarknaden och arbetsmarknadens parter, att han skall veta ungefär hur det ligger till,

Om en allmän förkortning av arbetstiden

men jag kan försäkra honom att i fråga om arbetstiden är arbetsmarknadsparterna på den sidan som representerar arbetsgivarna ytterst försiktiga när det gäller att göra några medgivanden som skulle kunna åberopas som prejudikat på sådana områden, där de bedömer situationen såsom litet svår med hänsyn till en ytterligare arbetstidsförkortning. Jag tror inte att man skall satsa på detta. Skall en ytterligare arbetstidsförkortning komma till stånd — och den utredning som nu skall tillsättas redovisar de synpunkter som därvid bör läggas på frågan om en ytterligare arbetstidsförkortning — bör en sådan nog genomföras lagstiftningsvägen. Det är inte bara förhållandena hemma i Sverige som i detta sammanhang bör bli föremål för utredning, ty det är helt naturligt att en ytterligare arbetstidsförkortning med sikte på 40-timmarsveckan, så snart förutsättningar därför föreligger, också har internationella aspekter. Det är kanske inte alldeles så säkert att Sverige — även om vi kommit långt och kanske i fråga om reallön ligger främst i Europa — kan genomföra 40 timmars arbetsvecka utan att en motsvarande arbetstidsförkortning sker i andra, med oss konkurrerande länder. Även den internationella utvecklingen på detta område har sin betydelse och måste följas.

Att i detta sammanhang skriva direktiv för utredningen anser jag vara överflödigt. Jag skulle tro att om vi inom utskottet tagit upp en debatt angående förutsättningarna för en ytterligare arbetstidsförkortning, om vad en utredning skulle syssla med och om detaljer och sådana ting, som helt naturligt kommer upp i en allmän debatt om förutsättningarna, skulle vi inte blivit färdiga i sådan tid att riksdagen hade haft tillfälle att ta ställning till frågan under vårsessionen. Jag förmodar att om det varit fråga om en sådan ingående debatt, hade det varit nödvändigt att sända ut motionerna på remiss för att få in sådana synpunkter på frågan som inte redovisats i motionerna utan som måste komma från parterna på andra sidan. Vi har emellertid inom utskottet kommit

till den uppfattningen att utskottet utan en sådan mera djupgående lodning av alla de problem som hört samman med frågan kunde ta ställning till utredningsförslaget. Det ställningstagandet har, som redan påpekats, blivit positivt.

Herr Lager nämnde speciellt övertidsbestämmelserna, som han gärna ville ha ett uttalande om i utskottsutlåtandet, eftersom detta är en fråga som onekligen sammanhänger med arbetstidsförkortningen. Skulle en arbetstidsförkortning till 40 timmars arbetsvecka medföra rätt till övertid motsvarande den förkortade tiden, håller jag med om att det vore litet vunnet med arbetstidsförkortningen, eftersom det inte gärna kunde bli fråga om annat resultat än högre betalning för den merprestation som fullgjordes på övertid. Jag tror inte heller att en utredning kan fullfölja sitt uppdrag utan att också ta upp frågan om övertidsbestämmelserna i lagen — om dessa alltså skall vara sådana de nu är eller om de skall ändras. Det är väl inte troligt att en utredning tillsättes utan att arbetarparten får tillfälle att anföra sina synpunkter på de olika detaljfrågor, som är särskilt känsliga, så inte riskerar vi att någonting i det avseendet blir åsidosatt. Möjlighet bör alltid öppnas för att få frågorna allsidigt belysta, och det är detta som utskottet syftar till.

Herr talman! Med det anförda hemställer jag om bifall till utskottets hemställan.

Herr KAIJSER (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag opponerar mig emot att det skulle vara argumentnöd jag led av då jag talade om att man borde gå avtalsvägen. Jag skall gärna erkänna att jag inte har någon erfarenhet av avtalsförhandlingar och sådant, men jag har läst i betänkandet om arbetstidsförkortningen att år 1960 var det av de inom gruvindustrien sysselsatta 51,2 procent som hade en arbetstid av 40,0—40,9 arbetstimmar i veckan, inom massa- och pappersindustrien var det 27,8 procent som hade en arbetstid av 42,0 -

42,9 timmar och inom den kemiska och kemisk-tekniska industrien 10,0 procent som hade samma arbetstid per vecka. Detta tyder på att man vid förhandlingarna kommit en bit på väg. Jag är dock fullt på det klara med att dessa förhandlingsresultat är fullständigt i överensstämmelse med arbetstidsförkortningsutredningens förslag.

Vidare talade herr förste vice talmannen enbart om förhållandena inom industrien och näringslivet. Det är ju helt naturligt att de, som huvudsakligast sysslar med industri och näringsliv, saknar intresse för vårdirkena och förhållandena inom detta område. Men, herr talman, det är besvärligheterna där till följd av arbetstidsförkortningen som gör att det för min del är så naturligt att ansluta mig till reservationen.

Herr LAGER (k) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara rätta till ett missförstånd från herr förste vice talmannens sida. Mitt erkännande till andra lagutskottet för ändrat ståndpunktstagande från i fjol var inte alls halvhjärtat — det var helhjärtat. Jag försökte att markera detta. Jag menar inte heller att utskottet bör skriva direktiv för utredningen — det tillkommer ju dem som tillsätter utredningen. Men när man ändå i utskottets utlåtande fäst uppmärksamheten vid två detaljfrågor, förstär jag inte varför man inte skulle kunna fästa uppmärksamheten även på den tredje frågan, som är lika viktig som de båda man fäst uppmärksamheten på.

Slutligen blev jag litet överraskad när jag hörde andra lagutskottets ordförande förklara att därest det inte funnits något annat förslag om 40-timmarsveckans genomförande i år än det som fanns i fjol, nämligen från kommunistiskt håll, skulle utskottets ståndpunktstagande bli detsamma i år som det var i fjol. Detta måste väl innebära, såvitt jag förstär, att man där bedömer frågorna inte utifrån vad som föreslås utan utifrån vilka det är som lägger fram förslagen — och detta tycker jag inte är korrekt.

Om en allmän förkortning av arbetstiden

Herr förste vice talmannen STRAND (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan inte svara för någon annan än mig själv, alltså inte för utskottet, i frågan om motioner skall bedömas med utgångspunkt från vem som har väckt dem. I spörsmål av denna karaktär är det för mig avgörande, att arbetsmarknadsorganisationerna — i detta fall på arbetarsidan — har skyldighet att ge sin mening till känna, om det gäller en så betydelsefull sak man önskar som en ytterligare förkortning av den arbetstid som nåddes 1960. En motion, som kan vara tillkommen av intresse för saken men också kan vara politiskt influerad, har ju inte samma tyngd i ett sådant sammanhang som det här gäller.

Till herr Kaijser vill jag säga, att utskottet inte alls förbigått de särskilda arbetstagargrupper, som han berörde, exempelvis inom sjukvården. Vi har till och med särskilt understrukit att i den utredning, som skall företas, bör särskilt uppmärksammas de problem som är förknippade med arbetstidsförkortningen för dem, som är sysselsatta inom service- och vårdirken. Dessa arbetstagargrupper kan ju i regel inte få fem arbetsdagar i veckan utlagda från och med måndag till och med fredag utan får finna sig i en arbetsfördelning, enligt vilken de i varje fall vissa veckor måste utföra arbete på lördagar och söndagar samt tre andra dagar i veckan. Ett annat speciellt problem för dessa grupper är att om de skall få en sammanhängande semester, så kommer detta att medföra svårigheter för sjukvårdsinrättningarna. Vi har alltså haft uppmärksamheten fäst på dessa spörsmål och har behandlat dem i utskottsutlåtandet.

I övrigt kan sägas till herr Kaijser, att om jag speciellt talat om industriarbetarna, så är det helt naturligt. Jag känner bäst till dem, eftersom jag från början själv varit industriarbetare.

Herr KAIJSER (h) kort genmäle:

Herr talman! I sitt första inlägg, där herr förste vice talmannen beskyllde mig för argumentnöd, lade han fram en hel

Om en allmän förkortning av arbetstiden
rad fakta, men han sade inte ett ord om förhållandena på vårdområdena. Det var detta som föranledde mitt påpekande.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! Som motionär i denna fråga har jag all anledning att vara belåten med den behandling ärendet fått i andra lagutskottet.

Vi har under debatten erfarit att herr Kajiser är mycket bekymrad över att man tar upp denna fråga. Vi får väl emellertid konstatera att detta får ses bl. a. mot bakgrunden av en ganska entydig internationell utveckling. Vi är verkligen inte ensamma om att förkorta arbetstiden i vårt land, och vi kan lugnt konstatera att många andra länder är före oss i detta avseende.

Vad jag, mina meningsfränder och andra motionärer hemställt om är en utredning av dessa problem, som ju verkligen är svåra och komplicerade. Från vår sida har vi särskilt tryckt på de problem som sammanhänger med den grupp vars arbete är påfrestande och hälsovådligt. Vidare är det en mycket omfattande grupp, som kanske är litet svår att klassificera, eftersom den är sammansatt av så skilda kategorier. Det gäller folk som sysslar med service- och vårduppgifter av olika slag. Deras problem är många, bl. a. det som tidigare något har berörts i debatten, nämligen frågan om hur man med en sammanhängande fritid för dessa arbetstagargrupper skall kunna tillgodose de vård- och serviceuppgifter som ändå måste skötas i vårt samhälle och som vi redan i dag har mycket stora svårigheter att tillgodose. Härvid kommer vi in på en fråga som inte direkt sammanhänger med själva arbetstiden men har nära samband därmed. Det gäller arbetarskyddslagstiftningen, som nog i vissa avseenden måste överses i detta sammanhang. Inte minst herr Kaijser borde väl med tanke på de synpunkter, som han uppehöll sig vid, beakta nödvändigheten av att man tar itu med dessa problem på ett allsidigt och fördjupat sätt. Möjligheterna att rekrytera bra folk till vård- och serviceuppgifterna i vårt sam-

hälle har ett nära samband med bl. a. arbetstidsförhållandena m. m. Jag tror att dessa ting har mycket stor betydelse för rekryteringsmöjligheterna.

Jag finner det mycket tillfredsställande att utskottet inte har fallit för frestelsen att avvakta resultatet av pågående utredning om den förra arbetstidsförkortningen. Jag vet ju inte vad dessa visa män och kvinnor — om det nu finns någon av den senare kategorien med i denna utredning — kommer fram till, men tidigare erfarenheter ger vid handen att det är utomordentligt svårt att lägga fram några entydiga hållpunkter för en arbetstidsförkortnings verkningar på skilda områden. Arbetstid och arbetsinsatser är ju helt enkelt på så många och underfundiga sätt inblandade i en stor samhällsprocess, där allt rör sig och allt flyter i alla möjliga riktningar, att det är praktiskt taget uteslutet att nå några fasta och hållbara resultat. Man kan kanske komma fram till vissa allmänna hypoteser, men de ger ju inte så mycket. Jag tycker därför att utskottet har handlat alldeles rätt, när det anser att den utredning som här pågår inte bör avvaktas, även om utredningen påstås bli färdig inom en relativt kort tid.

Det är nog så sant som utskottet säger, att utredningen blir både tidskrävande och omfattande. Däri, menar jag, ligger bara ett nyktert konstaterande och ingen som helst politisk värdering. Däri ligger också orsaken till att det är viktigt att utredningen kommer i gång redan nu utan några dröjsmål.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt beträffande utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan samt därefter särskilt rörande motiveringen.

I fråga om utskottets hemställan, anförde vidare herr talmannen, hade yrkats dels att densamma skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle godkänna

Om laglig reparationsplikt beträffande flerfamiljshus

den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedermåra gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övårvågande ja besvarad.

Herr *Kaijser* begårde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplåstes och godkåndes en så lydande områstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 17, röstår

Ja;

Den, det ej vill, röstår

Nej;

Vinner Nej, godkånnas den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplåstes, verkstålldes till en början områstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Kaijser* begårde röstråkning, verkstålldes nu votering medelst områstningsapparat; och befunnos vid områstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 113;

Nej — 23.

Dårjånte hade 2 ledamöter tillkånnågivit, att de avstode från att röstå.

Vidkommande motiveringen, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets motivering skulle godkånnas oföråndrad, dels ock, av herr *Lager*, att motiveringen skulle godkånnas med den åndringen, att sista meningen i ovan återgivna del av utskottets motivering å sid. 6 i det tryckta utlåtandet utginge.

Dårefter gjordes propositioner enligt berörda yrkanden och förklarades propositionen på godkånnande av utskottets motivering oföråndrad vara med övårvågande ja besvarad.

Föredrogos ånyo allmåna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av väckt motion om precisering av statens biografbyrås instruktioner;

nr 8, i anledning av väckta motioner om uppråttande av ett kulturpolitiskt handlingsprogram; samt

nr 9, i anledning av väckta motioner om ersåttning till arbetsgivare för fullgörande av uppbörds- och uppgiftsskylldighet.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om laglig reparationsplikt betråffande flerfamiljshus

Föredrogos ånyo allmåna beredningsutskottets utlåtande nr 10, i anledning av väckta motioner om laglig reparationsplikt betråffande flerfamiljshus.

I de likalydande, till allmåna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 60, av herrar *Adolfsson* och *Lager*, samt II: 74, av herr *Nilsson* i Gåvle och fru *Ryding*, hade föreslagits, att riksdagen skulle uttala sig för att ågare av flerfamiljshyreshus borde åläggas reparationsplikt i enlighet med vad i motionerna ånförts och till Kungl. Maj:t hemstålåa om utarbetandet av förslag i överensståmmelse härmed.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på ånförda skål hemstålått, att de likalydande motionerna I: 60 och II: 74 icke måtte förånleda någon riksdagens åtgård.

Herr ADOLFSSON (k):

Herr talman! Jag vill börja med att salutera utskottet för att det har mödat sig med att skicka vår motion på remiss. Jag utgår ifrån att jag dårav kan dra den slutsatsen att utskottet betraktar frågan om förbåttrat fastighetsunderhååll såsom varande av viss betydelse. Den som ånser att den vanhåvd som förekommer i fråga om hoståder åntligen bör få ett slut kan emellertid inte bli særskilt glad över dessa remissvars innehååll.

Om laglig reparationsplikt beträffande flerfamiljshus

Visserligen rycker det litet i mungiporna när man läser fastighetsägareförbundets utlåtande. I detta påstås, att i den mån hyresregleringen avvecklas, kommer konkurrensen att medföra att frågan om tvångsätgärder när det gäller reparationer av hyreshus får en alltmera undanskynd plats. Jag vill säga att den som inte helt och hållet förblindats av det partsintresse som fastighetsägareförbundet här representerar måste inse att ett upphävande av hyresregleringslagen alldeles tvärtom stimulerar en motsatt effekt. Då rivs gärdet upp, och då försvinner t. o. m. den lilla hållhake man har på värdarna enligt hyresregleringslagens 3 §. Hyresnämnden kan enligt den paragrafen besluta nedsättning i hyra, därest värden skulle låta bli att reparera lägenheten.

Här vill jag understryka att ett av motiven för att vi ännu en gång tagit upp frågan om lägenhets- och fastighetsunderhållet motionsvägen är just detta, att det skydd som hyresregleringslagen åtminstone i princip ger hyresgästerna i fråga om lägenhetsreparationer försvinner när denna lag upphör att gälla.

Utskottet säger sig fästa särskild vikt vid vad som sagts i yttrandet från Hyresgästernas riksförbund. Ja, om utskottet var inställt på att gå emot en lagstiftning på området, blev det utan tvivel styrkt av det yttrande som ledningen i detta riksförbund har avgivit. Förbundet sätter tills vidare sin lit till den överenskommelse som träffats mellan förbundet och fastighetsägarna och vill vinna ytterligare erfarenhet, innan man vidtar andra åtgärder än dessa.

Vi motionärer har svårt för att godta vad som sägs i detta yttrande eftersom de vunna erfarenheterna stärker övertygelsen att en verklig lösning av denna fråga kan åstadkommas endast genom lagstiftning. Hyresgästernas riksförbund medger emellertid att man alltjämt kan påträffa fastigheter, i vilka underhållet är otillfredsställande. Ja, minsann, det kan man verkligen göra. Jag skulle kunna lämna drastiska exempel från min egen hemstad, Göteborg, där förslumningen av bostäder ställvis är mycket på-

fallande. Till följd av att riksförbundet har avgivit ett sådant yttrande som jag nyss har nämnt knyter jag dock mina kommentarer närmast till huvudstaden, och jag lovar att inte göra dem omfattande.

Överenskommelsen om reparationer av fastigheter och lägenheter får naturligtvis en viss effekt om hyresgästorganisationerna på den ort det gäller har tillräcklig organisatorisk kraft att noggrant övervaka vad som sker på detta område eller vad det är som till äventyrs icke sker. Därigenom kan det naturligtvis bli vissa inre uppsnygningar av fastigheterna men oftast inte några yttre. Att förhållandena här i Stockholm inte motsvarar den relativt vackra bild som riksförbundets ledning har målat illustreras bland annat av de offentliga uttalanden som Hyresgästföreningens ombudsman, herr Göransson, har gjort.

Han säger att det finns en del husägare som opererar i gränsmarkerna till det otillåtna. Han säger att de underlåter att göra reparationer och underhåll och att de med desto större iver ägnar sig åt att få in sina hyror.

Herr Göransson tar också upp en kampfråga i sammanhanget och säger att det tydligen blir nödvändigt att vidtaga ytterligare åtgärder av kampnatur. Han säger att man allvarligt har övervägt att låta ta upp hyror i sådana hus. Sedan kan dessa hållas inne till den tolfte dagen. Då har fastighetsförvaltaren kommit med krav, och då är det dags att betala in pengarna.

Så allvarlig är alltså situationen på detta område här i huvudstaden. Den är allvarlig också på många andra större tätorter här i landet.

Vi har från kommunistiskt håll i år motionerat om att hyreshusen gradvis skall överföras i samhällelig ägo. Oavsett vad riksdagen kommer att besluta i anledning av den motionen så dröjer det innan frågan om fastighetsunderhållet har lösts på detta sätt eftersom vi har förutsatt att ett överförande av dessa större hyreshus skall ske endast successivt, och följaktligen tycker vi att reparationsplikt nu borde fastställas i lag.

Om laglig reparationsplikt beträffande flerfamiljshus

Frågan har varit upp i riksdagen vid åtskilliga tillfällen tidigare. Jag vill komplettera resonemanget kring vad som förevarit med att säga att det i främsta rummet är en hälsofråga och ett spörsmål att kunden, d. v. s. hyresgästen, skall få den varukvalitet som har överenskommits, ty så kostigt är det beskaffat att hyresbostaden betraktas som en vara, med vilken det skall spekuleras. Jag vill tillägga att reparationsplikten också är en mycket stor nationalekonomisk fråga, och vill man vara fin kan man säga att den därjämte är en estetisk fråga. Det gäller ju även underhållet av de yttre delarna av fastigheterna, något som ofta i hög grad eftersättes. Den vanhävd som förekommer på detta område och utvecklas i den fria spekulationens hägn är upprörande också från andra synpunkter än dem jag här försökt anföra, och samhällets förluster på grund av vanhävden är, vågar jag säga, rent av enorma.

Herr talman! Jag vill bara tillägga följande reflexion. Vi har ju lagstiftning på alla möjliga områden av vårt liv, men i fråga om en av människans allra viktigaste livsförnödenheter, nämligen bostaden, är lagstiftningen mycket bristfällig. Utskottet anser fortfarande att ingen förändring bör ske i detta avseende. Det tycker inte vi som har motionerat, och det är denna bergfasta övertygelse som har gjort att jag har vågat säga några ord i denna fråga. Vi accepterar nämligen inte de obotfärdigas motiv för att vägra vidta effektiva åtgärder i reparationsfrågan.

Följaktligen ber jag att få yrka bifall till motionen nr 60 i första kammaren och den likalydande motionen nr 74 i medkammaren.

Herr SÖRLIN (s):

Herr talman! De motioner som behandlas i föreliggande utskottsutlåtande har av utskottet utsänts på remiss, och samtliga fem hörda remissinstanser har avstyrkt motionerna i fråga. Utskottet har för sin del särskilt velat framhålla vad Hyresgästernas riksförbund anfört,

nämligen att ytterligare erfarenheter av nu gällande partsöverenskommelse borde avvaktas innan åtgärder av annan art vidtages. Utskottet anser att man bör respektera vad remissorganen har anfört i sina yttranden. Eftersom de i samtliga fall har avstyrkt, har också utskottet för sin del hemställt att riksdagen måtte avvisa motionerna i fråga.

Jag ber, herr talman, att med det anförda få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med därunder framkomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökning:

Till riksdagens första kammare

För deltagande i firandet av Delawareminnet i egenskap av representant för Kalmar stad såsom vänort till staden Wilmington får jag vördsamt anhålla om ledighet från riksdagsarbetet under tiden den 25 mars—den 5 april 1963.

Stockholm den 20 mars 1963

Lars Schött

Den begärda ledigheten beviljades.

Anmäldes och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 81, angående vissa anslag för budgetåret 1963/64 till statens järnvägar m. m.;

nr 88, angående utbyggnad av utbildnings- och forskningsorganisationen i Umeå; samt

nr 97, angående statsbidrag till kvällsgymnasier för vuxna.

Interpellation ang. beräkningsgrunderna för företagares ATP-avgift

Herr RINGABY (h) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Alla är ense om att de små och medelstora företagen har en betydande uppgift att fylla i samhället, både ur produktions- och servicesynpunkt. I dessa företag beredes 100 000-tals människor arbete, och deras produktion av varor och tjänster är av stor betydelse för både trivseln och framåtskridandet i landet.

Det är kunniga och ambitiösa människor, ofta med små ekonomiska resurser, som skapat och skapar våra småföretag. Deras ambitioner får dock inte frestas över hövan.

Vad som skett med denna företagarkategori efter sista företagsräkningen 1951 vet väl ingen med bestämdhet. Tillgängliga uppgifter tyder dock på att de varuproducerande småföretagen minskat starkt. Detta torde inte bara vara en naturlig rationaliseringsprocess, utan även resultatet av en tilltagande »företagarleda». »Det är bättre att vara anställd än egen företagare», är ett uttryck som blir allt vanligare. Att ge näring åt en sådan uppfattning torde vara ett verkligt hot mot välstånd och sysselsättning.

Upphördsskyldigheten jämte en ständigt stigande avgifts- och uppgiftsskyldighet har åsamkat småföretagarna, som måste göra sådant själva, både stora kostnader och en onaturlig arbetsbörda. Till sammans med de löpande uppgifterna, anbudsräkning, orderanskaffning och planering m. m., blir fritiden för den egna företagaren allt mindre, medan den ständigt ökar för andra grupper.

Det måste anses djupt beklagligt när företagare av dessa anledningar varken vill eller kan utvidga en verksamhet som annars har förutsättningar till detta. Nuvarande system animerar till enmansföretag, och detta kan inte ligga i någons intresse.

Utöver dessa verkligt allvarliga problem sker en uppenbar orättvisa mot småföretagarna vid beräkningen av den

egna ATP-avgiften. Ett exempel skall här få belysa förhållandet.

En företagare eller jordbrukare har 20 000 kronor i inkomst från rörelsen. Dessutom har han 4 500 kronor i arvode för landstingsuppdrag.

Företagaren erlägger då ATP-avgift för hela företagsinkomsten, 20 000 kronor, medan landstinget betalar avgift för 4 500 kronor, möjligen med något obetydligt basavdrag, och basbeloppet kommer helt eller nästan helt bort i sammanhanget.

Detta strider mot principen att folkpensionen skall »täcka in» basbeloppet. I detta fall får företagaren alltså erlägga både folkpensionsavgiften och ATP-avgiften för hela inkomsten av rörelsen. För en löntagare med samma ordinarie inkomst och samma biinkomst blir bilden en annan. Där utnyttjas alltid basbeloppet på huvudinkomsten oavsett förekomsten av ATP-grundande sidoinkomst.

Totalt erlägges alltså i »företagarfallet» en avgift beräknad på 24 500 kronors inkomst eller i det närmaste detta belopp och i »löntagarfallet» en avgift beräknad på 20 000 kronors inkomst. Som bekant är ATP-grundande sidoinkomster, vilka reducerar hela eller delar av företagarens basbelopp mycket allmänna.

Med anledning av det anförda anhåller jag om första kammarens tillstånd att få rikta följande fråga till statsrådet och chefen för socialdepartementet:

Anser herr statsrådet att de nuvarande beräkningsgrunderna för en företagares ATP-avgift är tillfredsställande?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågakvarande spörsmål finge framställas.

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 602, av herr *Svanström*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 58, angående övergång till högertrafik;

nr 603, av herr *Jonasson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr

59, med förslag till förordning om trafikomläggningsskatt;

nr 604, av herr *Olsson, Ernst, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 59, med förslag till förordning om trafikomläggningsskatt;

nr 605, av herr *Hjorth* och herr *Jansson, Paul*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 68, med förslag till lag om semester, m. m.; samt

nr 606, av herr *Schött m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 83,

med förslag till förordning om ändrad lydelse av 48 § folkbokföringsförordningen den 28 juni 1946 (nr 469).

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 15.42.

In fidem
K.-G. Lindelöw